

Borgernes Idékatalog

Resultater fra tre borgerhøringer
om "Bæredygtig vækst – hvordan"

TEKNOLOGIRÅDET, MAJ 2002

Indhold

Forord	4
Hvordan blev kataloget til?	5
Resumé	7
Viden og oplysning – konsekvenser og ansvar	10
Affald og produkters livscyklus	12
Mennesket i centrum	14
Transport i konflikt med miljø og ressourcer	16
Det globale perspektiv	18
Økologi og fødevarer	19
Kemikaliefri produkter og valgmuligheder	21
Udnyt energien bedre	24
Sikring af ressourcer, grundvand til drikkevand	26
By og bolig	28
Borgernes evaluering	29
Bilag A Temaer for udfordringer	31
Bilag B Temaer for midler	33
Bilag C Resultaterne fra hver høring	35
Bilag D Deltagerliste og deltagerstatistik	46
Bilag E Høringsmetoden	49
Bilag F Hvem var med	51
Bilag G Annonce for høring	52
Bilag H Brev til borgerne	53

Borgernes idékatalog

I august måned 2002 er Johannesborg vært for verdens-topmødet, der samler regeringsledere fra hele verden til at drøfte bæredygtig udvikling som opfølgning på Rio-mødet for 10 år siden. Op til topmødet har de enkelte lande udarbejdet nationale strategier for en bæredygtig udvikling.

Herning, Odense og Glostrup kommuner var i januar måned 2002 værter for danske borgeres debat om bæredygtig udvikling med fokus på forbrug, livsstil, miljø og teknologi. I anledning af verdens-topmødet har Teknologirådet taget initiativ til at afholde en række borgerhøringer i tre landsdele i forsøg på at inddrage borgere i debatten – ikke blot i den nationale debat, men også i forhold til udviklingen lokalt. Det er der kommet dette spændende Idékatalog ud af med en stor og bredt sammensat gruppe af danske borgere som afsendere. Teknologirådet håber at kataloget kan indgå som bidrag i Danmarks deltagelse i verdens-topmødet, som afholdes samtidig med det danske EU-formandsskab.

Teknologirådets borgerhøringer har vist, at der er mange borgere med et betydeligt engagement og en stor interesse for dialog og ønske om handlen hen-

imod en bæredygtig udvikling. Nu er det op til politikerne i Folketinget, i kommunerne og i amterne – som alle vil modtage Idékataloget – at lade sig inspirere af dette engagement og lyst til dialog. Ikke bare ved at gøre brug af katalogets idéer og forslag, men også ved at styrke dialogen med borgere. Det kan fx være i arbejdet med at udmønte den nationale strategi for en bæredygtig udvikling og med de lokale Agenda 21-strategier, som i år og næste år skal udformes lokalt og regionalt i Danmark. Teknologirådet træder gerne til med assistance for at fremme denne dialog. Vi håber at også andre, fx oplysningsforbund, grønne guider, organisationer og foreninger vil kunne bruge "Borgernes Idékatalog" som udgangspunkt for en styrket debat.

Æren for dette Idékatalog kan alene tillægges forfatterne, dvs. de mange interesserede borgere, der brugte en hel lørdag dag på at formulere konstruktive bidrag til politikerne. En stor tak til disse borgere.

Teknologirådet ønsker desuden at takke de tre kommuner for deres gode værtskab i forbindelse med borgerhøringerne og også en stor tak til arbejdsgruppen, som har medvirket ved høringernes planlægning og gennemførelse.

Teknologirådet
april 2002

*Ida Leisner
Anne Funch Rohmann
projektledere*

Idékataloget – og debatoplægget for borgerhøringerne – ligger til fri afbenyttelse på Teknologirådets hjemmeside www.tekno.dk og kan desuden fås ved henvendelse til rådet på e-mail tekno@tekno.dk eller telefon 33 32 05 03. Læs mere om projektet og om bæredygtighed på www.tekno.dk

Hvordan idékataloget blev til

Rundt regnet 200 borgere har skabt dette Idékatalog. Med opfordringen "Giv politikerne nogle gode råd" og i samarbejde med Herning, Odense og Glostrup kommuner har Teknologirådet inviteret et tilfældigt udsnit af borgere i alle aldre og med helt forskellig baggrund til at sætte konkret indhold på en bæredygtig udvikling og vejene dertil. (Rekruttering: Se bilag E side 49).

Samtlige svar fra borgerne på de tre identiske, men geografisk spredte, høringer er samlet i dette Idékatalog. På baggrund af borgernes uredigerede svar refererer og citerer kataloget borgernes bidrag fordelt under i alt ti temaer, der hver indledes med et kort sammendrag af de af borgernes svar, som falder ind under dette tema. Det er bevidst, at vi har undladt at fortolke borgernes svar, da vi vurderer at de står stærkest i den originale udgave. (Se bilag C side 35).

Idéerne i dette katalog er resultatet af borgernes egen dialog, udveksling af synspunkter og argumenter og dermed lejlighed til at tænke sig om. I evalueringen udpeger mange af deltagerne det at høre andres synspunkter som deres væsentligste udbytte af høringsen. (Evaluering: Se side 29).

Inden de gik i gang, kunne de hente inspiration i et tilsendt debatoplæg eller i to mundtlige oplæg, som præsenterede forskellige synspunkter og perspektiver på bæredygtig udvikling

Hvad svarer borgerne på

Idékataloget rummer borgeres begrundede svar på to overordnede spørgsmål. Hvilke udfordringer står vi over for de næste 15-20 år for at sikre en bæredygtig udvikling i Danmark? Med udfordring menes noget, der er vigtigt at forholde sig til, noget der skal gøres noget ved, noget der skal undersøges, noget der skal tages stilling til. Udfordringerne formulerer borgerne som spørgsmål "Hvordan sikrer vi at..." og knytter en begrundelse til i formuleringen "Det mener vi er vigtigt at forholde sig til fordi...".

Og hvilke midler skal der til her-og-nu for at tackle denne udfordring? – konkrete idéer, muligheder, forslag? Et middel kan være tiltag, indsats, handling osv. Begrundelsen for idéer til midler formulerer borgerne som "Dette er et godt middel, fordi det vil have den effekt at...".

Borgerhøringen som metode

Med brug af elementer som brainstorm, dialog, prioritering, argumentation og afstemning kan borgerhøringen metodisk siges at lægge sig midt imellem et fremtidsværksted og en opinionsundersøgelse idet både processen og resultaterne herfra er centrale. Resultaterne i dette Idékatalog er således såvel en pejling på hvad borgerne tænker og mener og hvad de finder vigtigst, som udtryk for idégenerering, for borgernes forslag til veje at gå.

Forløbet på høringsen sikrer at alle har mulighed for at blive hørt. Deltagerne samles i workshops og mindre grupper, hvor der er tid til at den enkelte deltager overvejer sit bidrag og tid til dialog, hvor deltagerne uddyber og nuancerer deres idéer, lytter og spørger. Alle er med til at formulere og prioritere hvilke idéer og forslag, der er vigtige. Borgerne bliver bedt om i fællesskab systematisk at begrunde deres idéer. (Metoden: Se bilag E side 49).

Processen på høringsen forløber som et udskilningsløb hen mod de idéer, som borgerne kan mødes om er de vigtigste – fra grupperne, fra workshops og endelig i plenum. Det er disse idéer som borgerne hver især afslutningsvist har stemt på. Hver borger har i denne afstemning efter eget valg afgivet fire stemmer på den eller de udfordringer, borgeren vurderer er vigtigst at arbejde videre med. Det samme gælder midlerne, hvor borgerne stemmer på de midler, de vurderer er de bedste til at tackle den enkelte udfordring – hvilket middel er det allervigtigste at sætte ind. I Idékataloget er det nævnt hvilke idéer, der har høstet flest stemmer fra borgerne på de tre høringer.

Deltagerne og deres udsagns repræsentativitet

De borgere der har ønsket at deltage i den enkelte høring kan ikke siges være udtryk for et egentlig repræsentativt udsnit af befolkningen, men kan betegnes som 'interesserede' borgere – som 'det aktive demokrati'. For at sikre stor bredde i sammensætningen af deltagerne har Teknologirådet udsendt en personlig invitation til et tilfældigt udsnit af kommunens borgere i alderen 20-65 år. Denne demografiske bredde vurderes at bidrage til en større holdningsspredning blandt de der tilmelder sig end ved avisannoncering. Ved tilmelding blev borgerne bedt

om at oplyse bl.a. alder og beskæftigelse. Netop alder og uddannelse vurderes at være afgørende faktorer, når det gælder folks holdning til miljøet, hvorfor en forskellighed her – som det har været tilfældet på høringerne – samtidig indikerer en holdningsspredning. Det betyder samtidig at udsagnskraften for de udsagn, der går igen på alle tre høringer, kan sidestilles med en befolkningsundersøgelse. (Se bilag D med deltagerlister side 46).

Redigering og sammentælling af stemmer

For at få en pejling af, hvad borgerne finder er vigtigst blandt de mange udfordringer og midler, de foreslår, har vi samlet de udfordringer vi fandt beslægtede i overordnede temaer – fx ”Transport i konflikt med miljø og ressourcer”. Der er ikke tale om knivskarpe temaer – mange udfordringer kunne optræde under samme tema. Vi har placeret dem der, hvor vi skønnede det gav mest mening. Hvilke udfordringer der er samlet under hvilket tema fremgår af bilag A. Sammenfatningen af borgernes idékatalog er delt op i disse temaer. De midler, der bliver nævnt, er dem, der er foreslået til midlerne i temaet. Vi har endvidere anvendt temaer til at foretage forskellige sammentællinger. Dels af antal udfordringer og midler, dels af de stemmer, der blev afgivet på borgerhøringen. Tallene er nævnt under hvert tema. De stemmer, der blev afgivet på borgerhøringen og som resulterede i prioriteringslisterne, fremgår af bilag C.

Med hensyn til de forslag, borgerne giver til at fremme den bæredygtige udvikling de ønsker indenfor et givet område, er der mange der går igen. Fx varedeklarationer, eller miljødifferentieret moms, eller oplysning og holdningsbearbejdning. For at få et overblik over, hvilke indsatser borgerne på de tre høringer tilsammen giver højest prioritet, har vi også samlet disse forslag i temaer. De indgår i resuméet og fremgår i øvrigt af bilag B.

Bæredygtig vækst – hvordan?

I alt 82 udfordringer og 234 midler blev foreslået af borgerne på de tre høringer om ”Bæredygtig vækst – hvordan?”.

Borgerne er ikke i tvivl om, at vi i Danmark skal arbejde aktivt for at fremme bæredygtig udvikling. Både fordi de vurderer, at der er grund til at være bekymret på en række områder, hvor folkesundhed, ressourceforbrug, forurening, klimaforandringer, globale uligheder er blandt de vigtigste. Og fordi der er områder, hvor der helt indlysende må og kan gøres noget – fx når det gælder affald, transport, fødevarer, kemikalier og energi.

”Brug af tekst-TV og internet til reklamer frem for papir. Fordi det vil spare forbruget af papir og tryksværte. Med deraf følgende mindre miljøbelastning”

Det går igen, at ressourcerne skal bruges med omtanke. Hvorfor ikke udvikle produkterne, så mest muligt kan genbruges – eller nedbrydes. Det sparer både affald og ressourcer. Også energi skal vi udnytte effektivt og ressourcebevidst, og potentialerne i de vedvarende energikilder skal udforskes. Gevinsten vil være mindre forurening, renere miljø, mere natur. Ofte er argumenterne ren snusfornuft: Hvorfor lade være med at gøre noget, der er godt. Den rette kombination er forskning og udvikling af rene teknologier, belønning af miljøvenlig adfærd – politikerne kan være med til at skabe rammerne for begge dele – samt det enkelte menneskes omtanke. Hvis vi kan lære at slukke lyset og spare på vandet, så kunne vi måske også blive bedre til at bruge bilen mere fornuftigt og miljøvenligt.

”Teknologisk legeplads med simulationer til synliggørelse af ny teknologi for den enkelte borger”

Borgerne der deltog i høringerne understreger, at vi som enkeltpersoner har et ansvar for at dreje udviklingen i den bæredygtige retning, vi ønsker. Vi har et ansvar hver gang vi fylder indkøbskurven med tilbudskaffe og sprøjtede grøntsager, kører korte ture i bilen, smider farligt affald i skraldebøtten eller frådser med elektricitet og vand.

Men borgerne savner flere og bedre muligheder for at handle anderledes. Det skal være nemt at opføre sig bæredygtigt. Det er bare svært at købe miljørigtigt ind, når varedeklarationer er uforståelige eller helt mangler. Og svært at vælge økologiske fødevarer, når mange af dem er meget dyrere end de konventionelle. Hvorfor skal man i øvrigt ikke betale alle omkostninger ved en sprøjtet agurk – også for miljøet, for drikkevandet.

”Motion på recept hos lægen i stedet for medicin. Bevægelse fjerner dårligdomme og giver et bedre kredsløb”

Andre må tage et ansvar for at give forbrugerne flere valgmuligheder.

Producentansvar

Producenterne skal forpligtes til at tage de udtjente produkter retur, til at oplyse om produkternes indhold og tilblivelsesproces, i det hele taget forpligtes til at tage ansvaret for produkternes livscyklus. Borgerne håber, at det vil tilskynde producenterne til at udvikle produkter, som lettere kan nedbrydes eller genanvendes uden at skade miljøet, tære unødigt på ressourcerne og øge affaldsmængderne.

Prisudligning

Politikerne må til gengæld skabe de rammer, der gør det lettere for andre at fremme bæredygtig udvikling. Økonomiske incitamenter i form af belønning til de virksomheder, der fremstiller fuldstændigt nedbrydelige eller genanvendelige produkter, momsdifferentiering så miljørigtige varer bliver billigere, og målrette grønne afgifter direkte til miljøforbedringer – fx udvikling af alternativ energi. Mange af borgernes forslag sigter på at gøre de miljørigtige valg billigere og udligne prisforskelle mellem de miljø- og sundhedsbelastende og de uskadelige produkter.

Sande priser

Borgerne har ikke direkte taget stilling til, hvad deres forslag koster i kroner og øre. Men de er selvfølgelig opmærksomme på, at det er nødvendigt at foretage nogle samfundsmæssige prioriteringer. Og at det er lettere at gøre bæredygtig adfærd til en sport for mange flere mennesker, hvis det er nemt og ikke presser husholdningsbudgettet i familien Danmark alt for hårdt.

”Miljøtænkning ved erhvervelse af kørekort. Jo tidligere miljø medtænkes, jo bedre”

”Sande priser” kunne være en idé til at fremme bæredygtige valg ud fra pengepungen. En række forslag fra borgerne går på, at varerne prissættes efter de miljø- og ressourcemæssige omkostninger ved at producere, anvende og bortskaffe et produkt.

Information om produkt eller ydelse

Prisen er imidlertid ikke det eneste borgerne foreslår når det gælder at fremme et fornuftigt forbrugervalg. Oplysninger om, hvad varerne indeholder af

En sammentælling af hvilke midler borgerne foretrækker viser følgende prioritering:

- 1 Producentansvar: 94
- 2 Dialog, oplysning, ansvar: 78
- 3 Prisudligning: 56
- 3 Information om produkt eller ydelse: 36
- 5 Sande priser: 24

kemikalier og tilsætningsstoffer, hvordan de er fremstillet og hvilke effekter det har på mennesker og miljø skal fremgå på en enkel og forståelig måde. Det ansvar må hvile på producenterne, men der skal kontrol til, fra uvildige instanser, myndigheder.

”Miljøpoliti, som ved hurtig effektivering kan nedlægge produktionen eller forbyde brug af stoffer”

Borgerne foreslår både fuld varedeklaration og brug af miljømærker.

Dialog, oplysning, ansvar

Den største udfordring til bæredygtig udvikling er ifølge borgerne der deltog på de tre borgerhøringer at løfte vidensniveauet i befolkningen, så flere forstår sammenhængen mellem forbrug, adfærd og ressource- og miljøbelastning. Kun ved at kende konsekvenserne af sin adfærd, kan man ændre holdning og handle anderledes, vurderer borgerne. Oplysning og undervisning lige fra skolealderen, kampagner i medierne går igen som forslag til tackle ikke bare denne udfordring, men også mange af de andre.

Men borgerne ønsker også mere dialog, mere borgerinddragelse. Både ved at blive hørt og inddraget i politiske beslutninger, og ved selv at gøre et stykke arbejde i sit nærmiljø. Borgerne der deltog i disse tre høringer er ikke tilfredse med blot at være forbrugere.

”Odense får en ”fattig” venskabsby og man opbygger gensidig forståelse”

Ti temaer

Borgernes arbejde på høringerne var resulteret i et broget og mangfoldigt katalog over udfordringer og idéer, forslag og anbefalinger til politikerne. Men også en klar fokusering – der er afgjort noget, der er vigtigere end andet. Det fremgår af de prioriteringer, som borgerne foretog efter at have lagt deres bud på udfordringer og midler frem.

Viden og oplysning – konsekvenser og ansvar (149 stemmer)

Den absolut største udfordring, vurderer borgerne på de tre høringer, er, hvordan får vi flere til at tage et ansvar for en bæredygtig udvikling. Et vigtigt mål er, at vidensniveauet bliver hævet og ansvarligheden øget. Både i befolkningen i al almindelighed og blandt politikere og virksomheder/ producenter. Mange flere mennesker må blive bevidste om sammenhængen mellem forbrug, adfærd og ressource- og miljøbelastning.

Affald og produkters livscyklus (106 stemmer)

Fornuftig brug af ressourcerne og begrænsning af affaldsmængderne er ofte to sider af samme sag, og et vigtigt mål for bæredygtig udvikling, er borgerne på de tre høringer enige om. Udfordringer om affald og produkters livscyklus er den næststørste udfordring.

Borgerne harmes over, at overflødig emballage tærer på ressourcerne. Det samme gælder problemerne med at skaffe sig af med udtjente køleskabe, computere, biler osv. på en miljøvenlig måde. De skal tilbage til producenterne, som må have ansvaret for at bortskaffe disse produkter. Det kan måske tjene til at fremme en udvikling af materialer, som er fuldt nedbrydelige eller genanvendelige.

”Vi skal blive bedre til at sige 'lidt, men godt'. På den måde kan vi fravælge de fødevarer, der indeholder fremmede stoffer – hvorfor skal smørret være gult hele året?”

Mennesket i centrum (99 stemmer)

Bæredygtig udvikling på ressource- og miljøområdet skal gå hånd i hånd med social velfærd og livskvalitet for det enkelte individ. At sætte mennesket i centrum for bæredygtig udvikling ligger mange af borgerne stærkt på sinde. Der skal være plads til individuelle løsninger – individet frem for systemet – når der satses på bæredygtig udvikling. Udfordringer, der handler om at sikre det enkelte menneskes livskvalitet og sociale velfærd, fik en tredjeplads, da borgerne prioriterede på høringerne.

Transport i konflikt med miljø og ressourcer (71 stemmer)

Den måde vi løser vores transportbehov er ligesom affaldsproblematikken en meget håndfast udfordring til ønsket om en bæredygtig udvikling. Udfordringen er mangesidig – borgerne tager fat i både godstransport og persontransport, i den kollektive trafik og nødvendigheden af at udvikle brændstofteknologien. De foreslår en mere økonomisk og fornuftig omgang med transport – fyld lastbilen op og drop småkørsel. De anbefaler politikerne at satse på mere, bedre og billigere kollektiv transport, på at fremme den teknologiske udvikling indenfor transportmidler og brændsel mm.

”Gratis konsulentbistand til beboerforeninger, menigheder, råd, bestyrelser mm. Professionel assistance skal tætte på forbrugere”

Udfordringer om transport indtager en fjerdeplads i borgernes prioritering.

Det globale perspektiv (66 stemmer)

Det menneskelige aspekt træder også frem i de udfordringer, der omhandler forskelle mellem den rige og den fattige del af verden. Miljøproblemer, befolkningstilvækst, folkevandringer, ressourcefordelingen mellem rige og fattige lande, fælles værdier og krav til produktionen, at sikre verdensfreden, skabe grobund for udvikling og give større indflydelse på egne vilkår er nogle af argumenterne for nødvendigheden af at inddrage det globale perspektiv. På høringerne i Odense og Herning fik de globale udfordringer en meget høj prioritet. Samlet bliver de globale udfordringer placeret på en femte plads.

”Kilometergodtgørelse til cyklisterne. Godt fordi det kan mindske brug af bil (i byerne)”

Økologi og fødevarer (59 stemmer)

Bedre kvalitet og sunde fødevarer uden unødvendige tilsætningsstoffer, sunde produktionsmetoder og bedre oplysning om varerne er mål for den udvikling, borgerne ønsker. De efterlyser politiske initiativer på området, ikke mindst at tilstræbe ens priser på økologiske og ikke økologiske varer. VaredeklARATIONER skal fortælle, hvilke tilsætningsstoffer maden indeholder. Og så må de økologiske fødevarerproducenter gerne tænke mere på smag og kvalitet.

Kemikaliefri produkter og valgmuligheder (53 stemmer)

Det er et stort ønske at få begrænset brugen af kemikalier i fremstilling af fødevarer og andre produkter. Bekymringen over kemikalie-brugen gælder både folkesundheden (allergi med mere) og belastningen af miljøet (luft, vand, dyr). Borgerne ønsker mulighed for at vælge produkter uden kemi, produkter der er sundheds- og miljømæssigt forsvarlige, renere produkter og viden om, hvordan de er fremstillet. En idé er at udvikle redskaber til at belønne dem, der ikke sviner – det skal kunne betale sig at gøre noget godt for mennesker og miljø.

”Frihed til at alle husstande kan benytte alternative energiformer”

Udnyt energien bedre – også de vedvarende energikilder (47 stemmer)

Der skal sættes mere på vedvarende energi i fremtiden. Energiforbruget og valget af energikilder er væsentligt at gøre noget ved for at begrænse forurening og CO₂-udslip. Energien skal bruges med omtanke og der skal sættes mere på vedvarende energi. Det ønsker borgerne på de tre høringer, som led i at udnytte naturens ressourcer på en mere

bæredygtig måde og begrænse CO₂-udslip. Klimaforandringerne vækker bekymring – drivhuseffekt skal undgås.

Der skal forskes i, hvordan man kan udnytte alternative energikilder – sol, vand, vind – og pengene kan fx komme fra de afgifter, man lægger på energikilder som kul, olie og benzin.

”Bedre fordeling af trafikken – fx senere skolestart på dagen. Så kan skolebørn cykle selv”

Ved at udnytte alternative energikilder spares der på de ikke-fornyelige ressourcer. Hvorfor ikke gøre det, konsekvenserne ved at lade være kan blive store, som en gruppe borgere udtrykker det.

Sikring af ressourcer – grundvand, drikkevand (41 stemmer)

Det er nødvendigt at ændre vores brug af ressourcer, hvis vi skal styrke en bæredygtig udvikling. Den vurdering kan borgerne mødes om, uanset hvilken landsdel de kommer fra. Ønsket om at undgå unødigt ressourcospild går igen i mange af de udfordringer til bæredygtig udvikling, som borgerne peger på, således også når det gælder energi, affald og produkternes livscyklus. Det nuværende ressourceforbrug opfattes som helt uholdbart. Konkret er der brug for at beskytte drikkevandsressourcerne – både ved kilden og ved at økonomisere med forbruget af vand.

By og bolig (32 stemmer)

En gruppe af borgere i hver af de tre kommuner ønsker bedre byplanlægning, grønne områder og bæredygtigt boligbyggeri for at fremme bæredygtig udvikling. Borgerne foreslår blandt andet, at beboerne involveres i at udvikle deres nærmiljø. Og at industrien i boligområder tegner forsikring mod miljøskader.

Anderledes idéer

234 idéer til midler kom der ud af deltageres dialog på de tre borgerhøringer. Foruden de mere velkendte og allerede afprøvede midler var der også mange nye og anderledes idéer. Et udvalg er vist som citater i dette resumé.

”Virksomheder tegner private forsikringer mod miljøskader. Derved bliver det økonomiske et spørgsmål mellem den enkelte virksomhed og forsikringen”

Viden og oplysning – konsekvenser og ansvar

Antal udfordringer: 11 | Stemmer: 149

Antal foreslåede midler: 23 | Stemmer: 79

Flere må tage ansvar

Hvordan får vi flere til at tage et ansvar for en bæredygtig udvikling? Det er den afgørende udfordring er borgerne på de tre høringer enige om. Målet må være, at vidensniveauet bliver hævet og ansvarligheden øget. Oplysning, viden, at synliggøre konsekvenser og bevidstgøre om ansvar for en bæredygtig udvikling er det vigtigste – ikke bare blandt de almindelige borgere, også blandt politikere og producenter.

Mange flere mennesker må blive bevidste om sammenhængen mellem forbrug, levevis/adfærd og ressource- og miljøbelastning. Kender man konsekvenserne af sine handlinger, er skridtet til at ændre holdning og dernæst adfærd ikke så stort, vurderer borgerne. Borgerne ønsker, at interessen for og debatten om bæredygtighed bredes ud. Debatten bør blandt andet handle om, hvordan man skal prioritere miljø overfor andre samfundsspørgsmål. For som en gruppe borgere bemærker: "Alt er ikke lige vigtigt".

"Hvis vi skal flytte os, skal mange flere rejse sig. Vha stok (økonomisk regulering) som gulerod (fx information/kundskaber)"

Personligt ansvar

"Hvordan sikrer vi viden, ansvarsfølelse og vilje til at gøre noget ved problemerne, og en bred debat om miljøproblemer blandt borgere og politikere?"

Sådan formulerede en gruppe borgere udfordringen om indsigt og ansvar. Og begrundede det med, at viden er afgørende for at ændre handlinger, for politikernes vedkommende bl.a. viden om hvorvidt kortsigtede, miljørigtige tiltag og udgifter giver gode resultater på langt sigt. Et stort flertal af borgere på de tre høringer pegede på samme udfordring – om ikke i ord, så i mening. Hvordan skaber vi bred interesse og får flere med, hvordan bliver befolkningen, forbrugere, politikere, producenter bevidste om konsekvenserne af adfærd/levevis, hvordan kommer flere til at føle et personligt ansvar for bæredygtig udvikling.

In at være miljøbevidst

Viden, oplysning og information er et middel, der menes at kunne løse mange af de udfordringer, borgerhøringerne peger på. For denne gruppe af udfordringer er det altså selve målet, at vidensniveauet bliver hævet og ansvarligheden øget.

Borgernes forslag til, hvordan man kan øge befolkningens viden og bearbejde holdninger,

omfatter blandt andet offentlig debat og oplysning. Information gennem de elektroniske medier gør det lettere at nå den brede befolkning, især hvis udsendelserne bæres af personer med stor gennemslagskraft.

"Radio- og TV-programmer a la Søren Ryge Petersen, dvs med bred appel"

TV-spots og image-kampagner skal bruges til at gøre det in at være miljøbevidst og formidle positive oplevelser af at leve bæredygtigt. Miljøvenlige varer skal markedsføres professionelt.

"Visuelle TV-spots. En bedre og professionel markedsføring af miljøet/miljøvenlige varer. Oplysningskampagner på TV vil ramme personligt. Det skal være in at være miljøpolitisk"

"Image-kampagne – det skal opfattes som moderne/opleves som positivt at leve bæredygtigt. Ændringer sker ikke af sig selv. De fleste kender den "rigtige" løsning, men ikke alle følger den. Vi skal gøre det moderne/attraktivt at leve bæredygtigt"

Flere grupper af borgere foreslår borgerhøringer, hvor politikere kan hente inspiration og viden fra engagerede borgere. Gerne med pressen som aktiv medspiller, der kan sætte miljøet på dagsordenen i den offentlige debat.

Uafhængig information

Blandt forslagene til at nå målet peges der også på behovet for at sikre politisk uafhængig information til borgerne og uafhængig kontrol og rådgivning af politikere.

Nogle borgere foreslår, at uafhængigheden sikres ved at arbejde tværpolitisk. Et konkret forslag er en ombudsmand for bæredygtighed og miljø.

"Ombudsmand for bæredygtighed/miljøet. Kan være borgernes "vagthund" overfor politikere og på objektiv vis være fortaler i enkeltsager"

En anden gruppe af borgere foreslår lokale upolitiske miljøråd til at fastholde og følge op på de miljøpolitiske beslutninger.

"Upolitiske miljøråd indstiller til politiske udvalg. Miljørådets opgave er også at fastholde miljømæssige beslutninger og følge op, oplyse befolkningen og skabe interesse"

Opdragelse, undervisning, dialog

Men borgerne peger ikke kun på midler som informationskampagner og brug af massemedier. Opdragelse og undervisning i de nære sammenhænge, som børn og voksne indgår i, peges der også på, for at få den bæredygtige tankegang indarbejdet som noget helt selvfølgelig i hverdagen.

”Opdragelse i hjemmet, på institutionen, i skolen og på arbejdet. Gør at bæredygtighed bliver en del af den enkeltes måde at tænke på (en naturlig tilgang)”

Et konkret forslag er emneuge om bæredygtig vækst op til topmødet i Johannesburg i september og undervisning i bæredygtig vækst i folkeskolen.

”Undervisning i bæredygtig vækst. Emneuge i skolen op til verdenskongressen. Der skal undervises i bæredygtig vækst i skolen. Det giver en langsigtet holdningsændring”

At give eleverne på uddannelsesinstitutionerne medansvar for rengøring og vedligeholdelse kan også ændre adfærd, mener en anden gruppe borgere. Hjælp til selvhjælp er en anden type middel, der foreslås. Nogle borgere foreslår gratis konsulent-hjælp til boliglejere, institutioner mm.

”Gratis konsulentbistand til beboerforeninger, menigheder, råd, bestyrelser mm. Professionel assistance skal tæt på forbrugerne”

Andre foreslår at man altid har konkrete oplysninger ved hånden, om ”hvad du og jeg kan gøre på arbejdspladsen, bopælen, transportmidler”.

”Information om konsekvenser. Vi lever alle ud fra betragtningen ”ude af øje, ude af sind”. Det enkelte menneske er mere tilbøjelig til at reagere, hvis de kan se at konsekvenserne også påvirker dem. ”ude af øje, ude af sind” skal ikke have lov til at eksistere”

Endelig er der et forslag om at oprette et forbrugerpanel, som kan gå i dialog med forretningerne og producenterne og evt. præmiere de miljørigtige forretninger. Denne og mange andre idéer vidner om et behov for dialog mellem de forskellige – lokale – aktører, der skal være med til at trække udviklingen i bæredygtig retning.

Økonomiske incitamenter

Adfærd ændres ikke altid ved at man får indsigt i konsekvenserne af sine handlinger, erkender dog en del af borgerne. De ønsker, at der kommer mere fokus på de økonomiske incitamenter. Miljødifferentieret moms vil direkte ændre adfærd hos dem, hvis handlinger styres af pengepungen. Grønne afgifter kan også bruges. En anden mulighed er at ydelsens eller varens pris afspejler den faktiske miljøbelastning, sådan at den, der vælger at bruge denne vare også selv betaler for sin forurening.

”Ydelsens/varens pris skal afspejle den faktiske miljøbelastning. På den måde betaler forurenere for miljøbelastningen”.

”Grønne afgifter bruges direkte til miljøforbedringer og fremmer en bedre miljøbevidsthed”

Fradrag (der må menes at forbrugeren kan få et fradrag) til den miljøvenlige produktion i stedet for tilskud, er også et forslag, som borgere stiller for at fremme bæredygtig adfærd. Og endelig produktant og emballageant for at indsamle forbrugte produkter.

Stor udfordring – svær at imødekomme?

Som det fremgår foreslår borgerne mange forskellige midler til at imødekomme ønsket om en større viden og bevidsthed om miljø- og resourcespørgsmål i befolkning, hos politikere etc. Men de gav ikke disse midler flest point i den sidste prioriteringsrunde. Den tilsyneladende inkonsekvens – for udfordringen var jo den højst prioriterede – afspejler måske, at det er den udfordring det er sværest at gøre noget konkret ved.

Der er dog undtagelser. I Glostrup er ”Undervisning i bæredygtig vækst – emneuge” blandt de højst prioriterede midler. ”Obligatoriske fag i sundhed og miljø i folkeskolen” og ”tilbagevendende borgerhøringer” er med fremme blandt de højst prioriterede i Odense. I Herning prioriterer man ”oplysning, opdragelse og uddannelse for alle, ung som gammel” relativt højt.

Økonomisk orienterede midler som grønne afgifter, miljødifferentieret moms får en markant plads i forbindelse med denne udfordring. Der er tale om allerede kendte midler, som der tilsyneladende er stor interesse for at få taget i brug.

Affald og produkters livscyklus

Antal udfordringer: 12 | Stemmer: 106

Antal midler: 28 | Stemmer: 91

Undgå ressourcspild

Fornuftig brug af ressourcerne og begrænsning af affaldsmængderne er ofte to sider af samme sag, og et vigtigt mål for bæredygtig udvikling. Det peger mange af borgerne på alle tre høringer på. Udfordringer om affald og produkters livscyklus fik på de tre høringer tilsammen 106 stemmer og er dermed den næstvigtigste udfordring.

Stigende mængder af affald er udtryk for et ressourcspild, som borgerne på de tre høringer er helt enige om, at der må gøres noget ved. Både fordi der bruges mange ressourcer på at håndtere og bortskaffe affaldet, og fordi meget affald indeholder stoffer, der er skadelige for natur og mennesker. Mange forslag er rettet mod overflødig affaldsproduktion såsom emballage og reklamer – her skal affaldet simpelthen minimeres. Der bliver også peget på, at teknologien må udvikles til at løse nogle af ressource- og affaldsproblemerne.

Mere vidtgående er anbefalinger til politikerne om at gøre producenterne ansvarlige for produkternes livscyklus. Konkret ønsker borgerne mulighed for at levere udtjente produkter tilbage til forhandleren eller producenten. Ved at sende affaldsproblemet tilbage til producenterne håber borgerne at kunne fremme en udvikling i retning af mere holdbare og genanvendelige eller fuldt nedbrydelige produkter uden indhold af farlige giftstoffer.

Øget producentansvar går i øvrigt igen i mange af borgernes forslag – ikke bare når det gælder affald.

”Der bruges ressourcer på at producere unødvendigt affald (fx emballage) og at producere affald er en dårlig udnyttelse af ressourcer. Energi og materialer går tabt og der er ikke plads til opbevaring af affaldet”

”Hvordan sikrer vi, at produktion og affald bliver en sluttet ring? Det begynder at knibe med pladsen til den stigende affaldsmængde; vi må minimere vores ressourcerforbrug og begrænse mængden af farligt affald”

”Hvordan udvikler vi en renere teknologi, så vores uundgåelige forbrug ikke efterlader for store problemer? Den vestlige verden har et stadigt større forbrug og den 3. verdens forbrug gennemgår en meget kraftig udvikling. Naturen (flora og fauna) er under pres”

Overflødig emballage

Overflødig emballage udpeger mange borgere som et af de affaldsproblemer, der må gøres noget ved. Materiale- og energiforbruget til fremstilling af emballagen er spild af ressourcer. Evt. indhold af skadelige kemiske stoffer og trykfarver gør, at emballagen ikke kan brændes af uden at skade miljøet. Nogle borgere mener at målet må være, at al emballage skal være nedbrydelig. Andre borgerne kommer med flere forslag til at begrænse emballageforbruget, fx at forbyde unødvendig indpakning såsom ”dobbeltpakning af tandpasta”, ”præpakning af hele varegrupper (fx kød og grønt)”. Et andet forslag er at støtte virksomheder, der bruger eller producerer genbrugsemballage og miljøvenlig emballage. Fx kan de friholdes fra miljøafgifter.

Flere grupper af borgere foreslår, at papirreklamer forbydes og erstattes af reklamer i elektroniske medier.

”Brug af tekst-TV og internet til reklamer frem for papir. Fordi det vil spare forbruget af papir og tryksværte. Med deraf følgende mindre miljøbelastning”

Producenterne har et ansvar

Producenterne må påtage sig et større ansvar for miljø- og helbredseffekter af de varer de producerer. Dette ønske for en bæredygtig udvikling blev udtrykt af et stort flertal af borgere som deltog i de tre høringer. Som et skridt på vejen foreslog borgerne, at producenterne forpligtes til at tage udtjente produkter og affald retur, fx hårde hvidevarer, batterier, elektronik og andre miljøbelastende varer.

”Producenten forpligtes til at tage ikke-nedbrydelige produkter tilbage – fx hårde hvidevarer, batterier, emballage, industrispildevand osv.”

”Krav om produktets genanvendelighed. Tvinger producenten til at tage brugte produkter retur via forhandlerne. Kunden får ret til at aflevere produktet hvor det er købt”

”Producentansvar – hvordan sikrer vi at producenten bliver ansvarlig for miljøbelastningen? (II): Forpligtede virksomhederne der producerer miljøbelastende varer til at tage brugte varer retur”

”Lovgivning. Sikre at affald leveres tilbage til producent som skal bortskaffe eller genanvende på miljørigtig måde”

Hvad med at fremme leasing?

Borgerne ønsker, at der fra politisk side bliver skubbet til producenterne. Lovgivning med sanktionsmuligheder skal være med til at fremme producentansvaret. "Sanktioner – det skal ikke kunne betale sig for nogen at overtræde loven". Også økonomiske incitamenter kan bruges. Nogle borgere foreslår pantsystemer, "pantssystem via forhandlernet", "pant på batterier, elektronik og andre miljøskadelige varer", "pant på alt", og skrotpræmier som midler til at sikre at udtjente produkter leveres tilbage til producenten. Registreringsafgiften på biler skal være miljøvenlig, foreslår en gruppe som middel til at begrænse resourcespildet.

"Beskatning, pant på alt, indsamling, genbrug, skrotpræmie, deponering. Skal sikre tilbagelevering til producent, som skal bortskaffe eller genanvende på miljøvenlig måde"

En anderledes idé fra borgerne er "øget brug af leje og leasing via attraktive afskrivningsregler". Udlejeren eller producenten må så stå for bortskaffelse, når produktet er udtjent. Det kan gøre det attraktivt for producenten at udvikle mere holdbare eller nedbrydelige produkter.

"Øget brug af leje og leasing via attraktive afskrivningsregler"

Bonusordninger og mærkning

Tilskud kan motivere til at bruge lettere nedbrydelige affaldsprodukter. Bonusordninger bliver det kaldt i nogle af borgernes forslag. Der er også forslag om, at de private husholdninger skal motiveres ved billige eller gratis løsninger for affaldssortering. En gruppe borgere efterlyser oplysning der sikrer, "at borgerne kender mulighederne for aflevering af affald".

Mærkning bliver foreslået som middel overfor flere udfordringer, også overfor ressource- og miljøbelastende produkter. En gruppe borgere foreslår en "grøn markering som udtryk for miljøbelastningen, på samme måde som energi-mærkningen i dag". Samme gruppe foreslår at præmiere eller certificere virksomheder, der producerer ressource- og miljøbevidst.

"Belønning af virksomheder der producerer bæredygtigt. "Det grønne mærke" gives til virksomheder der indfører grønne afgifter der er graderet efter miljøbelastning, fx biler i forhold til brændstof per kilometer"

Grønne regnskaber kan være med til at synliggøre en virksomheds bestræbelser på bæredygtig udvikling. En gruppe borgere foreslår, at kun virksomheder, der udarbejder grønne regnskaber, kan deltage i EU-udbud.

Endelig nævner flere borgere forskning som et indsatsområde – "målrettet forskning i ren produktion", "forskning – pengene kommer igen". Og "Opfølgning. Sikre at idé bliver til handling".

Mennesket i centrum

Antal udfordringer: 10 | Stemmer: 99

Antal midler: 32 | Stemmer: 67

Livskvalitet og social velfærd

Bæredygtig udvikling handler også om de værdier der knytter sig til det at være menneske – til familielivet, arbejdslivet, til naturen og brugen af den teknologi, vi omgiver os med. Flere borgere ønsker at sikre det enkelte menneskes livskvalitet og sociale velfærd. Et mål må være at bevare den livsstil, vi ønsker os som mennesker, samtidig med, at vi nedbringer belastningen på miljøet og ressourcerne. Hensynet til mennesket må veje tungt i den ønskede udvikling. Der skal være plads til individuelle løsninger – individet frem for systemet – når der satses på bæredygtig udvikling. Derfor er det vigtigt at involvere borgerne så meget som muligt. Leg og mulighed for selv at eksperimentere med teknologi og med genbrug kunne være en ny måde at involvere borgerne på. Og et middel til at imødegå fremmedfølelse og frygt for, at mennesket bliver slave af teknologien.

Folkesundheden som en del af det at sikre livskvaliteten optager også nogle af borgerne. Fedme problemer, dårligt psykisk arbejdsmiljø og giftige tilsætningsstoffer er blandt de konkrete problemer, som borgerne nævner.

I Odense gik en femtedel af stemmerne til udfordringer om dette tema. Tre af idéerne høster stemmer ved den endelige prioritering af forslag, som borgerne synes er vigtigst i ft at sikre en bæredygtig udvikling. I Herning gik mere end 1/3 af stemmerne til disse udfordringer. I Glostrup er der kun én udfordring under dette tema – den blev placeret blandt de udfordringer, borgerne prioriterede højt.

”Hvordan sikrer vi, at mennesket kommer i centrum i et bæredygtigt samfund? Hvert enkelt menneske træffer en række valg, som har konsekvenser for hele menneskeheden; familiernes vilkår skal opprioriteres til fordel for fremtidens bæredygtighed; tolerance og rummelighed skal støtte og fremme livskvalitet”

Fokus på det at være menneske

Ønsket om at sikre livskvalitet og velfærd for det enkelte menneske bliver af flere borgere fremhævet som et vigtigt perspektiv at holde fast i, når fremtidens bæredygtige udvikling sættes på dagsordenen. Mål for en bæredygtig udvikling som ”Mennesket i centrum”, ”Varig livskvalitet med ansvar og livskvalitet for det enkelte individ”, ”Bevare og udbygge den sociale velfærd” og ”Social livskvalitet” vidner om, at

man ønsker at fastholde nogle gode sider af livet og samfundet som det er i dag – hensynet til miljøet må ikke tilsidesætte hensynet til menneskene.

”Individuelle løsninger til individuelle mennesker. Af hensyn til respekten for individet – individet frem for systemet”

Der skal også være plads til at gøre det bedre, så vi både nu og i fremtiden har et velfungerende samfund. Det gælder om at træffe de rette valg: Børn eller arbejde, stress overfor økonomi, nærvær og samvær. Der skal være tid til andet end arbejde, mener en gruppe borgere, som foreslår at hente inspiration i et ”svensk forsøg, hvor man arbejder tre dage og derefter har tre dage fri”. Mere tid kan fx bruges til at være noget for hinanden.

”Gensidig omsorg (familie, venner, nabo, foreninger osv.). Det er meget vigtigt at kunne give og modtage omsorg/kærlighed for social livskvalitet”

Den samme gruppe peger på en række forudsætninger for, at en bæredygtig fremtid bliver mulig:

”Tryghed for at basale behov opfyldes. Ellers kan vi ikke opnå mere end at kæmpe for den daglige føde – ingen overskud til at snakke bæredygtighed. At elske alle andre mennesker. Solidarisk bæredygtighed. Det er vigtigt at begynde hos de svageste – der er størst behov”

Borgerne foreslår blandt andet at bruge medierne til at sætte fokus på ”det at være menneske og leve et værdigt liv”, og på at opdragelse/undervisning i skolen kan danne den rette grundholdning hos kommende generationer.

Borgerne understreger samtidig, at dette ikke handler om at fremme egoisme.

”Hvordan sikrer vi en varig livskvalitet med ansvar og frihed for det enkelte individ? Individualist contra egoist: Hvad er du? Der skal tages hensyn til det enkelte, hele menneske og samtidig skal fælles interesser fremmes. Nødvendigt at undgå kassetænkning”

Velfærd uden at skade miljøet

Det vil være en fælles interesse at nedbringe miljøbelastningen, mener flere af borgerne. Målet må være at sikre den livsstil og velfærd, vi ønsker som mennesker, samtidig med at vi nedbringer belastning miljøet og ressourcerne. Derfor er det også vigtigt at involvere borgerne selv så meget som muligt, blandt andet gennem lokale borgermøder, foreslår en gruppe borgere. Centrale computerstationer på fx skoler og plejehjem kan være kilde til større viden og dialog i lokalsamfundet, mener samme gruppe.

Spørgsmålet er, om det overhovedet kan lade sig gøre at "sikre den økonomiske vækst og livskvalitet, som vi kender" i dag? Et spørgsmål som flere borgere kredser om – målet er at fastholde høj levestandard og livskvalitet og samtidig tage hensyn til miljøet og folkesundheden.

"Alt peger på, at forbruget vil stige, med deraf følgende livsstilsproblemer, såsom: Allergi, elektroniske signalpåvirkninger, tidsmangel, stress og madkultur; det at bo på landet kan give særlige livsstilsproblemer"

Teknologi som løsning

Flere grupper af borgere, som deltog i høringerne, er opmærksomme på, at der kan være teknologiske løsninger på de udfordringer ønsket om en bæredygtig udvikling indebærer. Men også at teknologien udgør et tvægget sværd – mennesker kan blive fremmedgjorte og "slave af teknologien". Målet må være "mennesker frem for maskiner".

"Hvordan sikrer vi en balance mellem teknologien og mennesket? Teknologien udvikles hurtigt og vi må hele tiden tage stilling til brugen. Frihed kontra kontrol, genteknologi – fødevarer, mennesker"

Fremmedgørelse kan måske imødegås ved at skabe den "teknologisk legeplads med simulationer til synliggørelse af ny teknologi for den enkelte borger", som en gruppe borgere foreslår. Samme gruppe ønsker et "eksperimentarium for genbrug", hvor man selv kan studere effekten af genbrug på mennesker og miljø. Leg og mulighed for selv at eksperimentere kunne være en ny måde at involvere borgerne på – en måde som både kan synliggøre konsekvenser og give plads til at udtænke kreative løsninger.

Teknologi og lovgivning skal også indrettes, så det bliver lettere for borgerne at bruge.

"Lovgivning og teknologi skal formuleres i dagligtale. Det skal være nemmere at tale, menneske og teknologi imellem"

Teknologi og viden kan bruges til at gavne bæredygtig udvikling. Patenter må ikke kunne holdes tilbage uden at blive brugt, hvis andre kan udnytte det patentet dækker til at fremme bæredygtig udvikling, mener en gruppe borgere. "Vi vil ikke bremse en bæredygtig udvikling".

Livskvalitet indbefatter sundhed

Folkesundheden som en del af det at sikre livskvaliteten optager også nogle af borgerne. Fedme problemer, dårligt psykisk arbejdsmiljø og giftige tilsætningsstoffer i produkter er nogle af de konkrete problemer, som borgerne nævner. De er godt klar over, at der skal sættes ind på mange forskellige områder, men de understreger, at det overordnede fokus er vigtigt – folkesundhed som mål.

Oplysning om sundhed og miljø, mulighed for at få sunde spisevaner ved at tilbyde "sund/økomaad i kantiner i offentlige institutioner og uddannelsessteder", opbyggelse af stærkere tradition for bevægelse er nogle af de forslag borgerne kommer med til at fremme folkesundheden.

"Motion på recept hos lægen i stedet for medicin. Bevægelse fjerner dårligdomme og giver et bedre kredsløb"

Forbud mod giftige tilsætningsstoffer og grænseværdier for andre, miljømærkning, deklARATIONER samt krav om livscyklusvurdering og producenterens ansvar for miljøvenlig produktion, kan være med til at begrænse kemikalier i produkterne, foreslår borgerne.

Med hensyn til det psykiske arbejdsmiljø foreslår nogle borgere at bruge eksterne konsulenter til at rådgive på arbejdspladser og i skoler, men også at der arbejdes for en lokal forankring af initiativer til at udvikle et bedre psykisk arbejdsmiljø. En anden gruppe ønsker at udvikle et "rigt og udbytterigt arbejdsliv hvor mennesket udvikler sig og oplever fællesskab".

Transport i konflikt med miljø og ressourcer

Udfordringer: 8 | Stemmer: 71

Midler: 29 | Stemmer: 29

Stigende transportbehov

Den måde vi løser vores transportbehov er på alle tre borgerhøringer fremhævet som en stor udfordring for bæredygtig udvikling. Hvordan udvikler vi privatbilisme og kollektiv trafik, så CO₂-udslip, pladsproblemer og ressourceforbrug minimeres? Hvordan tænker vi nyt og alternativt, herunder udvikler nye muligheder for at styre udviklingen i transport i forhold til miljø, natur og økonomi?

Begrundelserne for at transport er en udfordring for at sikre en bæredygtig udvikling lyder ens fra de tre høringer: Det stigende transportbehov giver øget miljø- og ressourcebelastning.

Blandt de idéer og anbefalinger til politikerne, der går igen, er især mere, bedre og billigere kollektiv transport, fremme af den teknologisk udvikling, tilskyndelse til brug af alternative transportformer, nødvendigheden af adfærdssændringer både blandt privat- og erhvervsbilister, samt en bedre udnyttelse af den allerede eksisterende transport.

”Hvordan udvikler vi transporten – privatbilisme og kollektiv trafik, så CO₂-udslip, pladsproblemer og ressourceforbrug minimeres? Privatbilismen stiger, det kan øge CO₂-udslip, trængsel på veje og i byerne, problemer med at finde parkeringspladser, sikkerhed for cyklister mm”

”Det er et dilemma at bo på landet og samtidig transportere sig bæredygtigt”

Borgernes prioritering af, hvor vigtigt det er i forhold til de øvrige udfordringer, der blev formuleret, er forskellig landsdelene imellem. I Herning scorer transport-udfordringen en førsteplads med en femtedel af borgernes stemmer. Også i Glostrup prioriterer borgerne udfordringen relativt højt med en tiendedel af stemmerne og peger især på behov for at forbedre den offentlige transport som middel. Odenseborgerne placerer transport midt i feltet af prioriterede udfordringer.

Bedre kollektiv transport

Bedre kollektive transportmuligheder bliver sat på ønskelisten af flere grupper af borgere på alle tre høringer.

Nogle anbefaler en udvidelse af den offentlige transport via flere ruter og flere afgange. Et højt prioriteret forslag er at det skal være gratis eller billigere.

”Gratis eller billigere at køre med offentlig transport. Det er godt fordi miljøet vil blive belastet mindre, når flere bruger offentlig transport.”

Bedre kollektiv transport i byområder kan være i form af ”flere tværgående tog/sporvogne, særlige busbaner i byerne og bedre forbindelse mellem tog og busser”.

Som et middel til at sikre at transport forurener mindst muligt anbefaler en gruppe borgere at kombinere cykel med bus og tog.

”Mulighed for cykel med tog og rutebil. Cyklen kan derved bruges som lokalt transportmiddel, og man er ikke afhængig af lokal bus”

Alternativ transport og energi

Den teknologiske udvikling kan rumme midler til at sikre en bæredygtig transportudvikling, vurderer flere borgere.

"Udvikling af et nyt brændstof, der ikke forurener. Godt fordi det ville fjerne forureningen"

"Støtte til forskning omkring alternative brændstoffer med henblik på mindre emission og alternativer til fossile brændstoffer"

Og for at forbruge mindre brændstof pr. kilometer bør der udvikles "mindre motorer i bilerne".

At bruge alternative transportformer er en anbefaling, der udgår fra alle tre borgerhøringer. For eksempel en "udvidelse af gods-jernbanetrafikken". Derved kan der blive mindre trafik med lastbiler, vejnettet vil blive mindre belastet og dermed mindre forurening. Nogle borgere foreslår politikerne at fremme denne transportform ved at skabe "konkurrencedygtige priser på godstransport". En anden idé til alternativ transport er at indføre "busdrift som skinnedrift, sporvogne hvor det er muligt". En gruppe borgere har stillet sig udfordringen at tænke nyt og alternativt i området transport/befordring. De foreslår blandt andet "et opladeligt transportsystem (ikke elbiler), som vil mindske CO₂-forureningen".

Økonomi påvirker adfærd

Borgerne anser adfærdssændringer for at være nødvendige, og fra alle tre borgerhøringer lyder det, at politikerne skal bruge økonomiske styringsmidler.

"Vejafgifter på transport i Danmark vil tvinge virksomhederne til at bruge alternativ transport" er et forslag fra en gruppe, som også mener at det skal gøres mere økonomisk attraktivt at cykle:

"Kilometergodtgørelse til cyklisterne. Godt fordi det kan mindske brug af bil (i byerne)" (Herning).

At nedsætte kilometer-fradraget er en idé, som borgere forklarer med at "det vil gøre lysten til at bruge alternative transportmidler større og mindske udflytningen". Nedslag i prisen for mindre forurenende biler er en anbefaling fra en anden gruppe borgere.

Brug fornuften

Men borgerne mener også at trafikanterne selv skal tænke sig om og bruge bilen eller lastbilen fornuftigt. Den allerede eksisterende transport skal udnyttes bedre og mere effektivt lyder anbefalingen fra alle tre høringer.

"Bedre styring på transport – fyld bilen/lastbilen helt op – den skal ikke være halvfuld. Godt fordi det vil mindske belastningen på vejene og miljø"

"Tvangsindførsel af returgods (tovejsgoods). Dermed bedre udnyttelse af transportenheder"

"Større volumen på fjerntransportlastvogne medfører at færre enheder er i drift, dvs. mindre forbrug pr. ton/kilometer"

Når det gælder privatbilisme anbefaler borgere samkørsel og delebiler som midler til at sikre en bæredygtig udvikling.

En gruppe borgere fra Glostrup stiller spørgsmålet "hvordan lærer man at leve fornuftigt med sin bil?" og kommer selv med en række forslag til hvordan den enkelte bilist kan indtænke miljø:

"Benzinforbrugsbevidsthed. Ikke træde hårdt på speederen – mindre forbrug af brændstof" og "handle ind på vej hjem fra arbejde"

En idé, der kunne tages op af politikerne er at gøre miljørigtig kørsel til et af kravene til at få kørekort.

"Miljøtænkning ved erhvervelse af kørekort. Jo tidligere miljø medtænkes, jo bedre"

Det globale perspektiv

Udfordringer: 7 | Stemmer: 66

Midler: 23 | Stemmer: 40

Vi er en del af en større sammenhæng

Udgangspunktet for Teknologirådets borgerhøringer er, hvordan vi i Danmark sikrer en bæredygtig udvikling, men det globale perspektiv er også at finde som fællesnævner for en af række af de udfordringer, som borgerne peger på for en ønsket udvikling. Befolkningsstilvækst, folkevandringer, ressourcefordelingen mellem rige og fattige lande, fælles værdier og krav til produktionen, at sikre verdensfreden, skabe grobund for udvikling og give større indflydelse på egne vilkår er nogle af argumenterne for nødvendigheden af at inddrage det globale perspektiv.

”Hvordan sikrer vi globalt samarbejde – globale retningslinier for bæredygtig udvikling? Forureningsproblemet er en global opgave – både når det gælder vand, luft, jord, kemikalieforbrug. Og vi er en del af et samfund, som er afhængig af andre i global sammenhæng”

Ønsket om et bedre globalt samarbejde, om at komme uligheder til livs og fordele ressourcerne bedre prioriteres højt af de borgere, der deltog i høringerne. Især i Odense og Herning nåede de globale udfordringer højt op på prioriteringslisterne. I Odense ønsker borgere større balance mellem den vestlige verden og den 3. verden, af hensyn til verdensfreden og til de fattige medborgere.

”Hvordan bringer vi større balance mellem den vestlige verden og den 3. verden? Sikre verdensfreden; skabe grobund for udvikling; undgå udbytning; større indflydelse på egne vilkår”

Konkurrence på lige fod

Nogle borgere foreslår globale retningslinier for en bæredygtig udvikling. Et forslag om ”ensartede direktiver/retningslinier, der sikrer konkurrence på lige fod” får næstflest stemmer fra borgerne i Herning. Også ”fælles målsætninger” er placeret højt i borgernes prioritering af hvilke midler, der er vigtigst at tage i anvendelse. Som vej til at opnå sådanne fælles retningslinier og målsætninger foreslås det blandt andet at ”de enkelte lande deltager i konferencer, hvor globale udfordringer diskuteres og handling planlægges i enighed.” Dette begrundes med, at det kan medføre konsensus i forhold til globale miljøspørgsmål.

”Ensartede direktiver/retningslinier. Sikrer konkurrence på lige fod. Fælles målsætninger. Giver resultat. Stille ekspertise og viden til rådighed. Så vi kan lære af hinanden. Gradvis tilpasning. Så alle kan komme med”

I-landenes ansvar

Danmark og andre i-lande har et ansvar for at bidrage til at tackle udfordringerne, vurderes det og især borgere i Odense og Herning giver idéer til, hvordan dette kan ske. ”Udviklingsbistand: produktion (teknik og uddannelse), administration, jura (domstole), økonomi-væsen (banker)” er områder hvor der kan sættes ind. Uddannelse af såvel voksne som børn, information og motivation vurderes af flere som egnede midler. Der er også forslag om at yde mikrolån som hjælp til selvhjælp. Og handelshindringerne skal nedbrydes.

”Større samhandel på lige vilkår. At lave minimumskrav/handelsbetingelser i forbindelse med samhandel. Derved bliver ingen snydt”

Andre forslag går på, at den rige del af verden skal stille sin ekspertise og viden til rådighed – ”så vi kan lære af hinanden”. For at modvirke høj dødelighed i befolkningen i fattige lande foreslår borgere at lempe patenter på medicin for at give fattige adgang til fx AIDS-medicin, og give tilskud til dyr livsbevarende medicin. I forhold til teknologiformidling anbefales det at bruge multinationale selskaber. Dette begrundes med at ”man opnår en lokal miljøeffekt, hvis både produktionen og afsætningen sker i ulandene”.

”Benytte multinationale virksomheder til teknologiformidling. Man opnår en lokal miljøeffekt hvis både produktionen og afsætningen sker i ulandene; ikke-offentlig bistandsmulighed”

Der er også brug for gensidige forståelse på tværs af kulturelle forskelle, vurderer en del af borgerne – ”at lære ulandes kulturelle værdier, i bred forstand, at kende. Det er væsentligt for kommunikationen”. Et konkret og anderledes forslag fra borgerne i Odense er at kommunen får en ’fattig’ venskabsby.

”Odense får en ”fattig” venskabsby og man opbygger gensidig forståelse”

Økologi og fødevarer

Udfordringer: 5 | Stemmer: 59

Midler: 16 | Stemmer: 56

Nul kemi, kvalitet og økologi

Sunde fødevarer, produktionsmetoder i pagt med naturen samt økologi står centralt i borgernes vurdering af, hvor der skal sættes ind for at fremme bæredygtig udvikling. Økologi og fødevarer bliver på alle tre borgerhøringer vægtet højt og placeret blandt den trediedel af udfordringerne, som er højest prioriteret. Bedre kvalitet og sunde fødevarer uden unødvendige tilsætningsstoffer, sunde produktionsmetoder og bedre oplysning om varerne er mål for en ønsket udvikling.

Folkesundheden samt ansvaret for jorden og grundvandet er begrundelserne for at borgerne ønsker udvikle fødevarerproduktionen i rentabel og kemikaliefri og evt. økologisk retning. Derfor er der ønsker om nationalt og internationalt at fremme økologiske produkter og stræbe efter lige pris på økologiske og ikke økologiske varer.

Borgerne efterlyser politiske initiativer på området. Det fremgår af flere forslag, at de erkender at de selv som forbrugere har et ansvar. Men de savner at kunne træffe de valg, de har lyst til.

At sikre at fødevarer bliver økologiske får af borgerne i Glostrup den næsthøjeste prioritering blandt i alt 24 udfordringer for at sikre en bæredygtig udvikling. Og i Odense ønsker borgere at økologisk produktion får en højere prioritet.

Borgerne har selv et ansvar – hvis de har et valg

Der er bred enighed på tværs af landsdelene i at borgerne har et stort ansvar for at fremme den ønskede udvikling.

”Vi skal blive bedre til at sige ’lidt, men godt’. På den måde kan vi fravælge de fødevarer, der indeholder fremmede stoffer – hvorfor skal smørret være gult hele året? Det er os selv, der skal være mere kritiske. Skal vi have økologiske grøntsager må vi ændre vores syn på at disse grøntsager ikke kan se ud som de sprøjtede agurker – de (økologiske grøntsager, red.) kan være brune og æblerne skinner ikke og de har forskellige størrelser. Vi har en alt for stor ’brug-og-smid-væk’ mentalitet og køber måske ind i for store portioner – på grund af tidsnød. Vi skal ikke starte imorgen, vi skal starte nu!”

Men borgerne peger samtidig på, at det forudsætter initiativer fra politikere og producenter. Ønsket om information og oplysning går igen på de tre høringer. Det samme gælder vurderingen, at det er nødvendigt med kontrol, og at det er nødvendigt at der sker en prisudligning mellem økologiske varer og ikke-økologiske varer. Den offentlige sektor bliver også til delt et ansvar for at påvirke til en ønsket udvikling på fødevarerområdet.

Hjælp til forbrugerne

Der skal være

”100 % troværdig forbrugerinformation og varedeklaration. Kontrol af uvildig kontrolinstans. Producenten skal være synlig på/ved produktet. Disse foranstaltninger skaber dialog mellem forbruger og producent og medfører ansvarlighed”

Dette middel kommer ind på en tredjeplads i Herning-borgernes prioritering af deres samlede idéer til midler.

Blandt borgerne på de tre høringer er der også flere, der ønsker uvildig kontrol af fødevarerne. ”Enslartet statskontrolleret mærkning letter forbrugerens valg” lyder meldingen fra en gruppe borgere, og fra andre ”Kontrol af uvildig kontrolinstans” og ”Effektiv kontrol med dyrehold og –transport”.

En gruppe borgere peger på, at viden giver handlemuligheder og efterlyser i den sammenhæng ”kort, præcis og letforståelig information, så økonomi og moral kan balanceres”. En konkret idé til politikerne er at indføre et grønt regnskab på fødevarer.

Produktionsmetoder skal være forståelige for menigmand. Klassifikation ud fra standardiseret grønt regnskab. Fx: ”A” = minimalt belastende, ”B” = moderat belastende, etc.

Også andre borgere peger på, at bedre oplysning om varerne er et middel til at sikre en bæredygtig udvikling. Fordelene ved økologien skal frem. Der skal være ”information om fordele ved økologiske produkter – forbrugeren skal have argumenter – samt om forhandlere af øko-produkter, der anviser hvor det kan købes”.

Oplyse de små forbrugere

Ikke blot den nuværende generation af forbrugere skal hjælpes. Også de kommende forbrugere bør påvirkes til at købe sunde og mindre belastende fødevarer. En gruppe borgere foreslår landbrugsophold for børn.

”Alle skoleklasser skal på landbrugsophold for at se forskellen på øko-brug og storbrug!”. ”Indføre fødevarer-”uddannelse” i folkeskolen, fx. som emneuger”

Samme gruppe borgere mener at ”danske public service-TV stationer har en rolle idet de bør forpligtes til at vise udsendelse, målrettet børn og unge, om fødevarer og fødevarerproduktion”.

Væk med prisforskel

At gøre økologiske fødevarer konkurrencedygtige i pris er en idé fra en gruppe borgere, som konkret foreslår politikerne at indføre en momsdifferentiering.

”Momsdifferentiering. Forbrugeren vil vælge det billigste. Det miljørigtige bør være det billigste. Næsten ingen ekstra administration”

Også andre borgere anbefaler prisudligning, som skal ske gennem ”moms og skattereduktion. Økologiske indkøb rammer derved ikke forbrugers pengepung”.

Flere grupper af borgere vurderer, at den offentlige sektor kan påvirke til en ønsket udvikling.

”Vi ønsker det offentlige som foregangsmodel og derfor skal offentlige institutioner bruge økologiske fødevarer” lyder anbefalingen. I Odense leverer borgerne en helt konkret idé til kommunen, nemlig en ”økologisk pølsevogn på Flakhaven, som kommunalt signal til borgeren”

Landbruget har et ansvar

Landbruget får af borgerne tildelt en rolle i at sikre en bæredygtig udvikling. Et forslag er at skruer tiden tilbage:

”Vi skal tilbage til mindre landbrug og dermed besætninger, der er mindre omkostningsfulde, når de rammes af alvorlige sygdomme. Mere dørsalg ved producenten, hvor begge kender hinanden”

Fra en anden gruppe lyder anbefalingen til det økologiske landbrug at de skal gøre noget ved smag og kvalitet.

”Udvikl smag og kvalitet, så forbrugeren foretrækker varen”

Flere grupper af borgere peger på lovgivning som middel til at fremme en bæredygtig udvikling i landbruget. Nogle peger på forbud.

”Forbud mod genteknologi i afgrøder og foder på grund af usikre følger ved spredning i miljøet”

”Forbyde sprøjtemidler ved lovgivning i et givent tidsrum, ca. 10 år. Vi vil have renere vand og jord, og det er godt for folkesundheden”

Og desuden ”trods alt – køb dansk. Det er sundere pga. færre sprøjtemidler og mindre transport (CO₂)”.

I tilslutning til landbrugets ansvar anbefaler borgere at politikerne bruger guleroden ”omlægningsstøtte. Tryghed for landmænd i omlægningsperioden. Tilskud for landmænd i omlægningsperioden. Tilskud skal kompensere for tabet”. Borgerne opstiller følgende formel:

”Statens og vores fordele: Tilskud til landmanden = flere økologiske landbrug = renere vandløb = renere grundvand = bedre miljø = mindre sygdom = færre udgifter for staten = større livskvalitet for alle!”

Kemikaliefri produkter og valgmuligheder

Udfordringer: 8 | Stemmer: 53

Midler: 28 | Stemmer: 63

Begræns brug af kemikalier

Ønsket om at begrænse brugen af kemikalier/kemiske stoffer i fremstilling af fødevarer og andre produkter står skarpt i de udfordringer, borgerne i Herning, Odense og Glostrup har peget på. Borgerne ønsker mulighed for at vælge produkter uden kemi, produkter der er sundheds- og miljømæssigt forsvarlige, renere produkter og viden om, hvordan de er fremstillet. Borgerne ønsker, at der bliver udviklet redskaber til at belønne dem, der ikke sviner – det skal kunne betale sig at gøre noget godt for mennesker og miljø.

Hensynet til menneskers sundhed og til miljøet vejer tungt – luften, drikkevandet, fødevarerne og fødekæden generelt. Der nævnes "farlige kemikalier i fødevarer, som kan være grund til stigende allergi og astma i befolkningen". Også hensynet til de mennesker, der fremstiller produktet (børn fx) og til naturen (regnskoven) nævnes.

Bekymringen over kemikalie-brugen gælder både folkesundheden (allergi med mere) og belastningen af miljøet (luft, vand, dyr).

"Hvordan sikrer vi, at forbrugeren kan vælge produkter som er fremstillet uden brug af kemiske stoffer, som har negative virkninger på miljøet og sundheden? For at sikre at der på ingen måde spredes skadelige kemikalier i naturen/miljøet"

"Hvordan sikres det, at vores afhængighed af kemikalier fjernes/reduceres? Vi dermed kan sikre vores fødevarer, drikkevand og fødekæden generelt"

"Hvordan sikrer vi, at kemiske stoffer er sundheds- og miljømæssigt forsvarlige? Det er de ikke nu!"

Kemikalie-udfordringen får en midterplacering blandt alle de udfordringer, borgerne ser for bæredygtig vækst. Borgerne gav stor opbakning til de mange forslag til, hvad man kan gøre for at dreje udviklingen i bæredygtig retning. Ønsket er at afhængighed af farlige kemikalier reduceres, og at forbrugerne får mulighed for at vælge produkter, som ikke indeholder og ikke er fremstillet ved hjælp af kemikalier.

Blandt midlerne til at begrænse eller helt fjerne kemikalierne og til at give forbrugerne valgmuligheder peges der både på oplysning, forskning, økonomiske incitament, skrappe godkendelsesprocedurer og producentansvar.

Deklarer kemiindhold

Fra alle tre høringer er der forslag om at indføre varedeklarationer, som sikrer at forbrugerne får at vide, hvilke og hvor store mængder farlige stoffer, der er brugt, hvorfor de er brugt, hvordan stofferne virker, grænseværdierne for hvad der anses for sundhedsskadeligt, hvordan produktet bortskaffes mm.

"Deklarationer på varen: Indhold, produktform, varighed, opbevaring, bortskaffelse. For at sikre forbrugeren et reelt valg"

"Deklarationspligten: Forståelig deklaration; Hvor stor mængde "farlige" stoffer der er brugt, angives (med grænseværdi angivet); Begrundelse for brugen af ethvert kemikalie"

Fordelen er, at borgerne selv kan foretage et valg – hvis de altså gider læse varedeklarationen, som en gruppe borgere påpeger.

"Oplysning. Giver større viden og lettere valg.
- Bedre oplysning om indhold og virkning i produkterne fra producent.
Fordele: Det bliver lettere at vælge til og fra; større egen viden med mulighed for at formidle denne.
Ulempe: Folk gider ikke/kan ikke læse varedeklarationen"

Fortæl produktets historie

Historien om produktets tilblivelse skal fortælles. Der skal undervises i forskellen på økologiske og ikke-økologiske fødevarer mht produktion, sundhed og sæsonbestemt forbrug, mener en gruppe borgere. De foreslår også, at det "naturlige fødevarelook" kontra de sminkede fødevarer illustreres og markedsføres. Lokale kvalitetsprodukter skal fremmes på bekostning af fødevaremonopoler.

"Markedsføring af det naturlige fødevare-look og illustrering af konsekvenserne af det modsatte"

"Information gennem medier. Historier om hvordan produktet bliver skabt. Holdningsprogrammer. Bevidstgøre forbrugeren"

Historien om produktet behøver ikke kun at handle om brug af kemikalier, men om hele produktets livscyklus. Hvordan det er produceret, hvilken arbejdskraft der er brugt (børn fx), hvordan produktet og emballagen bortskaffes. Produkternes historie kan fortælles sammen med salg af produktet og gennem TV-udsendelser, foreslår de i Herning og i Odense.

Krav om producentansvar

Producenterne skal have ansvaret for hele produktets livscyklus, mener borgerne i både Herning, Glostrup og Odense.

"Producenter skal have ansvar for hele produktets livscyklus. Så hænger man selv på affald og restprodukt-afskaffelse. Der skal være økonomisk betydning af grønne afgifter for erhvervet"

"Producenten har pligt til at afskaffe restprodukter. Undgå ressourcspild og forurening, fx gennem genbrug"

En gruppe borgere mener at man skal skærpe producenternes ansvar, "ikke vugge-til-grav, men vugge-til-vugge princippet", (som betyder genbrug af udtjente produkter i nye produkter). Gruppen ønsker forsigtighedsprincippet brugt til at placere dette ansvar hos producenterne.

"Forsigtighedsprincip ved godkendelse af alle ingredienser og materialer. Vil føre til omvendt bevisbyrde"

Der er forslag om at indføre produktautorisation, som gør producenten hovedansvarlig for produktion og import/eksport af varer. Og en gruppe borgere ønsker at forbyde produktion hvor affaldsprodukter er svære at nedbryde. Så kan det blive nødvendigt at oprette et miljøpoliti.

"Miljøpoliti, som ved hurtig effektivering kan nedlægge produktionen eller forbyde brug af stoffer"

Miljømærker kan hjælpe forbrugeren

Men forbrugeren har også selv et ansvar. Et ansvar for at undgå stærkt miljøbelastende produkter, for at købe produkter som indeholder biologisk nedbrydelige midler og økologiske produkter, og for at bruge færre kemiske midler.

”Forbrugerindsats. Fordi det kun er forbrugerne som kan skabe begrænsningerne og ændringer til mere miljørigtigt forbrug.

- undgå stærkt belastende produkter
- købe produkter som indeholder de rigtige biologisk nedbrydelige midler
- brug af færre kemiske midler
- køb økologisk/miljørigtigt ind”

For at hjælpe forbrugerne på rette vej, er varedeklarerationer og miljømærker – som er lettere at anvende – gode redskaber. En gruppe borgere mener at Ø-mærket for økologi bør kontrolleres bedre for at opnå større tillid blandt forbrugerne.

”Øget kontrol af Ø-mærket. Fører til større tillid”

Der skal også føres bedre kontrol med indholdet af uønskede stoffer og produkter i varerne, mener nogle borgere.

”Udarbejdelse af effektive metoder til afsløring af: kemikalierester; gensplejsede produkter; bestrålet mad. Vil føre til effektiv kontrol”

Det skal være økonomisk attraktivt

Økonomiske incitamenter som højere moms på ikke-miljørigtige produkter, skat eller moms på brug af ressourcer i stedet for arbejdskraft, momsfrihed/skattelettelse som gør det attraktivt at købe og producere rene produkter og tilskud til at producere varer med let nedbrydeligt affaldsprodukt nævnes også som midler til at minimere brug af kemikalier og skåne mennesker og miljø.

”Miljørigtige varer skal være billigere, så man i højere grad som forbruger vil vælge dem. Nedsat moms på miljøvenlige varer. Forbrugeren vil så vælge de billige og miljøvenlige varer”

”Momsfrihed/skattelettelse. Økonomisk attraktivt at købe og producere rene produkter”

Forskning i renere produkter

Mange af borgerne ønsker også forskningen styrket. Det kan gælde effektive metoder til at afsløre kemikalierester, gensplejsede produkter, bestrålet mad. Andre borgere peger på, at der bør forskes i alternative naturlige produkter frem for produkter fremstillet vha farlige kemikalier. Man ønsker fx de unødvendige tilsætningsstoffer fjernet fra fødevarerne og forskning i hvilke tilsætningsstoffer det er forsvarligt at bruge i fødevarer og færdigretter, ud fra sundheds- og miljøhensyn.

”Der afsættes midler til forskning i kemikalier til fødevarer, så kun de sundheds- og miljørigtige anvendes. Der fastsættes regler på baggrund af de eksisterende økologiregler. Dermed får vi sundere fødevarer”

Bedre produkter og produktionsmetoder kan fremme folkesundhed, er bedre for naturen og for arbejdsmiljøet. Men borgerne påpeger også de ulemper der kan være: Dyrere produkter, øget brug af forsøgsdyr mm.

”Forskning i bedre produkter med færre bivirkninger: - Forskning i alternative naturlige produkter frem for kemisk fremstilling.

Fordele: Færre bivirkninger, mindre miljøbelastning, biologisk nedbrydelige, sundere befolkning, sundere arbejdsmiljø.

Ulemper: Dyrere produkter, mulig belastning af miljø, manglende ressourcer.

- bedre forskning i bivirkninger.

Fordele: Man opdager og undgår miljøbelastning, sygdomsfremkaldende virkning og genforandringer.

Ulemper: dyrere produkter, øget brug af forsøgsdyr, ændre opfattelse af etisk praksis og regler”

Udnyt energien bedre

Udfordringer: 8 | Stemmer: 47

Midler: 23 | Stemmer: 49

Borgere ønsker vedvarende energi

Energien skal bruges med omtanke og der skal sættes mere på vedvarende energi. Det ønsker borgerne på de tre høringer, som led i at udnytte naturens ressourcer på en mere bæredygtig måde og begrænse CO₂-udslip.

”Vi har kun denne jord til låns og kan ikke ubegrænset forbruge af fisk, skov, natur, energi” (G)

Der skal forskes i, hvordan man kan udnytte alternative energikilder – sol, vand, vind – og pengene kan fx komme fra de afgifter, man lægger på energikilder som kul, olie og benzin.

Det er borgerne i Odense og Glostrup, der ønsker at slå et slag for vedvarende energi, samtidig med at de eksisterende energikilder ønskes udnyttet mere effektivt. Tilsammen står de for syv ud af de otte udfordringer, der omhandler energi – og energiudfordringer er at finde på en fjerdeplads i Glostrup og en tredjeplads i Odense. Borgerne i Herning prioriterer ikke energi-spørgsmålet lige så højt og fokuserer mere på at energiforbruget skal være hensigtsmæssigt, afvejet ud fra hensyn til naturen, miljøet, økonomi og sociale forhold.

”Hvordan sikrer vi, at energiforbrug og produktion bliver mest hensigtsmæssigt i forhold til både natur, socialt og økonomisk miljø? Bl.a. fordi vi må være bevidste om forbruget af ikke reproducerbare ressourcer”

”Hvordan sikres, at udnyttelsen af nuværende energikilder forbedres, samtidig med at nye, alternative energikilder udvikles? Det vil mindske forureningen væsentligt”

”Hvordan sikrer vi energiforsyningen gennem udnyttelse af nye energikilder? Den nuværende energiforsyning er begrænset og har miljømæssige og sundhedsmæssige konsekvenser”

Undgå klimaforandringer

Borgerne på de tre høringer ønsker, at vi i Danmark bliver bedre til at bruge energien med omtanke – med særligt fokus på, at mange energikilder (fossile brændstoffer) ikke er reproducerbare.

”Energiforbrug til lys, stand-by strøm og meget mere kan begrænses. Og vi har kun denne jord til låns og kan ikke ubegrænset forbruge af fisk, skov, natur, energi”

Der skal sættes mere på vedvarende energi i fremtiden. Energiforbruget og valget af energikilder er væsentligt at gøre noget ved for at begrænse forurening og CO₂-udslip. Klimaforandringerne vækker bekymring – drivhuseffekt skal undgås. De vedvarende energikilder fremhæves for ikke at forurene og skabe affaldsproblemer, og at de netop er vedvarende og ikke begrænsede.

Undersøg muligheder for at bruge vedvarende energikilder

Sol, vind, vand, jordvarme. De teknologiske muligheder for at udnytte de naturlige og vedvarende energikilder skal undersøges, ønsker en gruppe borgere. En anden gruppe borgere peger konkret på, at solceller skal gøres så billige, så de kan konkurrere med fossile brændstoffer.

”Solceller kan dække alt energi-forbrug. El kan omdannes til brintenergi, der kan lagres og gendannes/-omdannes ved hjælp af brændselsceller, eller bruges som brændstof i biler/fly”

Vedvarende energi forurener ikke, og man undgår affald, lyder argumentet – og der er også omkostninger ved at lade være.

”Ingen af disse energikilder er for dyre at udvinde, hvis man ser på konsekvenserne af at lade være”

En anden gruppe borgere fremhæver også på gevinsten ved at bruge vedvarende energi frem for at lade være – nemlig at man derved sparer på de ressourcer, der ikke fornys.

”Udbyggelse af alternative energikilder medfører besparelser på ikke-reproducerbare ressourcer”

For at fremme brugen af vedvarende energi ønsker en gruppe borgere, at man fjerner de regler, der begrænser den enkelte husstands initiativ.

”Frihed til at alle husstande kan benytte alternative energiformer

Nogle borgere ønsker brug af en vis – stigende – andel vedvarende/alternativ energi ved offentligt byggeri og anlæg. Dette foreslår andre bliver et krav ved offentlige indkøb af såvel importerede som dansk producerede varer.

Der skal forskes mere i vedvarende energi, bl.a. er der forslag om at oprette forskningscentre til formålet. Pengene til finansiering skal komme fra de grønne afgifter.

”Skatter og afgifter for benzin, olie og kul målrettes til udvikling af vedvarende energi”

Ændrede vaner og regler

Når det gælder at udnytte energikilder bedre, er der forslag om at begrænse biltrafikken og øge kollektiv trafik. Konkret peger de på at man kan starte skoledagen senere, så trafikken fordeles og det bliver mindre farligt for børn at cykle. En gratis pendlerbus til Odense bymidte kan begrænse trafikken i byen.

”Bedre fordeling af trafikken – fx senere skolestart på dagen. Så kan skolebørn cykle selv”

”Gratis pendlerbus fra bygrænsen vil skabe mindre trafik i byerne”

Man kan også vise ”omtanke ved transport af mennesker og varer”. Eller vi skal se på, hvordan ”energiforbrug til lys, standby-strøm og meget mere kan begrænses”.

En gruppe borgere peger på, at man også kan udnytte energien bedre ved at genanvende affald – fx kan husdyrgødning anvendes som kunstgødning og et olieprodukt som plastik bør også genanvendes.

”Generel genanvendelse af affald. For eksempel kan gylle nedbrydes til kunstgødning; plastprodukter kan genanvendes (fx indenfor sundhedssektoren)”

Økonomiske incitamenter kan fremme omtanken, må argumentet være.

”Bæredygtig balance mellem produktion og pris på fx øko-produkter, ved at belønne produktion og brug af disse produkter”

Den tankegang, der gælder på energiområdet, at vi skal udnytte naturen uden at forurene og skade miljøet, går igen når borgerne generelt peger på samfundets brug af ressourcer – som det fremgår af temaet om affald. Her foreslår nogle borgere fra Glostrup, at man kan begrænse ressourcenspildet ved lavere afgifter på vedvarende energi, i forhold til andre produktionsmetoder (energiformer).

De midler, der fik point i prioriteringen til sidst, var dels at dirigere skatter og afgifter på benzin mm til udvikling af vedvarende energi, (Odense), og dels udnyttelsen af de vedvarende energikilder vi kender i dag (sol, vind, jord, vand) i Glostrup. I Herning fik forslagene til bedre energiudnyttelse ingen point.

Ønsket om at forhindre en ny istid er et eksempel på, at borgerne gerne studerer begge sider af medaljen: Hvis det er rigtigt at vi er på vej ind i en ny istid, kan der være fordele ved klimaforandringer .

”Vi lever i en mellemistid og isen udsletter livet i Europa. Kan istiden udsættes ved afbrænding af fossilt brændsel?”

Udfordringen fik kun én stemme.

Sikring af ressourcer, grundvand til drikkevand

Antal udfordringer: 7 | Stemmer: 41

Antal midler: 12 | Stemmer: 13

Balance mellem forbrug og ressourcer

Det er nødvendigt at ændre vores brug af ressourcer, hvis vi skal styrke en bæredygtig udvikling. Den vurdering kan borgerne mødes om, uanset hvilken landsdel de kommer fra. Ønsket om at undgå unødigt ressourcespild går igen i mange af de udfordringer til bæredygtig udvikling, som borgerne peger på, således også når det gælder energi, affald og produkternes livscyklus.

Nedenfor er sammenfattet de udfordringer, der enten omhandler ressourcer generelt eller vand og drikkevand. At sikre rent drikkevand har borgerne på alle tre høringer sat på listen over de vigtigste udfordringer for at sikre en bæredygtig udvikling, og der kom mange konkrete forslag til at sikre rent drikkevand i fremtiden.

Borgere har peget på landbrugets ansvar mht at lette miljøbelastningen på grundvandet, samt på muligheden af at begrænse husholdningers vandforbrug. Incitament kan være at flytte afgifter på forbrug af vand til afgifter på forurening af vand.

”Hvordan får vi størst udbytte/nytteværdi af de tilgængelige ressourcer?”

Ressourcehusholdningen er en samlet problemstilling, der kræver en indsats både i design af produkter og helt ud i affaldsledet – og vort nuværende ressourceforbrug er uholdbart”.

Uholdbart ressourceforbrug

En bedre styring af vores ressourceforbrug beskrives af flere borgere som en forudsætning for en bæredygtig udvikling. Det drejer sig om, hvordan vi sikrer en balance mellem forbrug og ressourcer, samt den største nytteværdi af de tilgængelige ressourcer. Det nuværende ressourceforbrug opfattes som helt uholdbart. Der peges både på behovet for at udvikle design og teknologi der kan afhjælpe overforbrug af ressourcer. Og på at få ændret befolkningens og erhvervenes adfærd gennem oplysning, ændret ansvarsfordeling, økonomiske virkemidler og forbud.

”Der bør afsættes midler til holdningsbearbejdelse, information og kampagner. Information og handling skal starte i daginstitutionerne og indgå som pensum i skolerne”

”Opsamling af regnvand/brug af urent vand til toilet-skyl. Opsamles i tønder. Dette mindsker forbruget af rent vand”

”Recirkulering af ”gråt” vand mindsker forbruget af rent vand”

Vand er forudsætning for alt liv

At sikre grundvand til drikkevand også for kommende generationer er en af de udfordringer, der får mange konkrete idéer med på vejen. Det er et gennemgående træk i borgernes vurderinger at vand er livsnødvendigt, vigtigt for folkesundheden og forudsætning for alt liv. En gruppe taler om ikke bare at bevare men også forbedre ressourcen grundvand.

”Hvordan sikrer vi tilstrækkeligt rent drikkevand til de kommende generationer? Vand er livsnødvendigt”

”Hvordan sikrer vi rent drikkevand nok? Vi ønsker rent drikkevand og et så lille forbrug som muligt”

Til sikring af grundvandsressourcerne udpeger borgerne to områder, hvor der kan gøres noget: Begrænse forurening og forbrug/ressourcespild af rent drikkevand.

Mht forurening af grundvandet har både de private husholdninger, industri og landbrug et ansvar. I de private husholdninger kan forbrugsafgifter på vand ændres til forureningsafgift på spildevand. Afgiften skal afhænge af, hvor mange miljøbelastende stoffer man slipper ud i kloakken. Teknologi kan bruges til at registrere mængden af sådanne stoffer i husholdningsspildevandet. Vælger politikerne denne løsning, forventer borgerne bag forslaget, at det vil begrænse udledning af farlige stoffer til miljøet. Andre forslag går ligeledes på at begrænse udledning af miljøbelastende spildevand.

”Omlægning af forbrugsafgift til afgift på forureningsgraden ved oprettelse af spektralanalysemåler for at kunne registrere miljøbelastende stoffer i hver enkelt husstand. Det vil gøre, at man skal betale for det det koster at rense vandet (jo mere urent, jo dyrere). Målet er at udlede mindst muligt fra eget afløb”

Økonomiske virkemidler til at fremme vandbesparelse kan være at ændre kollektiv betaling for vandforbrug til individuel afregning. ”Vandforbrugeren motiveres derved via egen pengepung”.

Landbruget som en del af løsningen

Også landbruget skal bidrage til at sikre rent drikkevand. De kan fx pålægges at oprette rensningsanlæg for hver landbrugsenhed (gylleseparation).

”Oprettelse af rensningsanlæg for hver landbrugsenhed (gylleseparationsteknologi). Landbrugets udledning skal betragtes industrielt. Mål: Ingen udledning af urensset spildevand. Det kan begrænse udledningen til miljøet”

En anden gruppe borgere anbefaler politikerne at ”fremme omlægning til økologisk drift, hvilket kan ske ved at øge tilskuddet, lette papirarbejdet, sætte afgifter på ikke-økologiske varer svarende til miljøbelastningen.” Begrundelsen er, at mere økologi betyder mindre nedsivning til grundvandet. I sammenhæng hermed er en anbefaling ”et stop for anvendelse af pesticider til man har afklaret evt. skadevirkninger, for at begrænse nedsivning til grundvandet”. For yderligere at begrænse forureningen af grundvandet mod pesticider og gødningsrester bør der ”etableres naturparker eller anden ikke-forurenende landbrugsproduktion på jorden over grundvandsressourcer.”

”Naturparker eller anden ikke-forurenende landbrugsproduktion i jorden over grundvandsressourcer. Dette vil begrænse forureningen af grundvandet mod pesticider og gødningsrester”

”Stop for anvendelse af pesticider til man har afklaret evt. skadevirkninger, for at begrænse nedsivning til grundvandet”

Endelig er der en sidste udvej: Udvinde drikkevand af havvand.

”Sidste udvej: Ekstrem rensning af havvand eller af and fra forurenede borer. Det kan øge drikkevandsressourcerne”

By og bolig

Udfordringer: 3 | Stemmer: 32

Midler: 2 | Stemmer: 8

Grønne områder og bæredygtige boliger og byplanlægning

En gruppe af borgere i hver af de tre kommuner ønsker bedre byplanlægning, grønne områder og bæredygtigt boligbyggeri for at fremme bæredygtig udvikling. Tre udfordringer er ikke mange, men hver især fik de relativt mange point, så det er udfordringer, der ligger flere borgere stærkt på sinde. Begrundelserne for at ønske grønne områder er større trivsel og hensynet til livskvaliteten. Bæredygtige boliger vil være godt for indeklima, begrænse affald og energiforbrug, og vil gavne de sociale netværk.

”Hvordan sikres en udbygning og bevaring af grønne områder i og nær byer?

Vi mener det er vigtigt af hensyn til livskvalitet – trivsel og rekreative muligheder. Lokal grøn politik er vigtig fordi grønne åndehuller er nødvendige for at højne livskvalitet og miljø”

Borgere, der ønsker en bæredygtig udvikling af byerne, vurderer at bedre offentlig planlægning, prioritering og målsætning af byplanlægning ”er et meget indflydelsesrigt område for hele samfundet. Det bedste offentlige værktøj til bedre vækst”.

Borgere vil udvikle byerne

Der er fælles træk i de tre udfordringer om at inddrage borgerne og give dem medansvar for byernes udvikling. Men i øvrigt præsenterer borgerne meget forskellige idéer til at fremme den ønskede udvikling i byerne. Borgere i Herning og Odense har givet idéer, der er ingen forslag fra Glostrup.

Offentlig planlægning, prioritering og målsætning af byplanlægning er et meget vigtigt indflydelsesområde mener borgere i Odense. De ønsker en langt højere grad af involvering af borgerne, af de forskellige interessenter i projekter og fora, der kommer med oplæg til fremtidige planer. De menneskelige ressourcer i nærmiljøerne skal udnyttes. Viden- deling gennem databaser er også et forslag til at løfte og forbedre byplanlægningen.

”Aktiv involvering af nærmiljøet. Tildeler ”ejerskab”. Politikere kan målsætte udefra. Evt. bydelsråd i større kommuner. Udnytter menneskelige ressourcer i nærmiljøet. Skaber personligt engagement”

I Herning har borgerne et bud på, hvad de som interessenter gerne ser mere af i lokalplanerne: Grønne områder. De foreslår det gjort lovbestemt, at en vis procentdel af byerne skal henlægges til grønne områder.

”Nationalt lovkrav om procentvis udnyttelse af grundarealet til grønne områder – skal gælde alle for ellers bliver det pengene der bestemmer”

Og beboerne skal gøres ansvarlige for at vedligeholde områderne, med den sidegevinst at det kan være med til at styrke det sociale samvær.

Beboelse og industri skal adskilles med grønne områder, foreslår nogle borgere.

”Der skal altid være en ”grøn stødpude” mellem industri og beboelse. Generne fra industrien bliver derved mindre for beboerne”

Virksomhederne i nabolaget har i høj grad også et ansvar. Virksomhederne skal tegne forsikringer mod miljøskader. Underforstået at borgerne ikke finder det rimeligt, at det offentlige skal betale for jordrensning, for at hindre nedsivning af giftstoffer til grundvandet og lignende.

”Virksomheder tegner private forsikringer mod miljøskader. Derved bliver det økonomiske et spørgsmål mellem den enkelte virksomhed og forsikringen”

Borgernes evaluering

Som led i høringsens afslutning blev borgerne bedt om skriftlige at besvare seks spørgsmål til hvad de synes om høringen. Omkring 90 procent af deltagerne har udfyldt skemaet. Borgernes svar er meget enslydende på tværs af landsdelene. Næsten samtlige af borgerne svarer for eksempel at de gerne vil deltage i evt. yderligere aktiviteter om bæredygtig udvikling. Ligeså mange vil gerne deltage i en borgerhøring en anden gang.

Hvorfor har du ønsket at deltage i borgerhøringen?

For knap halvdelen af deltagerne var det at søge indflydelse og gøre sig gældende som borger på et vigtigt samfundspolitisk område den stærkeste motivation. Den anden halvdel lagde vægt på interesse, nysgerrighed og ønske om at vide mere.

"Fordi jeg gerne vil opfylde min borgerpligt"

"Indflydelse kræver deltagelse"

"Deltage i en demokratisk proces"

"For at få indflydelse på udviklingen, på indsatsområderne"

"For at høre hvad borgerne sætter fokus på"

"At vise politikerne at der er nogle, der interesserer sig for en bæredygtig udvikling"

"Medbestemmelse på fremtiden"

"At bidrage med idéer og holdninger"

"En lille chance for at blive hørt"

"Få mere viden om og synspunkter på emnet"

"At få mulighed for at påvirke politikerne"

"Af nysgerrighed for efter at vide hvad andre mener."

Hvad har dit væsentligste udbytte været af borgerhøringen?

Inspiration, oplysning, ny viden, udvekslet synspunkter, godt samarbejde, deltagelse i den politiske beslutningsproces er nogle af de svar, der går igen, når borgerne vurderer deres væsentligste udbytte af høringerne. Et udpluk af af de typiske svar citeres nedenfor.

"At synspunkterne ikke er så langt fra hinanden"

"At deltage i en spændende dialog"

"At høre andres meninger og holdninger"

"At menigmand har gode, brugelige forslag til løsning af problemerne"

"At blive klogere"

"At alle åbenbart er enige om målet"

"Større indblik i samfundets miljøbelastning"

"Mødet med andre gode borgere med gode og spændende argumenter"

"At erfare at rigtig mange er interesserede i et bæredygtigt miljø"

"En følelse af at have bidraget med noget godt"

"Problemstillingen er blevet mere nuanceret"

"Eftertanke + information = adfærd"

Ville du deltage i en borgerhøring en anden gang, hvis du fik mulighed for det?

Alle de borgere der svarer, har svaret ja. Et par stykker betinger ja'et med at det afhænger af emnet, en siger ja, hvis jeg bliver bedt om det.

Deltager du i foreningsliv, frivilligt arbejde eller lignende i din fritid? Hvis ja, hvilke aktiviteter?

Mellem halvdelen og to trediedele af de deltagere, der svarer på spørgsmålet, deltager i foreningsliv, frivilligt arbejde eller lignende i deres fritid. Resten svarer nej.

Hvis du havde mulighed for det, ville du så være interesseret i at deltage i yderligere aktiviteter om bæredygtig udvikling, hvis det bliver aktuelt?

Næsten samtlige af de der svarer, svarer ja på spørgsmålet. Et par af dem tilføjer "afhængigt af emne", og "gerne med regional/lokal vinkel". Tre deltagere svarer nej.

Har du kommentarer i øvrigt?

Langt de fleste af dem, der svarer på spørgsmålet, giver positive bemærkninger til borgerhøringen. En mindre del har enten nogle kritiske indvendinger eller konstruktive ændringsforslag over for processen på høringen.

"Et godt arrangement, hvor vi på en god måde nåede et resultat"

"Arrangementet virkede seriøst, før under og efter afviklingen"

"En udbytterig dag, god behandling"

"Det tilsendte debatoplæg er førsteklases"

"Gerne en opfølgning på de igangsatte processer"

"Hvis jeg på et tidspunkt oplever at der politisk sker tiltag med (næsten) direkte adresse til borgerhøringen, vil jeg virkelig få en følelse af at demokratiet fungerer"

"Bæredygtig udvikling er et vidt begreb, det måtte godt have været mere konkret"

"Vi kunne godt have brugt lidt mere tid til debat"

"Det bliver interessant at se om man denne gang vil følge henstillingerne fra menige borgere"

"Mange af forslagene bærer præg af at deltagerne kun har begrænset viden om emnet"

"Mere tid til opgaverne eller mindre antal opgaver, men i øvrigt en interessant dag"

Bilag

Temaer for udfordringer

Viden og oplysning – konsekvenser og ansvar (i alt 149 stemmer)

- Holdningsændring og -bearbejdelse, bevidstgørelse, at få flere med (O) (46 stemmer)
Hvordan sikres, at befolkningen bliver bevidst om konsekvenserne af deres levevis?
Hvordan får vi mange flere med – de 'bevidste', de 'lige glade' og de 'fjendtlige'?
Hvordan sikrer vi en holdningsændring og -bearbejdelse, der fremmer bæredygtig vækst?
- Hvordan sikrer vi, at miljø og økonomi i balance? (O) (31 stemmer)
- Hvordan sikrer vi inspirationer og initiativer fra enkeltpersoner og grupperinger, som kan resultere i gode kommunikationskanaler, så vi kan nærme os en fælles vision for bæredygtighed? (O) (2 stemmer)
- Viden, vilje og ansvar (H) (24 stemmer)
Hvordan sikrer vi viden, ansvarsfølelse og vilje til at gøre noget ved problemerne og en bred debat om miljøproblemerne blandt borgerne og politikerne?
Hvordan sikrer vi en bred interesse om miljøspørgsmål?
- Hvordan sikrer vi, at vi får borgerne til også at se miljøet som et personligt ansvar, og at politikerne hører borgerne og gør noget? (G) (17 stemmer)
- Hvordan sikrer vi at den enkelte forbruger/producent påtager sig sit ansvar for en bæredygtig udvikling? (G) (15 stemmer)
- Motivation – synliggørelse (G) (9 stemmer)
- Hvordan sikrer vi en fornuftig prioritering af miljøspørgsmål contra andre samfundsspørgsmål? (H) (5 stemmer)

Affald og produkternes livscyklus (106 stemmer)

- Affald – reduktion, genanvendelse (H) (40 stemmer)
Hvordan sikrer vi, at affaldsmængden bliver mindre?
Hvordan sikrer vi, at forskellige typer affald begrænses eller genanvendes og håndteres bedst muligt?
Hvordan sikrer vi, at produktion og affald bliver en sluttet ring?
- Udvikling af renere teknologi (O) (18 stemmer)
Hvordan udvikler vi en renere teknologi, så vores uundgåelige forbrug ikke efterlader for store problemer?
Hvordan sikrer vi at der udvikles renere teknologi?
- Hvordan sikrer vi, at producenterne producerer en bæredygtig produktion? Konkret: Hvordan sikrer vi, at elektronikaffald bliver genbrugt/bortskaffet – skal det retur til producenten? (G) (10 stemmer)
- Kan vi nedbringe reklame/emballagemængden? (G) (9 stemmer)
- Affald – reduktion og genanvendelse (5 stemmer) (G)
Hvordan mindsker vi affaldsmængden/øger genbrugsmuligheden?
Hvordan sikrer vi, at affaldsmængden reduceres, bortskaffes eller genbruges mest muligt?
- Hvordan sikrer vi, at vi får en fornuftig affaldssortering og genbrug som borgerne kan og vil deltage i? (G) (5 stemmer)
- Hvordan minimerer vi mængden af affald? (O) (6 stemmer)
- Hvordan begrænses ressourcetilgangen? (G) (13 stemmer)

Mennesket i centrum – livskvalitet og velfærd (99 stemmer)

- Social livskvalitet (G) (14 stemmer)
- Hvordan sikrer vi, at vi bevarer og udbygger den sociale velfærd? (H) (3 stemmer)
- Livsstil og livskvalitet (H) (24 stemmer)
Hvordan sikrer vi økonomisk vækst og livskvalitet som vi kender den?
Hvordan sikrer vi den 'ønskede' livsstil og samtidig nedbringer miljøbelastningen?
Hvordan gør vi det attraktivt at leve bæredygtigt, både økonomisk og i forhold til livsstil?
- Hvordan sikrer vi, at folkesundheden forbedres? (O) (15 stemmer)
- Hvordan sikrer vi, at mennesket kommer i centrum i et bæredygtigt samfund (O) (16 stemmer)
- Hvordan sikrer vi en balance mellem teknologien og mennesket? (O) (15 stemmer)
- Hvordan sikrer vi en varig livskvalitet med ansvar og frihed for det enkelte individ? (O) (4 stemmer)
- Hvordan sikrer vi samspillet mellem bæredygtighed og teknologi? (H) (8 stemmer)

Transport – miljø, sundhed og ressourcer (71 stemmer)

- Transport – miljø, sundhed, ressourcer (H) (43 stemmer)
Hvordan sikrer vi mindre forurening fra trafikken/en bæredygtig transportudvikling?
Hvordan sikrer vi, at transport af personer og gods foregår mest hensigtsmæssigt og at vi udvikler nye muligheder for at styre udviklingen i transport i forhold til miljø, natur og økonomi?
Hvordan udvikler vi transporten – privatbilisme og kollektiv trafik, så CO₂-udslip, pladsproblemer og ressourceforbrug minimeres?
Hvordan sikre, at vi har en bæredygtig vækst indenfor transport?
- Renere transport, bedre kollektiv trafik (G) (15 stemmer)
Transport
Hvordan tænker vi nyt/alternativt i området transport/befordring?
- Hvordan sikrer vi en bæredygtig transportudvikling i nærtrafikområdet? (G) (7 stemmer)
- Hvordan kan transport forurene mindst muligt? (O) (6 stemmer)

Det globale perspektiv – øget opmærksomhed på at vi er en del af større sammenhæng (66 stemmer)

- Hvordan sikrer vi globalt samarbejde – globale retningslinjer for bæredygtig udvikling? (H) (23 stemmer)
- Hvordan sikrer vi bedre globalt samarbejde? (O) (19 stemmer)
- Hvordan sikrer vi, at den globale befolkningstilvækst kontrolleres? (G) (5 stemmer)
- Hvordan bringer vi større balance mellem den vestlige verden og den 3. verden? (O) (7 stemmer)
- Hvordan sikres, at de fattige producenter i ulandene får bedre levevilkår? (O) (2 stemmer)
- Hvordan sikrer vi, at økonomisk styring er en del af det bæredygtige miljø? (O) (4 stemmer)
- Uddannelse i I-lande og ulande (G) (6 stemmer)

Økologi og fødevarer (59 stemmer)

- Hvordan sikrer vi, at vores fødevarer bliver økologiske? (G) (16 stemmer)
- Fødevarer (G) (10 stemmer)
- Hvordan sikrer vi at vi har en bæredygtig vækst inden for fødevarer? (H) (19 stemmer)
- Hvordan sikrer vi bedre kvalitet i fødevarer og bedre oplysning om varerne? (O) (5 stemmer)
- Hvordan sikres, at økologisk produktion får en højere prioritet? (O) (9 stemmer)

Kemikaliefri produkter og valgmuligheder (53 stemmer)

- Sikre at kemiske stoffer er sundheds- og miljømæssigt forsvarlige og nedbringe den toksikologiske belastning (industri, landbrug, privathusholdning) (G) (15 stemmer)
Hvordan nedbringes den toksikologiske [gift-mæssige] belastning i hverdagen for industri, landbrug og privat?
Hvordan sikrer vi, at kemiske stoffer er sundheds- og miljømæssigt forsvarlige?
- Hvordan sikrer vi renere produkter i vores privatforbrug og viden om produkternes oprindelse? (O) (10 stemmer)
- Hvordan sikrer vi, at forbrugeren kan vælge produkter som er fremstillet uden brug af kemiske stoffer, som har negative virkninger på miljøet og sundheden? (H) (4 stemmer)
- Hvordan sikres det, at vores afhængighed af kemikalier fjernes/reduceres? (O) (3 stemmer)
- Hvordan sikrer vi, at forureningen mindskes? (G) (10 stemmer)
- Hvordan sikrer vi færre giftstoffer i naturen? (O) (3 stemmer)
- Hvordan belønner vi dem, der ikke sviner (og straffer dem, der sviner)? (O) (8 stemmer)

Udnyt energi bedre og brug den vedvarende (47 stemmer)

- Mere alternativ, vedvarende energi (O) (25 stemmer)
Hvordan sikres, at udnyttelsen af nuværende energikilder forbedres, samtidig med at nye, alternative energikilder udvikles?
Hvordan sikrer vi mere alternativ/vedvarende energi? (sol, vindmøller)
Hvordan sikrer vi at energireserverne udnyttes bedst muligt?
- Sikre energiforsyning – vedvarende energi og nye energikilder (G) (15 stemmer)
Hvordan sikrer vi energiforsyningen gennem udnyttelse af nye energikilder?
Energiforsyning – (vedvarende energi)
- Hvordan sikrer vi, at vi får billige solceller så vores forbrug af fossile brændstoffer begrænses til det aller mest nødvendige, og så vores CO₂-udledning begrænses? (G) (3 stemmer)
- Hvordan sikrer vi at energiforbrug og produktion bliver mest hensigtsmæssigt i forhold til både natur, socialt og økonomisk miljø? (H) (3 stemmer)
- Hvordan sikrer vi, at energiforbruget minimeres og ressourcerne generelt udnyttes optimalt? (G) (0 stemmer)
- Hvordan forhindrer vi en ny istid? (G) (1 stemmer)

Sikring af ressourcer, herunder grundvand til drikkevand (41 stemmer)

- Hvordan sikrer vi rent drikkevand nok? (G) (4 stemmer)
- Hvordan sikrer vi tilstrækkeligt rent drikkevand til de kommende generationer? (H) (11 stemmer)
- Rent grundvand til drikkevand (O) (7 stemmer)
Hvordan sikres det, at grundvandet bevares/forbedres?
- Hvordan sikrer vi rent vand?
- Hvordan sikrer vi en bedre recirkulering og ressourceudnyttelse? (O) (5 stemmer)
- Naturressourcer (G) (1 stemme)
- Hvordan sikrer vi fornuftig brug af ressourcer, så affaldsproblemer og forurening minimeres? Fx ved genbrug, sortering, brug af materialer, der kan nedbrydes/genbruges (H) (6 stemmer)
- Hvordan sikrer vi at der er en balance mellem forbrug og ressourcer? (O) (5 stemmer)
- Hvordan sikrer vi størst udbytte/nytteværdi af tilgængelige ressourcer? (O) (2 stemmer)

By og bolig (32 stemmer)

- Hvordan sikrer vi bæredygtige boliger? (G) (7 stemmer)
- Hvordan sikres en udbygning og bevaring af grønne områder i og nær byer? (H) (11 stemmer)
- Hvordan får vi bedre offentlig planlægning, prioritering og målsætning af byplanlægning? (O) (14 stemmer)

Tema for midler

Fem midler får mere end halvdelen af borgernes samlede stemmer

Borgerne på de tre høringer har i alt foreslået 82 udfordringer og 234 midler. Antallet af midler, som borgerne har afgivet stemmer på, er 68. De 68 midler har i alt fået 505 stemmer. De midler som har fået flest stemmer kan grupperes inden for fem typer af midler. Midler inden for disse typer – det er i alt 35 midler – får i alt 287 af stemmerne. Med andre ord går mere end halvdelen (56 procent) af borgernes samlede stemmer til de fem typer af midler. Hver anden af de midler, som borgerne har stemt på, falder inden for de fem typer af midler.

En opgørelse af stemmetal fordelt på de fem middeltyper viser følgende rangorden:

- 1 producentansvar (i alt 94 stemmer)
- 2 dialog, oplysning, ansvar (i alt 78 stemmer)
- 3 prisudligning (i alt 56 stemmer)
- 4 information om det enkelte produkt/ydelse (i alt 36 stemmer)
- 5 sande priser (i alt 24 stemmer)

Placering af midler under type 1, 2, 3, 4 eller 5 (i parentes: kommune, placering/antal stemmer)

1 Producentansvar (i alt 94 stemmer)

- Producenten forpligtes til at tage ikke-nedbrydelige produkter tilbage – fx hårde hvidevarer, batterier, emballage, industrispildevand osv. (H, 1/28)
- Krav om produktets genanvendelighed. Tvinger producenten til at modtage brugte produkter retur via forhandlerne. Kunden får ret til at aflevere produktet, hvor det er købt. (O, 2/15)
- Virksomhed ansvarlig for hele produktets livscyklus for at begrænse miljøbelastende produkter. (O, 13/6)
- Lovgivning. Sikre at affald leveres tilbage til producent som skal bortskaffe eller genanvende på miljørigtig måde. (G, 1/14)
- Krav til producent med henblik på bedre produktion og bedre arbejdsmiljø. Bedre oplysning; brug af 'uskadelige' råvarer; tage hånd om spildprodukter på miljørigtig måde; miljørigtigt ressourceforbrug ved produktion (G, 7/8)
- Emballage 1 (understøtte udviklingen lovgivningsmæssigt): Forbud mod udnødvendig indpakning såsom dobbelt indpakning af tandpasta. (G, 8/8)
- Producentansvar 1 (hvordan sikrer vi at producenten bliver ansvarlig for miljøbelastningen?): Indførelse af pant på elektronik, batterier og andre miljøbelastende varer. (G, 9/8)
- Emballage 2 (understøtte udviklingen lovgivningsmæssigt): Forbud mod præpakning af hele varegrupper (fx kød og grønt). (Er ikke for dyrt at udvinde, hvis man ser på konsekvenserne af at lade være). (G, 11/7)

2 Dialog, oplysning og ansvar (i alt 78 stemmer)

- Oplysning, opdragelse og uddannelse for alle, ung som gammel. Jo mere viden man har, des større forståelse. (H, 5/11)
- Både oplysende og økonomiske incitamenter til at handle miljørigtigt. Der skal være en gulerod for at få folk til at agere miljørigtigt. (H, 13/5)

- Oplysning. Obligatoriske fag i skolen i sundhed og miljø. (O, 6/8)
- Tilbagevendende borgerhøringer hvor presse/medier indgår i processen. (O, 7/7)
- "Kvalitetscirkler": Oprettelse af database/vidensbank, hvor man annoncerer specifikke problematikker og hvor interessenter kommer med bidrag. (O, 19/5)
- Radio-/TV-programmer á la Søren Ryge Petersen, dvs. med bred appel. (O, 20/4)
- Markedsføre de "gode solstrålehistorier" via nyhedskanalerne. (O, 22/4)
- Aktiv involvering af nærmiljøet. Det tildeler "ejerskab". Politikere kan målsætte udefra. Evt. bydelsråd i større kommuner. Det udnytter menneskelige ressourcer i nærmiljøet. Og skaber personligt engagement. (O, 24/4)
- Undervisning i bæredygtig vækst. Emneuge i skolen op til verdenskongressen. Der skal undervises i bæredygtig vækst i skolen. Det giver en langsigtet holdningsændring. (G, 2/12)
- Ombudsmand for bæredygtighed/miljøet. Kan være borgernes "vagthund" over for politikerne og på objektive vis være fortaler i enkeltsager. (G, 13/5)
- Image-kampagne – det skal opfattes som moderne at leve bæredygtigt. Ændringer sker ikke af sig selv. (G, 14/5)
- Forbrugerindsats. Fordi det kun er forbrugerne som kan skabe begrænsningerne og ændringer til mere miljørigtigt forbrug – undgå stærkt belastende produkter, købe produkter som indeholder de rigtige biologisk nedbrydelige midler, brug af færre kemiske midler, køb økologisk/miljørigtigt ind (G, 22/4)
- Uddannelse for alle i hvad forskellen er på økologiske og ikke-økologiske fødevarer mht. produktion, sundhed og miljø samt sæsonbestemt forbrug. Der kræves en holdningsændring. (G, 24/4)

3 Prisudligning (i alt 56 stemmer)

- Bæredygtig balance mellem produktion og pris på fx øko-produkter ved at belønne produktion og brug af disse produkter (sænke afgifter). (H, 15/4)
- Økonomi – det mest energi- og miljøvenlige skal gøres billigere via tilskud eller afgiftsfritagelse. Det gør valget oplagt. (O, 3/14)
- Miljødifferentieret moms – giver bedre adfærd. (O, 10/6)
- Grønne afgifter bruges direkte til miljøforbedringer og fremmer en bedre miljøbevidsthed (O, 4/12). Fradrag frem for tilskud til miljøvenlig produktion – flytter forbruget til miljøvenlige produkter set i forhold til livscyklus. (O, 21/4)
- Momsdifferentiering. Forbrugeren vil vælge det billigste. Det miljørigtige bør være det billigste. Det kræver næsten ingen ekstraadministration. (G, 3/12)
- Emballage 3 (understøtte udviklingen lovgivningsmæssigt): Understøtte virksomheder der producerer miljøvenlig/genbrugsvenlig emballage. Friholdes for miljøafgifter. (G, 23/4)

4 information om det enkelte produkt/ydelse (i alt 36 stemmer)

- 100 procent troværdig forbrugerinformation og varedeklaration. Kontrol af uvildig kontrolinstans. Producenten skal være synlig på produktet. (H, 3/12)

- Deklarationspligt: forståelig deklaration; hvor stor mængde farlige stoffer angives (med grænseværdi angivet); begrundelse for brugen af ethvert kemikalie. (H, 16/4)
- Deklaration på varen: Indhold, produktform, varighed, opbevaring, bortskaffelse. For at sikre forbrugeren et reelt valg. (O, 5/10)
- Oplysning om konsekvenser af fremstilling og brug – på en enkel og forståelig måde. Gør det lettere at træffe et valg. (O, 11/6)
- Oplysning. Giver større viden og lettere valg. Bedre oplysning om indhold og virkning i produkterne fra producent. Fordele: Det bliver lettere at vælge til og fra; større egen viden med mulighed for at formidle denne. *Ulempe:* folk gider ikke/kan ikke læse varedeklarationen. Bedre oplysning om miljørigtig mærkning. *Fordele:* nemmere at anvende. (G, 21/4)

5 Sande priser (i alt 24 stemmer)

- Ydelsens/varens pris skal afspejle den faktiske miljøbelastning. På den måde betaler forureneren for miljøbelastningen (O, 1/17)
- Omlægning af forbrugsafgift til afgift på forureningsgraden ved oprettelse af spektralanalysemåler for at kunne registrere miljøbelastende stoffer i hvert enkelt husstand. Det vil gøre at man skal betale for det det koster at rense vandet (jo mere urent, jo dyrere). Målet er at udlede mindst muligt fra eget afløb. (O, 9/7)

Resultaterne fra hver høring

Herning

Herning Kongrescenter den 12. januar 2002

Udfordringerne – prioriteret – i overskrifter

- 1 Transport – miljø, sundhed, ressourcer (43 stemmer)
- 2 Affald – reduktion, genanvendelse (40 stemmer)
- 3 Viden, vilje og ansvar (24 stemmer)
- 4 Livsstil og livskvalitet (24 stemmer)
- 5 Globalt samarbejde (23 stemmer)
- 6 Fødevarer (19 stemmer)
- 7 Grønne områder – livskvalitet, trivsel (11 stemmer)
- 8 Rent drikkevand (11 stemmer)
- 9 Samspil mellem bæredygtighed og teknologi (8 stemmer)
- 10 Fornuftigt ressourceforbrug (6 stemmer)
- 11 Prioritering af miljøspørgsmål (5 stemmer)
- 11 Mulighed for valg af produkter uden miljø- og sundhedsskadelige kemiske stoffer (4 stemmer)
- 12 Energiforbrug og produktion (3 stemmer)
- 13 Social velfærd (3 stemmer)

Midlerne – prioriteret

- 1 Producenten forpligtes til at tage ikke-nedbrydelige produkter tilbage – fx hårde hvidevarer, batterier, emballage, industrispildevand osv. (28 stemmer)
- 2 Ensartede direktiver/retningslinjer. Sikrer konkurrence på lige fod. (18 stemmer)
- 3 100 % troværdig forbrugerinformation og varedeklaration. Kontrol af uvildig kontrolinstans. Producenten skal være synlig på/ved produktet. Disse foranstaltninger skaber dialog mellem forbruger og producent og medfører ansvarlighed. (12 stemmer)
- 4 Gratis eller billigere at køre med offentlig transport. Godt fordi miljøet vil blive belastet mindre når flere bruger offentlig transport. (12 stemmer)
- 5 Oplysning, opdragelse og uddannelse for alle, ung som gammel. Jo mere viden man har, des større forståelse. (11 stemmer)
- 6 Fælles målsætninger. Giver resultat. (9 stemmer)
- 7 Forbyde sprøjtemidler v. lovgivning i en given tidsrum, cirka 10 år. Vi vil have renere vand og jord, og det er godt for folkesundheden. (9 stemmer)
- 8 Emballage skal være nedbrydelig. (7 stemmer)
- 9 Skat eller moms på brug af ressourcer i stedet for arbejdskraft. (6 stemmer)
- 10 Opsamling af regnvand/brug af urent vand til toilet-skyl. Opsamles i tønder. Dette mindsker forbruget af rent vand. (6 stemmer)
- 11 Udvikling af et nyt brændstof, der ikke forurener. Godt fordi det ville fjerne forureningen. (6 stemmer)
- 12 Ikke vugge-til-grav men vugge-til-vugge princippet (jf. Teknologirådets debatoplæg s. 11). (5 stemmer)
- 13 Både oplysende og økonomiske incitamentter til at handle miljørigtigt. Der skal være en gulerod for at få folk til at agere miljørigtigt, så vi kan holde standarden. (5 stemmer)
- 14 Udvidelse af gods-jernbanetrafikken. Godt fordi der vil blive mindre trafik med lastbiler og vejnettet vil blive mindre belastet; mindre forurening. (5 stemmer)
- 15 Bæredygtig balance mellem produktion og pris på fx økoprodukter ved at belønne produktion og brug af disse produkter (sænke afgifter). (4 stemmer)

16 Deklarationspligten: Forståelig deklaration; Hvor stor mængde "farlige" stoffer angives (med grænseværdi angivet); Begrundelse for brugen af ethvert kemikalie. (4 stemmer)

Udfordringerne med begrundelse – og midlerne til at tackle dem – i prioriteret rækkefølge

Hvordan sikre, at vi har en bæredygtig vækst indenfor transport?

Det stigende transportbehov giver en øget miljøbelastning. Det er et dilemma at bo på landet og samtidig transportere sig bæredygtigt.

Hvordan udvikler vi transporten – privatbilisme og kollektiv trafik, så CO₂-udslip, pladsproblemer og ressourceforbrug minimeres?

Privatbilismen stiger; det kan øge CO₂ udslip; trængsel på veje og i byerne; problemer med at finde parkeringspladser; sikkerhed for cyklister mm.

Hvordan sikrer vi, at transport af personer og gods foregår mest hensigtsmæssigt og at vi udvikler nye muligheder for at styre udviklingen i transport i forhold til miljø, natur og økonomi?

Det er forudsætningen for at begrænse luftforurening samt ikke at efterlade andre miljøbelastende stoffer, samt få det størst mulige ud af den anvendte energi.

Hvordan sikrer vi mindre forurening fra trafikken/en bæredygtig transportudvikling?

Forurening fra transport belaster både det nære, det nationale og det globale miljø

- Gratis eller billigere at køre med offentlig transport. Godt fordi miljøet vil blive belastet mindre, når flere bruger offentlig transport.
- Udvikling af et nyt brændstof, der ikke forurener. Godt fordi det ville fjerne forureningen.
- Udvidelse af gods-jernbanetrafikken. Godt fordi der vil blive mindre trafik med lastbiler, og vejnettet vil blive mindre belastet; mindre forurening.
- Kilometer-godtgørelse til cyklisterne. Godt fordi det kan mindske brug af bil (i byerne).
- Mindre kilometer-godtgørelser til bilisterne. Godt fordi det vil fremme brugen af offentlig transport.
- Udvidelse af den offentlige transport – flere ruter og afgang. Så vil flere mennesker kunne bruge offentlig transport.
- Konkurrencedygtige priser på godstransport. Godt fordi virksomhederne får mulighed for at benytte et mindre belastende transportmiddel.
- Bedre styring på transport (fyld bilen/lastbilen helt op – den skal ikke være halvfuld). Godt fordi det vil mindske belastningen på vejene og miljøet.
- Vejafgifter på transport i Danmark. Godt fordi det vil tvinge virksomhederne til at bruge alternativ transport.

Hvordan sikrer vi, at produktion og affald bliver en sluttet ring?

Det begynder at knibe med pladsen til den stigende affaldsmængde; vi må minimere vores ressourceforbrug og begrænse mængden af farligt affald.

Hvordan sikrer vi, at forskellige typer affald begrænses eller genanvendes og håndteres bedst muligt?

Vi må minimere vores ressourceforbrug og begrænse mængden af farligt affald.

Hvordan sikrer vi, at affaldsmængden bliver mindre?

Miljøet er overbelastet.

- Producenten forpligtes til at tage ikke-nedbrydelige produkter tilbage – fx hårde hvidevarer, batterier, emballage, industrispildevand osv.
- Emballage skal være nedbrydelig.
- En mere detaljeret kilde-affaldssortering.
- Information/begrundelser. Opbygger tillid og forhindrer fup og fiduser.
- Brug af tekst-TV og internet til reklamer frem for papir. Fordi det vil spare forbruget af papir og trykssvæerte. Med deraf følgende mindre miljøbelastning.
- Fremme af nedbrydelige materialer via bonus-ordninger til producenter.
- Pantsystem via forhandleren.
- Øget brug af leje og leasing via attraktive afskrivningsregler.
- Producentansvar for produktets cyklus – skal kunne returneres til producent ved "død" (gennem bonus/afgift).

Generelle begrundelser:

Miljøet skånes; ringere forbrug af ressourcer; bedre styring/kontrol af ressourceforbruget; begrænser mængden af farligt affald. Mængden af affald skal styres.

Hvordan sikrer vi viden, ansvarsfølelse og vilje til at gøre noget ved problemerne og en bred debat om miljøproblemerne blandt borgerne og politikerne?

Viden er vigtig at forholde sig til og at have for at vi kan gøre og handle anderledes. For eksempel viden om økologi blandt borgerne, forældres og institutioners ansvar i forhold til at opdrage børn til at være miljøbevidste og, for politikernes vedkommende, viden om hvornår miljørigtige tiltag samt udgifter på kort sigt, er gode på langt sigt.

Hvordan sikrer vi en bred interesse om miljøspørgsmål?

Det gør en forskel – skaber handling.

- Oplysning og debat. Sikrer at informationerne spredes bredt i samfundet.
- Opdragelse i hjemmet, på institutionen, i skolen og på arbejdet. Gør at [information] bliver en del af den enkeltes måde at tænke på (en naturlig tilgang).
- Information gennem medierne – spots i TV, reklamer (fx OBS), imellem programmerne (også børnetime). For at nå den brede befolkning.

Hvordan sikrer vi økonomisk vækst og livskvalitet som vi kender den?

Det er det vi ønsker – en livsstil vi har valgt

Hvordan sikrer vi den 'ønskede' livsstil og samtidig nedbringer miljøbelastningen?

Alt peger på, at forbruget vil stige med deraf følgende livsstilsproblemer, såsom: allergi, elektroniske signalpåvirkninger, tidsmangel, stress og madkultur; det at det at bo på landet kan give særlige miljøproblemer.

Hvordan gør vi det attraktivt at leve bæredygtigt, både økonomisk og i forhold til livsstil?

Økonomi er en motivationsfaktor for at opføre sig bæredygtigt, og den rigtige holdning modarbejder forarming, flygtningeproblemet, overbefolkning...

Det er for eksempel moderne at købe bæredygtigt tøj. Der findes altså salgargumenter ud over prisen, såsom "bærbart" etik og moral.

- Oplysning, opdragelse og uddannelse for alle, ung som gammel. Jo mere viden man har, des større forståelse.
- Både oplysende og økonomiske incitamenter til at handle miljørigtigt. Der skal være en gulerod for at få folk til at agere miljørigtigt, så vi kan holde standarden.
- Det hele skal være nemt. Jo nemmere det er, jo flere vil handle rigtigt.
- Pant på emballage/biler/computere/forbrugsgoder. Skal sikre at tingene bliver destrueret på den rigtige måde.
- Regler skal være rimelige og forståelige. Hvis en regel er rimelig og forståelig vil flere overholde og rette sig efter den.

Hvordan sikrer vi globalt samarbejde – globale retningslinier for bæredygtig udvikling?

Forureningsproblemet er en global opgave – både når det gælder vand, luft, jord, kemikalieforbrug. Og vi er en del af et samfund, som er afhængig af andre i global sammenhæng.

- Ensartede direktiver/retningslinjer. Sikrer konkurrence på lige fod.
- Fælles målsætninger. Giver resultat.
- Kvalificerede forhandlingspartnere med kompetence. Sikrer en hurtig arbejdsgang.
- Motivation og information: Viden ændrer adfærd.
- Gradvis tilpasning. Så alle kan komme med.
- De enkelte landes deltagelse i konferencer hvor globale udfordringer diskuteres og handling planlægges i enighed. Medfører konsensus ifht. miljøspørgsmål globalt.
- Stille ekspertise og viden til rådighed. Så vi kan lære af hinanden.

Hvordan sikrer vi, at vi har en bæredygtig vækst inden for fødevarer?

Der må tages ansvar for grundvandet/jorden hvilket indebærer:

- ansvaret for en ansvarlig og rentabel produktion af fødevarer
- ansvaret for en ansvarlig og rentabel forarbejdning af fødevarer
- giver et godt og bæredygtigt miljø/samfund for all *samt*
- det er vigtigt at få løst problemet med kemikaliers indflydelse på folkesundheden.
- 100 % troværdig forbrugerinformation og varedeklaration. Kontrol af uvildig kontrolinstans. Producenten skal være synlig på/ved produktet. Disse foranstaltninger skaber dialog mellem forbruger og producent og medfører ansvarlighed.
- Forbyde sprøjtemidler v. lovgivning i en given tidsrum, cirka 10 år. Vi vil have renere vand og jord, og det er godt for folkesundheden.
- Trods alt – køb dansk. Det er sundere pga. færre sprøjtemidler og mindre transport (CO₂).

Hvordan sikres en udbygning og bevaring af grønne områder i og nær byer?

Vi mener det er vigtigt af hensyn til livskvalitet – trivsel og rekreative muligheder. Lokal grøn politik er vigtig fordi grønne åndehuller er nødvendige for at højne livskvalitet og miljø.

- Nationalt lovkrav om procentvis udnyttelse af grundarealet til grønne områder – skal gælde alle for ellers bliver det pengene der bestemmer.
- Lokalplaner må gerne være mere grønne.

- Grønne områder/lejepladser osv. er beboernes eget ansvar. Kommunerne yder tilskud. Vigtigt af hensyn til det sociale samvær og bedre bevarelse.
- Virksomheder tegner private forsikringer mod miljøskader. Derved bliver det økonomiske et spørgsmål mellem den enkelte virksomhed og forsikringen.
- Der skal altid være en "grøn stødpude" mellem industri og beboelse. Generne fra industrien bliver derved mindre for beboerne.

Hvordan sikrer vi tilstrækkeligt rent drikkevand til de kommende generationer?

Vand er livsnødvendigt.

- Opsamling af regnvand/brug af urent vand til toilet-skyll. Opsamles i tøndes. Dette mindsker forbruget af rent vand.
- Fremme motivationen for vandbesparelse. De steder hvor der er kollektiv betaling for vandforbrug ændres det til individuel afregning via lovgivning. Vandforbrugeren motiveres derved via besparelser på egen pengepung.
- Naturparker eller anden ikke-forurenende landbrugsproduktion i jorden over grundvandsressourcer. Dette vil begrænse forureningen af grundvandet mod pesticider og gødningerester.
- Fremme omlægning til økologisk drift: Lette papirarbejdet, øge tilskuddet, afgifter på ikke-økologiske varer svarende til miljøbelastningen. Mere økologi betyder mindre nedsivning til grundvandet.
- Brakmarker anvendes til afgrøder fordi man på den måde kan kompensere for et mindre afkast på andre marker hvor driften omlægges til drift uden sprøjtegifte og kunstgødning. Dette vil sænke nedsivningen til grundvandet.
- Sidste udvej: Ekstrem rensning af havvand eller af vand fra forurenede borer. Det kan øge drikkevandsressourcerne.
- Effektiv spildevandsrensning i områder hvor drikkevandet hentes i søer o.lign mhp. at undgå følgevirkninger af forurening så som f.eks. sygdom o.lign.
- Stop for anvendelse af pesticider til man har afklaret evt. skadevirkninger, for at begrænse nedsivning til grundvandet.
- Recirkulering af "gråt" vand mindsker forbruget af rent vand.

Hvordan sikrer vi samspillet mellem bæredygtighed og teknologi?

Det kan ellers gå ud over menneskets livskvalitet. Mennesket frem for maskiner. (gruppen valgte at formulere midler til en anden udfordring).

Hvordan sikrer vi fornuftig brug af ressourcer, så affaldsproblemer og forurening minimeres?

Fx ved genbrug, sortering, brug af materialer, der kan nedbrydes/genbruges.

En bedre styring af ressourceforbruget er en forudsætning for bæredygtig udvikling. Gælder for eksempel også brug af sprøjtemidler.

Hvordan sikrer vi en fornuftig prioritering af miljøspørgsmål contra andre samfundsspørgsmål?

Alt kan ikke være lige vigtigt.

- Upolitiske miljøråd lokalt indstiller til politiske udvalg. Høringer med folk der har relation, kendskab og bredde – engagement der giver viden til politikerne. Borgerhøringer. Politikerne opnår derved viden: Viden skaber engagement og indsigt.

- Fastholdelse af politikerne. Miljørådets opgave er også at fastholde miljømæssige beslutninger og følge op, oplyse befolkningen og skabe interesse.
- Sikre at miljøbeslutninger føres ud i livet.
- Borgerne skal opnå viden via skoler (fx projektundervisning), aviser, tv, radio, publikationer, happenings (miljøfester o.lign.) – globorama, politiske tiltag. Medfører indsigt og engagement.

Hvordan sikrer vi, at forbrugeren kan vælge produkter som er fremstillet uden brug af kemiske stoffer, som har negative virkninger på miljøet og sundheden?

For at sikre at der på ingen måde spredes skadelige kemikalier i naturen/miljøet.

- *Skat* eller moms på brug af ressourcer i stedet for arbejdskraft.
- Ikke vugge-til-grav men vugge-til-vugge princippet (jf. Teknologirådets debatoplæg s. 11).
- Deklarationspligten: Forståelig deklaration; Hvor stor mængde "farlige" stoffer der er brugt, angives (med grænseværdi angivet); Begrundelse for brugen af ethvert kemikalie.
- Højere *hastighed* i forskning og beslutning – bl.a. gennem internationale godkendelsesprocedurer.
- *Forsigtighedsprincip* ved godkendelse af alle ingredienser og materialer. Vil føre til omvendt bevisbyrde.
- Øget kontrol af Ø-mærket. Fører til større tillid.
- Producentens ansvar (hvis dansk – ellers: importørens ansvar): at tage emballagen tilbage; at redegøre for emballagens indgåelse i økosystemet.
- Udarbejdelse af *effektive metoder* til afsløring af: kemikalierester; gensplejsede produkter; bestrålet mad. Vil føre til effektiv kontrol.

Hvordan sikrer vi, at energiforbrug og produktion bliver mest hensigtsmæssigt i forhold til både natur, socialt og økonomisk miljø?

Bl.a. fordi vi må være bevidste om forbruget af ikke reproducerbare ressourcer.

- Bæredygtig balance mellem produktion og pris på fx økoprodukter ved at belønne produktion og brug af disse produkter (sænke afgifter).
- Udbyggelse af alternative energikilder medfører besparelser på ikke-reproducerbare ressourcer.
- Generel genanvendelse af affald. For eksempel kan gylle nedbrydes til kunstgødning; plastprodukter kan genanvendes (fx indenfor sundhedssektoren).
- Oprettelsen af økokæder (landsdækkende). Vil give forbrugere reelle valgmuligheder.
- Mere fokus på øko- og lavenergi produkter. Giver et sundere miljø og er minimalt energiforbrugende.
- Omtanke ved transport af varer og mennesker. Udstødningsskasser o.l. forurener naturen og er ressourcebelastende.

Hvordan sikrer vi, at vi bevarer og udbygger den sociale velfærd i fremtiden?

Vi vil gerne have et velfungerende samfund både i nutid og fremtid.

Odense

Odense Rådhus den 19. januar 2002

Udfordringerne – prioriteret – i overskrifter

- 1 Holdningsændring og -bearbejdelse, bevidstgørelse, at få flere med (46 stemmer)
 - 2 Miljø og økonomi i balance (31 stemmer)
 - 3 Mere alternativ, vedvarende energi (25 stemmer)
 - 4 Globalt samarbejde –ressourcefordeling, fælles værdier og krav (19 stemmer)
 - 5 Udvikling af renere teknologi (18 stemmer)
 - 6 Mennesket i centrum i et bæredygtigt samfund (16 stemmer)
 - 7 Folkesundheden (15 stemmer)
 - 8 Balance mellem teknologien og mennesket (15 stemmer)
 - 9 Offentlig planlægning, prioritering og målsætning af byplanlægning (14 stemmer)
 - 10 Renere produkter i vores privatforbrug og viden om produkternes oprindelse (10 stemmer)
 - 11 Højere prioritering af økologisk produktion (9 stemmer)
 - 12 Belønning af dem, der ikke sviner – og straf til dem, der sviner (8 stemmer)
 - 13 Rent grundvand til drikkevand (7 stemmer)
 - 14 Balance mellem den vestlige verden og den 3. verden (7 stemmer)
 - 15 Mindst mulig forurening fra transport (6 stemmer)
 - 16 Minimering af affald (6 stemmer)
 - 17 Bedre kvalitet i fødevarer og oplysning om fødevarerne (5 stemmer)
 - 18 Balance mellem forbrug og ressourcer (5 stemmer)
 - 19 Recirkulering og ressourceudnyttelse (5 stemmer)
 - 20 Varig livskvalitet med ansvar og frihed for det enkelte individ (4 stemmer)
 - 21 Økonomisk styring som en del af bæredygtig udvikling (4 stemmer)
 - 22 Reduktion/fjernelse af afhængighed af kemikalier (3 stemmer)
 - 23 Færre giftstoffer i naturen – ren luft, rent vand (3 stemmer)
 - 24 Bedre levevilkår for de fattige producenter i ulandene (2 stemmer)
 - 25 Kommunikationskanaler for initiativer fra enkelt-personer og grupper (2 stemmer)
 - 26 Udbytte og nytteværdi af tilgængelige ressourcer (2 stemmer)
- Midlerne – prioriteret**
- 1 Ydelsens/varens pris skal afspejle den faktiske miljøbelastning. På den måde betaler forureneren for miljøbelastningen. (17 stemmer)
 - 2 Krav om produktets genanvendelighed. Tvinger producenten til at modtage brugte produkter retur via forhandlerne. Kunden får ret til at aflevere produktet hvor det er købt. (15 stemmer)
 - 3 Økonomi – det mest energi- og miljøvenlige skal gøres billigere via tilskud eller afgiftsfritagelse. Det gør valget oplagt. (14 stemmer)
 - 4 Grønne afgifter bruges direkte til miljøforbedringer og fremmer en bedre miljøbevidsthed. (12 stemmer)
 - 5 Deklarationer på varen: Indhold, produktform, varighed, opbevaring, bortskaffelse. For at sikre forbrugeren et reelt valg. (10 stemmer)
 - 6 Oplysning. Obligatoriske fag i skolen i sundhed og miljø. (8 stemmer)
 - 7 Tilbagevendende borgerhøringer hvor presse/medier indgår i processen. (7 stemmer)
 - 8 Større samhandel på lige vilkår. At lave minimumskrav/handelsbetingelser i forbindelse med samhandel. Dermed bliver ingen snydt. (7 stemmer)
 - 9 Omlægning af forbrugsafgift til afgift på forureningsgraden ved oprettelse af spektralanalysemåler for at kunne registrere miljøbelastende stoffer i hver enkelt husstand. Det vil gøre at man skal betale for det det koster at rense vandet (jo mere urent, jo dyrere). Målet er at udlede mindst muligt fra eget afløb. (7 stemmer)
 - 10 Miljødifferentieret moms – giver en bedre adfærd. (6 stemmer)
 - 11 Oplysning om konsekvenser af fremstilling og brug – på en enkel og forståelig måde. Gør det lettere at træffe et valg. (6 stemmer)
 - 12 Teknologisk legeplads med simulationer til synliggørelse af ny teknologi for den enkelte borger. (6 stemmer)
 - 13 Virksomhed ansvarlig for hele produktets livscyklus for at begrænse miljøbelastende produkter. (6 stemmer)
 - 14 Patenter skal ikke kunne holdes tilbage uden at blive brugt hvis andre kan bruge det til gavn for et bæredygtigt samfund (lovgivning). Vi vil ikke bremse en bæredygtig udvikling. (6 stemmer)
 - 15 Odense får "fattig" venskabsby og man opbygger gensidig forståelse. (6 stemmer)
 - 16 Lære ulandes kulturelle værdier, i bred forstand, at kende. Det er væsentligt for kommunikationen. (5 stemmer)
 - 17 Krav om at al offentligt byggeri og anlæg skal benytte en stadig stigende procentsats af alternativ energi. (5 stemmer)
 - 18 Skatter og afgifter for benzin, olie og kul målrettes til udvikling af vedvarende energi. (5 stemmer)
 - 19 "Kvalitetscirkler": Oprettelse af database/vidensbank hvor man annoncerer specifikke problematikker og hvor interessenter kommer med bidrag (+evt. telefonnummer) som idégrundlag til videre bearbejdelse. (5 stemmer)
 - 20 Radio-/TV-programmer å la Søren Rye, dvs. med bred appel. (4 stemmer)
 - 21 Fradrag frem for tilskud til miljøvenlig produktion – flytter forbruget til miljøvenlige produkter set i forhold til livscyklus. (4 stemmer)
 - 22 Markedsføre "de gode solstrålehistorier" via nyhedskanalerne. (4 stemmer)
 - 23 Interessent-fora. At have et korps af projektledere/konsulenter med administrative redskaber til at koble på specifikke projekter og til at være ansvarlig for at inddrage interessenter til fora og styre dem, for derefter at udarbejde beslutningsoplæg med konsekvensberegninger. (4 stemmer)
 - 24 Aktiv involvering af nærmiljøet. Tildeler "ejerskab"; politikere kan målsætte udefra. Evt. bydelsråd i større kommuner. Udnytter menneskelige ressourcer i nærmiljøet. Skaber personligt engagement. (4 stemmer)
 - 25 Miljøpoliti som ved hurtig effektivering kan nedlægge produktionen eller forbyde brug af stoffer. (4 stemmer)
 - 26 Oprettelse af rensningsanlæg for hver landbrugsenhed (gylleseparationsteknologi). Landbrugets udledning skal betragtes industrielt. Mål: Ingen udledning af

urenset spildevand. Det kan begrænse udledningen til miljøet. (4 stemmer)

27 Mulighed for cykel med tog og rutebil. Cyklen kan der- ved bruges som lokalt transportmiddel, og man er ikke afhængig af lokal bus. (4 stemmer)

Udfordringerne med begrundelse – og midlerne til at tackle dem – i prioriteret rækkefølge

Hvordan sikres, at befolkningen bliver bevidst om konsekvenserne af deres levevis?

Det er en vigtig forudsætning for at folk ændrer adfærd.

Hvordan får vi mange flere med – de 'bevidste', de 'ligeglade' og de 'fjendtlige'?

Hvis vi skal flytte os, skal mange flere rejse sig. Vha. stok (økonomisk regulering) såvel som gulerod (fx information/kundskaber).

Hvordan sikrer vi en holdningsændring og -bearbejdelse, der fremmer bæredygtig vækst?

Uddannelse, viden, formidling; etiske spilleregler; bevidstgøre.

- Man skal kende konsekvenserne af sine valg af fx produkter for at ændre dem. Skisma mellem lovgivning og leveregler.
- Tilbagevendende borgerhøringer hvor presse/medier indgår i processen.
- Radio-/TV-programmer á la Søren Ryge Petersen, dvs. med bred appel.
- Gratis konsulentbistand til beboerforeninger, menigheder, råd, bestyrelse m.v. Professionel assistance skal tætte på forbrugerne.
- Medansvar for rengøring/vedligeholdelse på uddannelsesinstitutioner.

Hvordan sikrer vi at miljø og økonomi er i balance?

Holdningsændringer er nødvendige. Skal ske gennem uddannelse og oplysning.

- Ydelsens/varens pris skal afspejle den faktiske miljøbelastning. På den måde betaler forureneren for miljøbelastningen.
- Grønne afgifter bruges direkte til miljøforbedringer og fremmer en bedre miljøbevidsthed.
- Miljødifferentieret moms – giver en bedre adfærd.
- Fradrag frem for tilskud til miljøvenlig produktion – flytter forbruget til miljøvenlige produkter.

Hvordan sikres, at udnyttelsen af nuværende energikilder forbedres, samtidig med at nye, alternative energikilder udvikles?

Det vil mindske forureningen væsentligt.

Hvordan sikrer vi mere alternativ/vedvarende energi? (sol, vindmøller)

Blandt andet for at nedbringe CO₂ udslip.

Hvordan sikrer vi at energireserverne udnyttes bedst muligt?

Fossile brændstoffer ikke er udtømmelige; for at nedsætte emissionen.

- Krav om at alt offentligt byggeri og anlæg skal benytte en stadig stigende procentsats af alternativ energi.
- Skatter og afgifter for benzin, olie og kul målrettes til udviklingen af vedvarende energi.
- Markedsføre "de gode solstrålehistorier" via nyhedskanalerne.

- Bedre offentlige trafikforbindelser. Så flere lader bilen stå. Sænker CO₂-udledningen.
- Undervisning i folkeskolen som sikrer et bredt kendskab til vedvarende energi og en bevidsthed om ressourcer.
- Alternative energiformer sikres et økonomisk incitament til fastholdelse og fortsat udvikling.
- Krav om at importerede og egne varer skal være fremstillet med en stadigt stigende procentsats af vedvarende energi.
- Bedre fordeling af trafikken – fx senere skolestart på dagen. Så kan skolebørn cykle selv.
- Gratis pendlerbus fra bygrænsen vil skabe mindre trafik i byerne.
- Der etableres egentlige forskningscentre med henblik på at udnytte/opfinde vedvarende energikilder.
- Frihed til at alle husstande kan benytte alternative energiformer.

Hvordan sikrer vi bedre globalt samarbejde?

Ressourcefordeling mellem rige og fattige lande; fælles værdier og krav til produktionen

- Større samhandel på lige vilkår. At lave minimumskrav/handelsbetingelser i forbindelse med samhandel. Dermed bliver ingen snydt.
- Hjælp til selvhjælp, projekter frem for penge. Giver medindflydelse og ejerskab og dermed større motivation.
- Skabe fælles retningslinjer og mål, fx via FN, EU eller anden international organisation, fremmer den indbyrdes forståelse mellem landene.
- Benytte multinationale virksomheder til teknologiformidling. Man opnår en lokal miljøeffekt hvis både produktionen og afsætningen sker i ulandene; ikke-offentlig bistandsmulighed.

Hvordan udvikler vi en renere teknologi, så vores uundgåelige forbrug ikke efterlader for store problemer?

Den vestlige verden har et stadigt større forbrug og den 3. verdens forbrug gennemgår en meget kraftig stigning. Naturen (flora og fauna) er under pres.

Hvordan sikrer vi at der udvikles renere teknologi?

Det er med til at give en bæredygtig vækst, fordi det kræver vækst at have en udvikling.

- Krav om produktets genanvendelighed. Tvinger producenten til at tage brugte produkter retur via forhandlerne. Kunden får ret til at aflevere produktet hvor det er købt.
- Alle produkter skal have en "grøn" markering som udtryk for miljøbelastning, på samme måde som energimærkningen i dag.
- Brug af puljemidler til målrettet forskning i ren produktion.
- Belønning af virksomheder der producerer bæredygtigt. "Det grønne mærke" gives til virksomheder der indfører grønne afgifter der er graderet efter miljøbelastning, fx biler i forhold til brændstof per kilometer.
- Krav om selvkontrol af forbrug. Krav til virksomheder om at der skal fremstilles grønne regnskaber for at virksomheden kan deltage i EU-udbud.

Hvordan sikrer vi, at mennesket kommer i centrum i et bæredygtigt samfund?

Hvert enkelt menneske træffer en række valg, som har konsekvenser for hele menneskeheden; familiernes vilkår skal opprioriteres til fordel for fremtidens bæredygtighed; tolerance og rummelighed skal støtte og fremme livskvalitet.

- Teknologisk legeplads med simulationer til synliggørelse af ny teknologi for den enkelte borger.
- Virksomhed ansvarlig for hele produktets livscyklus for at begrænse miljøbelastende produkter.
- Patenter skal ikke kunne holdes tilbage uden at blive brugt hvis andre kan bruge det til gavn for et bæredygtigt samfund (lovgivning). Vi vil ikke bremse en bæredygtig udvikling.
- Livskvalitet for det enkelte individ. Fokus på det at være menneske og leve et værdigt liv. Anvende medierne som middel.
- Eksperimentarium for genbrug – godt fordi man kan se hvordan øget genbrug påvirker menneske og miljø.
- Indlæring i folkeskolen om miljø som selvstændigt fag. Skal danne grundholdning for den kommende generation.
- Centrale computerstationer i nærmiljø (skoler, plejehjem). Større viden giver mere dialog i samfundet.
- Lovgivning og teknologi skal formuleres i dagligspråk. Det skal være nemmere at tale, menneske og teknologi imellem.
- Lokale borgermøder – vi skal involvere så mange borgere som muligt.

Hvordan sikres, at folkesundheden forbedres?

Der skal mange enkeltindsatser til at forbedre folkesundheden, men det overordnede fokus er også vigtigt.

- Oplysning. Obligatoriske fag i skolen i sundhed og miljø.
- Sundere spisevaner – vægtproblemer fra tidlig alder.
- Vitaminmangel. Sund/økomad på kantiner i offentlige institutioner og uddannelsessteder.
- Motion på recept hos lægen i stedet for medicin. Bevægelse fjerner dårligdomme og giver et bedre kredsløb. Opbyggelse af stærkere tradition for bevægelse.
- Teknisk lovgivning – forbud mod giftige tilsætningsstoffer, miljømærkning, ansvar for produktets livscyklus med henblik på miljømæssig bæredygtighed, grænseværdier.
- Eksterne konsulenter på arbejdspladsen og i skolen til at afhjælpe et dårligt psykisk miljø på arbejdspladsen.
- Lokal forankring med henblik på udvikling af bæredygtigt psykisk miljø.
- Omskoling på sygehusene til den teknologiske udvikling. Læger og sygeplejersker kan ikke bruge de nye instrumenter og maskiner. Væk med faggrænser, bedre integrering af indvandrerressourcer.

Hvordan sikrer vi en balance mellem teknologien og mennesket?

Teknologien udvikles hurtigt og vi må hele tiden tage stilling til brugen. Frihed kontra kontrol; genteknologi – fødevarer, mennesker; undgå at mennesket bliver slave af teknologien.

- Økonomi – det mest energi- og miljøvenlige skal gøres billigere via tilskud eller afgiftsfritagelse. Det gør valget oplagt.
- Oplysning om konsekvenser af fremstilling og brug – på en enkel og forståelig måde. Gør det lettere at træffe et valg.
- Regler og krav samt deklARATIONER og livscyklusvurderinger. Det regulerer adfærden.
- Undgå fremmedgørelse. Godt fordi man skal forholde sig til virkeligheden direkte i stedet for gennem teknologien.

Hvordan får vi bedre offentlig planlægning, prioritering og målsætning af byplanlægning?

Det er et meget indflydelsesrigt område for hele samfundet. Det bedste offentlige værktøj til bedre vækst.

- "Kvalitetscirkler": Oprettelse af database/vidensbank hvor man annoncerer specifikke problematikker og hvor interessenter kommer med bidrag (+ evt. telefonnr.) som idégrundlag til videre bearbejdelse.
- Interessent-fora. At have et korps af projektlede/-konsulenter med administrative redskaber til at koble på specifikke projekter og til at være ansvarlige for at inddrage interessenter til fora og styre dem, for derefter at udarbejde beslutningsoplæg med konsekvensberegninger.
- Aktiv involvering af nærmiljøet. Tildeler "ejerskab". Politikere kan målsætte udefra. Evt. bydelsråd i større kommuner. Udnytter menneskelige ressourcer i nærmiljøet. Skaber personligt engagement.

Hvordan sikrer vi renere produkter i vores privatforbrug og viden om produkternes oprindelse?

Børnearbejde; bevare regnskov; arbejdskraft – underbetaling; renere råvarer til mad; miljøet; kvalitet frem for masseproduktion.

- DeklARATIONER på varen: Indhold, produktform, varighed, opbevaring, bortskaffelse. For at sikre forbrugeren et reelt valg.
- Momsfrihed/skattelettelse. Økonomisk attraktivt at købe og producere rene produkter
- Produkt-autorisation for produktion, import og eksport. Ved misligholdelse mistes denne. For at gøre producenten hovedansvarlig med tilbagevirkende kraft.
- Information gennem medier. Historier om hvordan produktet bliver skabt. Holdningsprogrammer. Bevidstgøre forbrugeren.
- Producenten har pligt til at afskaffe restprodukter. Undgå ressourcespild og forurening, fx gennem genbrug.

Hvordan sikres, at økologisk produktion får en højere prioritet?

Fødevarernes kvalitet og sikkerhed er afgørende for folkesundheden.

- Information om fordele ved økologiske produkter – forbrugeren skal have argumenter – samt om forhandlere af øko-produkter, der anviser hvor det kan købes.
- Ensartet statskontrolleret mærkning letter forbrugers valg.
- Økologisk pølsevogn på Flakhaven. Kommunalt signal til borgeren.
- Prisudligning gennem moms og skattereduktion. Økologisk indkøb rammer derved ikke forbrugers pengepung.
- Udvikle smag og kvalitet, så forbrugeren foretrækker varen.

Hvordan belønner vi dem, der ikke sviner (og straffer dem, der sviner)?

- Miljøpoliti som ved hurtig effektivering kan nedlægge produktionen eller forbyde brug af stoffer.
- Straf:
 - Højere moms på ikke-miljørigtige produkter. Det vil få forbrugeren til at vælge produktet fra i højere grad.
 - Høj pris for afhentning af restaffald (affald til forbrænding). Man vil så i højere grad vælge at sortere.
 - Stop produktioner hvor affaldet er svært nedbrydeligt. Man skal ikke kunne betale sig fra at forurene.
 - Producenter skal have ansvar for hele produktets livscyklus. Så hænger man selv på affald og restprodukt-afskaffelse. Der skal være økonomisk betydning af grønne afgifter for erhvervet.
- Belønning:
 - Miljørigtige varer skal være billigere, så man i højere grad som forbruger vil vælge dem.

- Billigere afhentning af privat affald og sorteringssystemer, der er så lette at bruge at de fleste vil gøre det. Privat affald: Gratis sorteringsspande og genbrugssystemer.
- Nedsat moms på miljøvenlige varer. Forbrugeren vil så vælge de billige og miljøvenlige varer.
- Tilskud til varer med lettere nedbrydeligt affaldsprodukt vil motivere producenten til at vælge produktionsmetoder, der anvender let nedbrydelige materialer.
- Privatforbrug og affald: Oplysning og undervisning til synliggørelse af sammenhæng med livskvalitet.

Hvordan sikres det, at grundvandet bevares/forbedres?
Vandforsyningen er vigtig for folkesundheden.

Hvordan sikrer vi rent vand?

Af hensyn til sundhed; forudsætning for *alt* liv

- Omlægning af forbrugsafgift til afgift på forureningsgraden ved oprettelse af spektralanalysemåler for at kunne registrere miljøbelastende stoffer i hver enkelt husstand. Det vil gøre at man skal betale for det det koster at rense vandet (jo mere urent, jo dyrere). Målet er at udlede mindst muligt fra eget afløb.
- Oprettelse af rensningsanlæg for hver landbrugsenhed (gylleseparations teknologi). Landbrugets udledning skal betragtes industrielt. Mål: Ingen udledning af urensset spildevand. Det kan begrænse udledningen til miljøet.
- Politisk stop for udledning. Det kan begrænse udledning til miljøet og stimulere til højere produktion og flere arbejdspladser.

Hvordan bringer vi større balance mellem den vestlige verden og den 3. verden?

Sikre verdensfreden; skabe grobund for udvikling; undgå udbytning; større indflydelse på egne vilkår.

- Odense får "fattig" venskabsby og man opbygger gensidig forståelse.
- Lære ulandes kulturelle værdier, i bred forstand, at kende. Det er væsentligt for kommunikationen.
- Opsamling af vand og brøndboring til senere udnyttelse – den nedbør som regntiden fører med sig er en mangelvare i tørketiden.
- Lempe patenter på medicin. Giver fattige adgang til fx AIDS-medicin.
- Udbygge/forbedre vejnettet som er grundlaget for udveksling af varer og tjenesteydelser.
- Udviklingsbistand: Produktion (teknik og uddannelse); administration; jura (domstole); økonomisk væsen (banker).
- Uddannelse af børn og unge. De er fremtidens samfundsborgere.
- Uddannelse af voksne. Vigtig for opbyggelse af rets- og pengevæsen, centraladministration og produktionsapparat.
- Mikrolån som hjælp til selvhjælp. Små input stimulerer udvikling af næringslivet, infrastrukturer, lokale netværk.
- Tilskud til dyr livsbevarende medicin for at undgå stor dødelighed i befolkningen.
- Frihandel: Nedbryd handelshindringer.
- Beskyt rettigheder: Regnskovens lægemidler ("naturpatent"); vand til mellemøsten (fx Tyrkiet).

Hvordan kan transport forene mindst muligt?

Vi udnytter begrænsede ressourcer.

- Mulighed for cykel med tog og rutebil. Cyklen kan derudover bruges som lokalt transportmiddel, og man er ikke afhængig af lokal bus.
- Busdrift som skinnedrift, sporvogne hvor muligt. Frit valg af elressource; mindre tomgangdrift.
- Større volumen på fjerntransportlastvogne medfører at

færre enheder er i drift, dvs. mindre forbrug per ton/kilometer.

- Støtte til forskning omkring alternative brændstoffer med henblik på mindre emission og alternativer til fossile brændstoffer.
- Nedsæt kilometerfradraget. Det gør lysten til alternative transportmidler større og mindsker udflytningen.
- Tvangsindførsel af returgods (tovejs gods). Dermed bedre udnyttelse af transportenheder.
- Væk med småkørsel. Holdningsændring, bevidstgørelse. Der er intet personligt tab.

Hvordan minimerer vi mængden af affald?

På grund af ressourceforbruget er det nødvendigt med en bedre udnyttelse af råstoffer, og en minimering af uom sættelige slutprodukter.

Hvordan sikrer vi bedre kvalitet i fødevarer og bedre oplysning om varerne?

Nationalt og globalt at fremme øko-produkter; lige pris på øko-varer og ikke øko-varer; undgå skjulte tilsætningsstoffer.

Hvordan sikrer vi, at der er en balance mellem forbrug og ressourcer?

Det er definitionen på bæredygtighed.

Hvordan sikrer vi bedre recirkulering og ressourceudnyttelse?

Genbrugsvarer; "brug og smid væk mentalitet".

Hvordan sikrer vi en varig livskvalitet med ansvar og frihed for det enkelte individ?

Individualist contra egoist: Hvad er du? Der skal tages hensyn til det enkelte, hele menneske og samtidig skal fælles interesser fremmes. Nødvendigt at undgå kassetænkning.

Hvordan sikrer vi, at økonomisk styring er en del af det bæredygtige miljø?

Penge regerer verden; økonomisk magt udløser følelser, som har konsekvenser for livskvaliteten; penge skaber folkevandring; der er brug for positive incitamenter for en bæredygtig udvikling (fx økologisk skatteomlægning og grønne regnskaber).

Hvordan sikres det, at vores afhængighed af kemikalier fjernes/reduceres?

Vi dermed kan sikre vores fødevarer, drikkevand og fødekæden generelt.

Hvordan sikrer vi færre giftstoffer i naturen?

Ren luft, rent vand

Hvordan sikres, at de fattige producenter i u-landene får bedre levevilkår?

Det er væsentligt for at forbedre den globale solidaritet.

Hvordan sikrer vi inspirationer og initiativer fra enkeltpersoner og grupperinger, som kan resultere i gode kommunikationskanaler, så vi kan nærme os en fælles vision for bæredygtighed?

Hvordan får vi størst udbytte/nytteværdi af de tilgængelige ressourcer?

Ressourcehusholdningen er en samlet problemstilling, der kræver en indsats både i design af produkter og helt ud i affaldsledet – og vort nuværende ressourceforbrug er uholdbart.

Glostrup

Vestervangskolen den 26. januar 2002

Udfordringerne – prioriteret – i overskrifter

- 1 Sikre at borgerne har personligt ansvar for miljøet, og at politikerne hører borgerne og gør noget (17 stemmer)
- 2 Sikre at fødevarer er økologiske (16 stemmer)
- 3 Sikre at den enkelte forbruger/producent påtager sig sit ansvar for bæredygtig udvikling (15 stemmer)
- 4 Sikre energiforsyning – vedvarende energi og nye energikilder (15 stemmer)
- 5 Renere transport, bedre kollektiv trafik (15 stemmer)
- 6 Sikre at kemiske stoffer er sundheds- og miljømæssige forsvarlige og nedbringe den toksikologiske belastning (industri, landbrug, privathusholdning) (15 stemmer)
- 7 Sikre social livskvalitet (14 stemmer)
- 8 Begrænsning af resourcespildet (13 stemmer)
- 9 Fødevarer – bæredygtigt landbrug, sunde fødevarer, forståelige og sunde produktionsmetoder i pagt med naturen (10 stemmer)
- 10 Reduktion af forurening – kemikalier, fødevarer, støj, luftforurening (10 stemmer)
- 11 Producenterne skal producere bæredygtig produktion (10 stemmer)
- 12 Motivation – synliggørelse (9 stemmer)
- 13 Nedbringe reklame/emballemængden (9 stemmer)
- 14 Bæredygtig transportudvikling (7 stemmer)
- 15 Bæredygtige boliger (7 stemmer)
- 16 Uddannelse i l-lande og ulande om bæredygtig udvikling (6 stemmer)
- 17 Kontrol af den globale befolkningstilvækst (5 stemmer)
- 18 Sikre en fornuftig affaldssortering og genbrug (5 stemmer)
- 19 Reduktion af affaldsmængderne og mest mulig genbrug (5 stemmer)
- 20 Sikre rent drikkevand (4 stemmer)
- 21 Sikre billige solceller (3 stemmer)
- 22 Naturressourcer (1 stemme)
- 23 Forhindre en ny istid (1 stemmer)
- 24 Reduktion af energiforbrug og optimal ressourceudnyttelse (0 stemmer)

Midlerne – prioriteret

- 1 Lovgivning. Sikre at affald leveres tilbage til producent som skal bortskaffe eller genanvende på miljørigtig måde. (14 stemmer)
- 2 Undervisning i bæredygtig vækst. Emneuge i skolen op til verdenskongressen. Der skal undervises i bæredygtig vækst i skolen. Det giver en langsigtet holdningsændring. (12 stemmer)
- 3 Momsdifferentiering. Forbrugeren vil vælge det billigste. Det miljørigtige bør være det billigste. Næsten ingen ekstra administration. (12 stemmer)
- 4 Tid til andet end arbejde: Fleksibel arbejdstid. Ændret lukkelov? Mere fritid, nye tiltag (fx 3 + 3, svensk forsøg). Kan højere marginalsat give mere fritid? (11 stemmer)
- 5 Forbud mod genteknologi i afgrøder og foder. Usikre følger ved spredning i miljøet. (10 stemmer)
- 6 Forskning i bedre produkter med færre bivirkninger.
 - Forskning i alternative naturlige produkter frem for kemisk fremstilling.
 - Fordele:* Færre bivirkninger, mindre miljøbelastning, biologisk nedbrydelige, sundere befolkning, sundere arbejdsmiljø.
 - Ulemper:* Dyrere produkter, mulig belastning af miljø, manglende ressourcer.

- Bedre forskning i bivirkninger.

Fordele: Man opdager og undgår miljøbelastning, sygdomsfremkaldende virkning og genforandringer.

Ulemper: dyrere produkter, øget brug af forsøgsdyr, ændre opfattelse af etisk praksis og regler. (10 stemmer)

- 7 Krav til producent med henblik på bedre produktion og bedre arbejdsmiljø. Bedre oplysning; brug af "uskadelige" råvarer; tage hånd om spildprodukter på miljørigtig måde; miljørigtigt ressourceforbrug ved produktion. (8 stemmer)
- 8 Emballage 1 (understøtte udviklingen lovgivningsmæssigt): Forbud mod unødvendig indpakning såsom dobbeltindpakning af tandpasta. (8 stemmer)
- 9 Producentansvar 1 (hvordan sikrer vi at producenten bliver ansvarlig for miljøbelastningen?): Indførelse af pant på elektronik, batterier og andre miljøbelastende varer. (8 stemmer)
- 10 Bedre kollektiv trafik.
 - et bedre kollektivt trafiksystem fås måske med metroen?
 - der ligger muligheder i flere tværgående tog/sporvogne
 - flere særlige busbaner i byerne- bedre forbindelse mellem tog og busser. (8 stemmer)
- 11 Emballage 2 (understøtte udviklingen lovgivningsmæssigt): Forbud mod præpakning af hele varegrupper (fx kød, grønt). (7 stemmer)
- 12 Solenergi. Giver ingen forurening, ingen affald og er vedvarende. (er ikke for dyr at udvinde hvis man ser på konsekvenserne af at lade være.) (6 stemmer)
- 13 Ombudsmand for bæredygtighed/miljøet. Kan være borgernes "vagthund" overfor politikerne og på objektive vis være fortaler i enkeltsager. (5 stemmer)
- 14 Image-kampagne – det skal opfattes som moderne at leve bæredygtigt. Ændringer sker ikke af sig selv. (5 stemmer)
- 15 Vindenergi. Placeret hvor der er meget vind. Giver ingen forurening, ingen affald og er vedvarende. (er ikke for dyr at udvinde hvis man ser på konsekvenserne af at lade være.) (5 stemmer)
- 16 Jordenergi. Vi kan benytte de naturlige varme anlæg i jorden ca. 800-1000 m. nede. Giver ingen forurening, ingen affald og er vedvarende. (er ikke for dyr at udvinde hvis man ser på konsekvenserne af at lade være.) (5 stemmer)
- 17 Vandenergi. Giver ingen forurening, ingen affald og er vedvarende. (5 stemmer)
- 18 Gensidig omsorg (familie, venner, nabo, foreninger osv.). Det er meget vigtigt at kunne give og modtage omsorg/kærlighed for social livskvalitet. (5 stemmer)
- 19 Vi skal tilbage til mindre landbrug og dermed besætninger der er mindre omkostningsfulde når de rammes af alvorlige sygdomme. Mere dørsalg ved producenten hvor begge kender hinanden. (5 stemmer)
- 20 Omlægningsstøtte. Tryghed for landmænd i omlægningsperioden. Tilskud for landmænd i omlægningsperioden. Tilskud kompenserer for tabet. (4 stemmer)
- 21 Oplysning. Giver større viden og lettere valg.
 - Bedre oplysning om indhold og virkning i produkterne fra producent. Fordele: Det bliver lettere at vælge til og fra; større egen viden med mulighed for at formidle denne.

Ulempe: Folk gider ikke/kan ikke læse varedeklarationen.

- Bedre oplysning om miljørigtig mærkning.

Fordele: Nemmere at anvende. (4 stemmer)

- 22 Forbrugerindsats. Fordi det kun er forbrugerne som kan skabe begrænsningerne og ændringer til mere miljørigtigt forbrug.
- undgå stærkt belastende produkter
 - købe produkter som indeholder de rigtige biologisk nedbrydelige midler- brug af færre kemiske midler
 - køb økologisk/miljørigtigt ind. (4 stemmer)
- 23 Emballage 3 (understøtte udviklingen lovgivningsmæssigt): Understøtte virksomheder der producerer miljøvenlig/genbrugsemballage. Friholdes for miljøafgifter. (4 stemmer)
- 24 Uddannelse for alle i hvad forskellen er på økologiske og ikke-økologiske fødevarer mht. produktion, sundhed og miljø samt sæsonbestemt forbrug. Der kræves en holdningsændring. (4 stemmer)
- 25 Der afsættes midler til forskning i kemikalier til fødevarer, så kun de sundheds- og miljørigtige anvendes. Der fastsættes regler på baggrund af de eksisterende økologiregler. Dermed får vi sundere fødevarer. (4 stemmer)

Udfordringerne med begrundelse – og midlerne til at tackle dem – i prioriteret rækkefølge

Hvordan sikrer vi, at vi får borgerne til også at se miljøet som et personligt ansvar, og at politikerne hører borgerne og gør noget?

Undervisning i bæredygtig vækst. Emneuge i skolen op til verdenskongressen. Der skal undervises i bæredygtig vækst i skolen. Det giver en langsigtet holdningsændring.

- Ombudsmand for bæredygtighed/miljøet. Kan være borgernes "vagthund" overfor politikerne og på objektiv vis være fortaler i enkeltsager.
- Visuelle TV-spots. En bedre og professionel markedsføring af miljøet/miljøvenlige varer. Oplysningskampagner på TV vil ramme personligt. Det skal være "in" at være miljøpolitisk.
- Konkret-lister: Hvad du og jeg kan gøre på arbejdspladsen, bopælen, transportmidler. Skal være opdelt efter fx bopæl, transportmidler, arbejdsområder. Skal være tilgængelig hvor vi er: arbejdsplads, supermarked etc. Vi skal ikke behøve at opøge det selv.
- Tværpolitisk samarbejde om uafhængig information til borgerne.

Hvordan sikrer vi, at vores fødevarer bliver økologiske?

Let tilgængelige; konkurrencedygtige; anvendes i de offentlige institutioner; uden genteknologi.

- Indkøbskæder monopoliserer salg af varerne. Vi ønsker det offentlige som foregangsmodel.
- Momsdifferentiering. Forbrugeren vil vælge det billigste. Det miljørigtige bør være det billigste. Næsten ingen ekstra administration.
- Forbud mod genteknologi i afgrøder og foder. Usikre følger ved spredning i miljøet.
- Omlægningsstøtte. Tryghed for landmænd i omlægningsperioden. Tilskud kompenserer for tabet.
- Statens og vores fordele: Tilskud til landmanden = flere økologiske landbrug = renere vandløb = renere grundvand = bedre miljø = mindre sygdom = færre udgifter for staten = større livskvalitet for alle!

Hvordan sikrer vi at den enkelte forbruger/producent påtager sig sit ansvar for en bæredygtig udvikling?

Produktansvar skal have konsekvenser og den enkelte forbruger skal føle ansvar for forbrug. Sikre at ingen tager mere end de giver. Modvirke "køb-og-smid-væk"-mentalitet.

- Image-kampagne – det skal opfattes som moderne/opleves som positivt at leve bæredygtigt. Ændringer sker ikke af sig selv. De fleste kender den "rigtige" løsning, men ikke alle følger den. Vi skal gøre det moderne/attraktivt at leve bæredygtigt.
- Forbrugerpanel. Skaber opmærksomhed om og præmierer de rette forretninger med de rette produkter. Skal fastholde fokus på bæredygtig livsstil og skabe incitament for forretninger til at føre de "rigtige" produkter.
- Information om konsekvenser. Vi lever alle ud fra betragtningen "ude af øje, ude af sind". Det enkelte menneske er mere tilbøjelig til at reagere hvis de kan se at konsekvenserne også påvirker dem. "Ude af øje, ude af sind" skal ikke have "lov" til at eksistere.
- Emballage- og produktant til at fremme indsamling af forbrugte produkter. Fokus på skadevirkninger af produktet.

Hvordan sikrer vi energiforsyningen gennem udnyttelse af nye energikilder?

Den nuværende energiforsyning er begrænset og har miljømæssige og sundhedsmæssige konsekvenser.

Energiforsyning – (vedvarende energi)

Ønske om at skåne miljøet (drivhuseffekten)

- Solenergi. Giver ingen forurening, ingen affald og er vedvarende.
- Vindenergi. Placeret hvor der er meget vind. Giver ingen forurening, ingen affald og er vedvarende.
- Jordenergi. Vi kan benytte de naturlige varme anlæg i jorden ca. 800-1000 m. nede. Giver ingen forurening, ingen affald og er vedvarende.
- Vandenergi. Giver ingen forurening, ingen affald og er vedvarende.
- Vi kan benytte os af naturens kræfter. Giver ingen forurening, ingen affald og er vedvarende.
- Regnvand kan opsamles til toiletter og radiatorer. Giver ingen forurening, ingen affald og er vedvarende.
- Affald. Ingen forurening osv. og slaggene kan genbruges i vejbyggeri.

Ingen af disse energikilder er for dyre at udvinde, hvis man ser på konsekvenserne af at lade være.

Transport

Hvordan sikrer vi en renere transport med mindre udslip?

Hvordan lærer man at leve fornuftigt med sin bil?

Hvordan får vi øget forbruget af mindre forurenende køretøjer?

Hvordan få vi en bedre kollektiv trafik?

Hvordan tænker vi nyt/alternativt i området transport/befordring?

Vi ønsker at nedbringe energiforbrug og transportrelaterede ulykker..

- Bedre kollektiv trafik- et bedre kollektivt trafiksystem fås måske med metroen?- der ligger muligheder i flere tværgående tog/sporvogne- flere særlige busbaner i byerne- bedre forbindelse mellem tog og busser.
- Bilfri by. Medfører mindre SO₂-forurening (= bygningsbevarelse).
- Mindre forurenende køretøjer. Udbud afhængigt af efterspørgslen! Skal der være nedslag i prisen?

- Indføre et opladeligt transportsystem (ikke elbiler). Mindsker CO₂-forureningen.
- Anvende nyere biler. Bedre teknik, bedre kørselsøkonomi, større sikkerhed ved ulykker.
- Samkørsel. Færre biler på gaderne.
- Dele-biler.
- Bedre trafikplanlægning, med gennemgående vejanlæg med færrest mulig stopsignaler. Kraftigt merforbrug ved igangsætning.
- Mindre motorer i bilerne. Forbruger mindre brændstof per kørt kilometer.
- Benzinforsbrugsbevidsthed. Ikke træde hårdt på speederen – mindre forbrug af brændstof.
- Udvikle alternative brændstoffer (anvende brint?). Formindske CO₂-forureningen.
- Miljøtænkning om anvendelse af bil (fx handle på vej hjem fra arbejde). Sparer brændstof, mindre forurening.
- Miljøtænkning i forbindelse med erhvervelse af kørekort. Jo tidligere miljø medtænkes jo bedre.

Hvordan nedbringes den toksikologiske (gift-mæssige) belastning i hverdagen for industri, landbrug og privat?
Sundhed, miljø for mennesker og dyr forbedres.

Hvordan sikrer vi, at kemiske stoffer er sundheds- og miljømæssigt ansvarlige?

Det er de ikke nu!

- Forskning i bedre produkter med færre bivirkninger:
 - Forskning i alternative naturlige produkter frem for kemisk fremstilling.
 - Fordele:* Færre bivirkninger, mindre miljøbelastning, biologisk nedbrydelige, sundere befolkning, sundere arbejdsmiljø.
 - Ulemper:* Dyrere produkter, mulig belastning af miljø, manglende ressourcer.
 - bedre forskning i bivirkninger.
 - Fordele:* Man opdager og undgår miljøbelastning, sygdomsfremkaldende virkning og genforandringer.
 - Ulemper:* dyrere produkter, øget brug af forsøgsdyr, ændre opfattelse af etisk praksis og regler.
- Krav til producent med henblik på bedre produktion og bedre arbejdsmiljø: Bedre oplysning (se næste punkt); brug af "uskadelige" råvarer; tage hånd om spilddprodukter på miljørigtig måde; miljørigtigt ressourceforbrug ved produktion.
- Oplysning. Giver større viden og lettere valg.
 - Bedre oplysning om indhold og virkning i produkterne fra producent.
 - Fordele:* Det bliver lettere at vælge til og fra; større egen viden med mulighed for at formidle denne.
 - Ulempe:* Folk gider ikke/kan ikke læse varedeklarationen.
 - Bedre oplysning om miljørigtig mærkning.
 - Fordele:* Nemmere at anvende.
- Forbrugerindsats. Fordi det kun er forbrugerne som kan skabe begrænsningerne og ændringer til mere miljørigtigt forbrug.
 - undgå stærkt belastende produkter
 - købe produkter som indeholder de rigtige biologisk nedbrydelige midler
 - brug af færre kemiske midler
 - køb økologisk/miljørigtigt ind.

Social livskvalitet

- De rette valg:
- Børn eller arbejde – stress overfor økonomi
 - Nærvær/samvær
 - Naturbenyttelse
 - Dialog

- Tid til andet end arbejde: Fleksibel arbejdstid. Ændret lukkelov? Mere fritid, nye tiltag (fx 3 + 3, svensk forsøg hvor man arbejder tre dage og derefter har tre dage fri). Kan højere marginalsat give mere fritid?
- Gensidig omsorg (familie, venner, nabo, foreninger osv.). Det er meget vigtigt at kunne give og modtage omsorg/kærlighed for social livskvalitet.
- Tryghed for at basale behov opfyldes. Ellers kan vi ikke opnå mere end at kæmpe for den daglige føde – ingen overskud til at snakke bæredygtighed.
- Individuelle løsninger til individuelle mennesker. Af hensyn til respekten for individet – individet frem for systemet.
- At elske alle andre mennesker.
- Rigt og udbytterigt arbejdsliv hvor mennesket udvikler sig og oplever fællesskab.
- Solidarisk bæredygtighed. Det er vigtigt at begynde hos de svageste – der er størst behov.

Hvordan begrænses ressourcetilbruget?

Der bruges ressourcer på at producere unødvendigt affald (fx emballage), og at producere affald er en dårlig udnyttelse af ressourcer. Energi og materialer går tabt og der er ikke plads til opbevaring af affaldet.

- Emballage – understøtte udviklingen lovgivningsmæssigt (I): Forbud mod unødvendig indpakning såsom dobbeltindpakning af tandpasta.
- Producentansvar – hvordan sikrer vi at producenten bliver ansvarlig for miljøbelastningen? (I): Indførelse af pant på elektronik, batterier og andre miljøbelastende varer.
- Emballage – understøtte udviklingen lovgivningsmæssigt (II): Forbud mod præpakning af hele varegrupper (fx kød, grønt).
- Emballage – understøtte udviklingen lovgivningsmæssigt (III): Understøtte virksomheder der producerer miljøvenlig/genbrugsemballage. Friholdes for miljøafgifter.
- Producentansvar – hvordan sikrer vi at producenten bliver ansvarlig for miljøbelastningen? (II): Forpligtede virksomhederne der producerer miljøbelastende varer til at tage brugte varer retur.
- Afsætte midler til holdningsbearbejdelse. Information og kampagner. Information/handling skal starte i daginstitutionerne. Skal indgå som pensum i skolen. For at mindske miljøbelastningen.
- Lavere afgifter på vedvarende energi i forhold til andre produktionsmetoder.
- Registreringsafgiften på biler skal være miljøvenlig.

Fødevarer

Hvordan sikrer vi sunde fødevarer uden unødvendige tilsætningsstoffer?

Hvordan sikrer vi produktionsmetoder som er forståelige for menigmand?

Hvordan sikrer vi produktionsmetoder som er sunde og i pagt med naturen?

Hvordan sikrer vi en bæredygtig udnyttelse af landbrugsressourcer?

- Vi skal tilbage til mindre landbrug og dermed besætninger der er mindre omkostningsfulde når de rammes af alvorlige sygdomme. Mere dørsalg ved producenten hvor begge kender hinanden.
- Vi skal blive bedre til at sige "Lidt men godt": På den måde kan vi fravælge de fødevarer der indeholder fremmede stoffer – hvorfor skal smørret være gult hele året? Det er os selv der skal være mere kritiske. Skal vi have økologiske grøntsager må vi ændre vort syn på at disse grøntsager ikke kan se ud som de sprøjtede agurker, kan være brune og æblerne skinner ikke og har forskellige størrelser. Vi har en alt for stor smid-væk mentalitet

og køber måske ind i for store portioner – på grund af tidsnød. Vi skal ikke starte i morgen, vi skal starte nu!

- Deklaration: Alt bunder i økonomi og pres fra brugerne og kan kun styres ved hjælp af kort, præcis og let forståelig information – så økonomi og moral balanceres. Hvordan? Produktionsmetoder skal være forståelige for menigmand. Klassifikation ud fra standardiseret grønt regnskab. Fx: "A" = minimalt belastende, "B" = moderat belastende, etc. Viden giver handlemuligheder.
- Påvirke de kommende forbrugere til at købe sunde og mindre belastende fødevarer for at skabe grobund for fremtidig folkesundhed. Konkrete forslag:
 - Alle skoleklasser på landbrugsophold for at se forskellen på økobrug og storbrug!
 - Indføre fødevarer-"uddannelse" i folkeskolen. For eksempel som emneuger.
 - Målrette tv-udsendelse i public service tv om information til børn og unge om fødevarer og deres produktion.
- Effektiv kontrol med dyrehold og transport.

Hvordan sikrer vi, at foreningen mindskes?

Det gælder CO₂ udslip, som skal nedsættes for at begrænse drivhuseffekt og klimaforandringer og sygdomme blandt befolkningen; og det gælder farlige kemikalier i fødevarer, som kan være grund til stigende allergi og astma i befolkningen; det gælder støj, luftforurening, giftstoffer.

Forureningsproblemer bør blive fokusområder og få højere prioritet.

NB: Forslagene til midler knytter sig til udfordringens punkt 2 herover ("kemikalier i fødevarer").

- Uddannelse for alle i hvad forskellen er på økologiske og ikke-økologiske fødevarer mht. produktion, sundhed og miljø samt sæsonbestemt forbrug. Der kræves en holdningsændring.
- Der afsættes midler til forskning i kemikalier til fødevarer, så kun de sundheds- og miljørigtige anvendes. Der fastsættes regler på baggrund af de eksisterende økologiregler. Dermed får vi sundere fødevarer.
- Lokale kvalitetsprodukter søges fremmet ved at hindre monopoler indenfor produktion (primær og sekundær) og detailhandel. I dag har mindre producenter svært ved at få deres produkter ud til forbrugerne.
- Unødvendige tilsætningsstoffer fjernes. Giver sundere fødevarer.
- Der afsættes midler til forskning og udvikling af sunde og miljøvenlige fødevarer (færdigretter). Forbrugere og producenterne har ikke denne valgmulighed i dag.
- Markedsføring af det naturlige fødevarer-look og illustrering af konsekvenserne af det modsatte. Der kræves en holdningsændring hos forbrugere, butikker og producenter.

Hvordan sikrer vi, at producenterne producerer en bæredygtig produktion? Konkret: Hvordan sikrer vi, at elektronikaffald bliver genbrugt/bortskaffet – skal det retur til producenten?

Det er svært for den enkelte forbruger at forholde sig til om produktet er produceret bæredygtigt.

- Lovgivning. Sikre at affald leveres tilbage til producent som skal bortskaffe eller genanvende på miljørigtig måde.
- Sanktioner – det skal ikke kunne betale sig for nogen at overtræde loven.
- Beskatning, pant på alt, indsamling, genbrug, skrotpræmie, deponering. Skal sikre tilbagelevering til producent som skal bortskaffe eller genanvende på miljøvenlig måde.
- Oplysning. Sikre at borgerne kender mulighederne for aflevering af affald.
- Opfølgning. Sikre at idé bliver til handling.
- Forskning – pengene kommer igen.

Motivation – synliggørelse

Hvordan får vi de andre 900 med? – vores [de 50-100 deltagere der kom til borgerhøringen] indsats alene er ikke nok.

Kan vi nedbringe reklame/emballage mængden?

Det øger forbruget af papir og farvestoffer og er med til at give forbrændings-/affaldsproblemer. Øger vareforbruget.

Hvordan sikrer vi en bæredygtig transportudvikling i nærtrafikområdet.

Nedsæt CO₂, luftforurening. Kollektiv transport er kvalitet i sig selv. Nedsæt pendling.

Hvordan sikrer vi bæredygtige boliger?

Nuværende boliger giver problemer med: Indeklima; affald; energiforbrug; sundhed; socialt netværk.

Uddannelse i I- og Ulande

Det er nødvendigt at der i befolkningen opnås en større forståelse og et større engagement omkring bæredygtig udvikling. Adfærden er afgørende for at en bæredygtig udvikling i det hele taget kan forekomme.

Hvordan sikrer vi, at den globale befolkningstilvækst kontrolleres?

Belastningen på jorden og vores ressourcer øges, og vi risikerer at ressourcerne med tiden ikke slår til.

Hvordan sikrer vi, at vi får en fornuftig affaldssortering og genbrug som borgerne kan og vil deltage i?

Der bruges ressourcer på at producere unødvendigt affald (fx emballage), og at producere affald er en dårlig udnyttelse af ressourcer. Energi og materialer går tabt og der er ikke plads til opbevaring af affaldet.

Hvordan sikrer vi, at affaldsmængden reduceres, bortskaffes eller genbruges mest muligt?

Affald fylder meget og forurener grundvandet.

Hvordan mindsker vi affaldsmængden/øger genbrugsmuligheden?

Genbrug er en forudsætning for mindskelse af affaldsmængden/produktionsenergi. Prognosen viser at vi kun ser toppen af isbjergene.

Hvordan sikrer vi rent drikkevand nok?

Vi ønsker rent drikkevand og et så lille forbrug som muligt.

Hvordan sikrer vi, at vi får billige solceller så vores forbrug af fossile brændstoffer begrænses til det aller mest nødvendige og så vores CO₂ udledning begrænses.

Solceller kan dække alt energi-forbrug. El kan omdannes til brintenergi, der kan lagres og gendannes/omdannes ved hjælp af brændselsceller, eller bruges som brændstof i biler/fly.

Naturressurser

Forurening – begrænsede ressourcer

Hvordan forhindrer vi en ny istid?

Vi lever i en mellemistid og isen udsletter livet i Europa. Kan istiden udsættes ved afbrænding af fossil brændsel?

Hvordan sikrer vi, at energiforbruget minimeres og ressourcerne generelt udnyttes optimalt?

Energiforbrug til lys, stand-by strøm og meget mere kan begrænses. Og vi har kun denne jord til låns og kan ikke ubegrænset forbruge af fisk, skov, natur, energi.

Deltagerliste, Herning

(fremmødte)

Ulla Ørum-Petersen, Folkeskolelærer
 Jesper Hammelsvang, Ingeniør
 John Kristoffersen, Automekaniker
 Lisbeth Clausen, Sygeplejerske
 Erik Kristensen, Vicepolitikommisær
 Ingeborg W. Rask, Boligrådgiver REAL
 Ove Voje Sand, Symaskinemekaniker
 Elsebeth Holm, Afdelingsformand, HW Herning
 Ole Agerbo Pedersen, Førtidspensioneret bygn.maler
 Orla Kriesgaard, Maskinfører
 Helle Møjbæk, Økologisk æg-producent
 Margit Rytoft Lindbjerg, Arbejdsleder
 Ove Vad Rokkjær, Efterløn
 Vagn Jeppesen, Efterløn
 Frits Rostrup, Boghandler
 Jonna Nielsen, Sekretær
 Kirsten Sveigaard, Direktør, selvstændig
 Ole Thagaard, Maskinarbejder
 Ulla Brøcker, Laboratorieleder, Arla Foods
 Vibeke A. Andersen, Salgsassistent
 Johannes Dalsgaard, Selvstændig erhvervsdrivende
 Tove Kappel, Afdelingsleder
 Kirsten Rasmussen, Bankassistent
 Preben Just, Efterløn
 Søren Ottosen Kristensen, Førtidspensionist
 Anita Døfler, Afdelingssygeplejerske
 Finn Lange, Førtidspensioneret maskinarbejder
 Karl Trier Poulsen, Efterløn
 Rigmor Lysgaard, Ekspeditionssekretær
 Esther Otthilde Rønnow, Landhusmor
 Hans Chr. Jensen, Arbejdsleder
 Jette Eskildsen, Flyveroverkonstabel
 Kjeld Bækgaard, Bogholder
 Elise Bay Rahbek,
 Helge Gammelmark, Driftsleder
 Marianne Vihøj, Seminarieadjunkt
 Ole Madsen, Efterløn
 Jadwiga Kowalczyk, Forpagter DSB-minibar
 Jørgen Thomsen, Træindustriarbejder
 Mariann Hansen, Lektor
 Susanne Stampe Nielsen, Socialpædagog
 Annalise Schulze, Efterløn
 Tim Jensen, Efterløn, konsulent
 Tina Sandgaard Jacobsen
 Anders Herløw, Lærer
 Elke Wendt Horsted, Folkeskolelærer
 Inger Henriksen, Væver
 Jegathasan Poniah, Fiberpladearbejder
 Allan Hansen Petersen, Folkeskolelærer
 Berit Østerlind, Lærer, bibliotekar
 Erik E. Pedersen, Lagerarbejder
 Jørgen Asmus Hansen, Pensioneret flyvemekaniker
 Brian Vangsgaard, Afdelingsleder
 Poul Lützhøft, Efterløn, smed mm.
 Steen Blichfeldt, Bygningskonstruktør

Statistik over tilmeldte i Herning

72 borgere fra Herning Kommune har tilmeldt sig Teknologirådets borgerhøring om "Bæredygtig vækst – hvordan?" i Herning Kongrescenter den 12. januar 2002. 38 af de 31 kvinder og 41 mænd er byboer, mens 34 bor udenfor Herning by. Aldersmæssigt fordeler borgerne sig sådan så 6 er 21 til 30 år gamle, 12 er 31 til 40 år, 18 er over 40 men under 50, 17 er fra 50 til 60 og 19 er fra 60 til 70 år gamle. Af de 72 borgere har 64 svaret på en de 1.000 personlige invitationer udsendt af Teknologirådet, 6 har reageret på annoncen i avisen og endelig har to deltagere fået kendskab til høringen på anden vis.

Deltagerliste, Odense

(Fremmødte)

Beth Møller Løgstrup, Socialpædagog på døgninst
 Kirsten Hansen, Efterlønsmodtager
 Per Berga Rasmussen, Blikkenslager – Medl.Miljø-&T.
 Uraivan Supangkasaen, Kok
 Birte Nørgård – Carl Knøs, Lærer – Socialpæd.
 Helle Sehested, Fuldmægtig
 Karsten Hansen, Selvstændig projektleder
 Lars Kristian Pedersen, Reperatør
 Claes Christens, Ingeniør
 Dorthe K. Dobriner, Fletter
 Svend Holm Jansen, Fængselsbetjent
 Tonny H. Tschache, Haveservice
 Anne-Grethe Sørensen, Forstander
 Birthe Nørregaard, Underviser, designer
 Hans Møller Rasmussen, Aktiv pensionist
 Inger Just, Udv.oversygeplejerske
 Jimmy Jørgensen, Kunderådgiver og underviser
 Kurt Gammelgaard Nielsen, Udviklingskonsulent
 Allan Falk Petersen, Indkøber
 Benny Bøjsen, Pens. kontorchef
 Elin Andersen, Seminarielærer- udvikl.konsul.
 Jesper K. Jørgensen, Stud.
 Mette Mikkelsen, Pædagog
 Niels Boye, Proceskonsulent – lean
 Henrik Hvid, Natur- og miljøteknolog-stud.
 Jette Riedlin, Billedkunstner
 Malene Kjærsgaard, Konstruktør – maskiner,
 Poul Kyst Nielsen, Efterløn, salgschef
 Allan Lind-Thomsen
 Ann Lønholdt, Kunstner
 Anne Grete Henriksen, Sygeplejerske
 Claus Olesen, Stud.scient
 Henrik Schou, Pensioneret advokat
 Karin Bækgaard Lusana, Børnehavepædagog
 Chris Young, Psykiater for byens narkomaner
 Hanne Lange
 Torben Birk Jacobsen, Efterløn, specialarbejder
 Britt Agnholt,
 Jacob Horsdal, Studerende
 Jørgen Horup Lind, Stud.
 Peter Zoffmann, Belysningsrådgiver
 Allan Corfix Lykke, Filosofistud.
 Berit Skriver, Operatør
 Jette Lund, Afdelingsleder
 Lisbet Gormsen, Vejleder
 Palle Jespersen, Socialrådgiver
 Ulla Jensen, Studerende
 Connie M. Larsen, Fysioterapeut
 Bibi Lindegaard, Studerende
 Jens Kirk Poulsen, Socialrådgiverstuderende
 Jytte Krog, Rådgiver
 Kirsten Mikkelsen, Bioanalytiker
 Peter Topp Jensen, IT-afdelingsleder
 Birthe Jacobsen, Laborant
 Jan Madsen, IT-konsulent
 Ole W. Berg, Autobranchen selvst.
 Annemarie B. Olsen, Miljøstud.
 Christian Gabrielsen, Teknisk serviceleder
 Hans Juhl Knudsen, Kvalitets-og miljøchef
 Inga Truelsen, Førtidspensionist
 Anne Liljendal, Lægesekretær
 Conni Ramskov, Stud.

Katrine Dall, Arkitekt
 Lisbeth Vuorela, Edb-lærer på VUC
 Søren Bjerregaard Christensen, Ingeniør
 Bente Hansen, Folkeskolelærer
 Jan M. Nykjær, Specialarbejder, Odense Komm.
 Jens Peder Hansen, Efterløn
 Rasmus Bjerregaard, Stud.

Statistik over tilmeldte i Odense

De 101 Odensianere der tilmeldte sig Teknologirådets borgerhøring om "Bæredygtig vækst – hvordan?" den 19. januar 2002 på Odense Rådhus, fordeler sig med 47 kvinder og 54 mænd. 90 bor i Odense by og 11 bor udenfor. Aldersfordelingen er sådan at 1 er under 20 år gammel, 22 er mellem 20 og 30, 21 er fra 30 til 40, 23 er mellem 40 og 50, 20 er 50 til 60, 10 er 60 til 70 år og en enkelt er over 70. Tre havde ikke anført alder. For 70 deltageres vedkommende har man reageret på en af de 1.000 personlige invitationer der var udsendt i Odense Kommune, 25 havde set annoncen i Ugeavisen og 6 havde fået kendskab til høringen andet steds fra.

Deltagerliste, Glostrup

(fremmødte)

Birte Strågård, Medicinservice på hospital
 Ole Skovgaard Hyttel, Ingeniør
 Susanne Pedersen, Sygehjælper
 Gitte Matz, Dagplejer
 Per Th. Hansen, Sektionschef
 Thorbjørn Stenholm, Grøn Guide Glostrup
 Inge Eiersted, Førtidspensionist
 Inge Lind, Efterlønsmodt. med lidt EDBarb
 Jens Ingemann Pedersen, Pensionist
 Lise Nyegård, Salgskordinator
 Michael Bechmann, Teknisk assistent
 Alice Andersen, Bogholder
 Birgitte Clasen, Arkitekt
 Jesper Larsen, Malernes fagf.opmåler/beregner
 Carsten Pedersen, Amtsansat miljøtekniker
 Finn Martens, Av-tekniker
 Sanne Albrechtsen, Afdelingsleder
 Hanne Birgitte Borup, Kvalitetskontrollør
 Henning Richard Jensen, IT
 Niels Johansen, It-projektleder
 Per Bjørn Poulsen, Efterløn
 Gunhild Jensen, Trafikkontrollør
 Jens K.L. Jørgensen, Overass. Rigsarkivet
 Per Knudsen, Salgschef
 Rita Berg, EDB på daghøjskole
 Dorthe Kyster Olsen, Socialpædagog
 Inge Avnborg, Førtidspensionist
 Gitte Olsen, Sekretær i IT-virksomhed
 Tom Højmark Corfitzen, Tekniker
 Eva Weiss, Førtidspensionist
 Flemming Hansen, IT-Manager
 Mai-Brit Wolff Thustrup, Bogholder
 Peter Ditlevsen, Fysioterapeut
 Steen Andersen, Salgsdirektør
 Hanne Nielsen, Hjemmesygeplejerske
 Mii Eline Jensen, Sekretær
 Mogens Jæhger, Ing.assistent
 Mogens Ramsing, Ingeniør
 N.C.Juul, Selvstændig konsulent
 Flemming Allermand, IT-sagsbehandler
 Gitte Frydenlund Rose, Kursus for grafikere
 Ida Hyttel, Sygeplejelærer
 Michael Beck Christensen, Afdelingsleder
 Agnete Lindow, Rengøring
 Svend Aage Lorentzen, Kontormaskin tekniker
 Grethe Billingsley, Pens.led.klinisk diætist
 Jette Iversen Nielsen, Sygeplejerske
 Kaj R. Larsen, Efterløn
 Per Schächter, Senior Softwareudvikler
 Pernille Halberg, Training Developer
 Aksel Keil, GSM-tekniker
 Kätthe Reckeweg, Dageinst.leder
 Jens Stylsvig, Tandtekniker
 Ove Kongsløv, Rådgivning

Statistik over tilmeldte i Glostrup

72 borgere – 37 mænd og 35 kvinder – i Glostrup Kommune meldte sig til at deltage i Teknologirådets borgerhøring om "Bæredygtig vækst – hvordan?" lørdag den 26. januar 2002 på Vestervangskolen. Den aldersmæssige fordeling er sådan at 3 af deltagerne er mellem 20 og 30 år gamle, 22 er 30 til 40 år, 16 er 40 til 50, 20 er 50 til 60 og 11 er 60 til 70 år gamle. Ud af de 72 borgere har 62 svaret på en af de 1.000 personlige invitationer Teknologirådet udsendte i december, 3 reagerede på annoncen i Folkebladet, 5 har fået kendskab til høringen andet steds og 2 har ikke oplyst dette.

Høringsmetoden

Teknologirådets borgerhøringsmodel er en handlingsrettet måde at inddrage borgere på i den politiske beslutningsproces, hvor borgerne opfordres til at tage stilling til en ønsket udvikling. Høringens overordnede formål er at være brobygger mellem borgere og politikere. Gennem dialog med hinanden og uden indblanding fra hverken politikere eller eksperter har borgerne formuleret deres bud på hvilke udfordringer, de ser der er for at sikre en bæredygtig udvikling i Danmark. Og hvilke midler, der skal bruges for at tackle disse udfordringer. Dette katalog rummer borgernes idéer – deres vurderinger og anbefalinger.

Deltagerne samles i workshops og mindre grupper, hvor der er tid til dialog og debat med henblik på at skabe idéer. Undervejs er alle borgerne med til at formulere og prioritere hvilke idéer og forslag, der er vigtige. Høringen resulterer i et idékatalog, som deltagerne får med hjem. Kataloget viser, hvad borgerne tænker og mener, og er som sådan et godt og brugbart produkt at følge op på for de kommunale politikere og embedsmænd. Borgerhøringen vil således også kunne være nyttig at bruge på andre områder, hvor kommuner og amter har brug for at høre borgere. Teknologirådet stiller sig gerne til rådighed med sin ekspertise.

Borgerhøringen mobiliserer interesserede borgere – ”det aktive demokrati”- og sætter en proces i gang lokalt. Næsten samtlige af de deltagende borgere har meldt tilbage at de gerne vil deltage i evt. yderligere aktiviteter om bæredygtig udvikling.

Metodisk kan man sige at borgerhøringen lægger sig midt imellem en opinionsundersøgelse og et fremtidsværksted. Høringens udkomme er såvel en pejling på hvad borgerne tænker og mener, altså borgerholdninger, som udtryk for idégenerering.

Som inspiration for borgernes dialog på høringerne modtog de i forvejen et debatoplæg om forbrug, livsstil, miljø og teknologi. Debatoplægget rummer en række interviews med mennesker, der på forskellig vis beskæftiger sig med bæredygtig udvikling – professionelt og af personlig interesse.

Om rekruttering af deltagerne

På baggrund af et tilfældigheds-princip har Teknologirådet i samarbejde med den enkelte kommune udtrykket oplysning om navn og adresse på 1.000 borgere i alderen 20-65 år i cpr-registeret. Disse tilfældigt udvalgte borgere har modtaget en skriftlig invitation fra Teknologirådet til at deltage i borgerhøringen. Desuden indrykkede Teknologirådet en invitation som annonce i en lokalavis, der når alle husstande i kommunen (invitationsbrev, annonce m.m. kan ses på Teknologirådets hjemmeside www.tekno.dk). Ved tilmelding blev borgerne bedt om at oplyse køn, alder, beskæftigelse og hvor de var blevet bekendt med invitationen (personligt brev, avisannonce eller andet). Ud fra dette at dømmes synes der at være stor bredde i deltagerkredsen.

Ifald antallet af tilmeldte oversteg 100 udvalgte Teknologirådet blandt de tilmeldte med henblik på den bredest mulige sammensætning af deltagerne (alder, køn, invitation via personligt brev eller avisannoncer – fordelt med 75% via brev og 25% via avisannoncer). Ved høringen i Odense var der 140 tilmeldte hvorfor en sådan udvælgelse blev foretaget her.

Om processen på høringen

Teknologirådets borgerhøring afdækker hvilke udfordringer, borgere ser for at vi i Danmark kan sikre en bæredygtig udvikling, og hvilke midler, borgerne mener kan bruges til at tackle disse udfordringer.

Borgerne, der deltager i høringen, fordeles i fire workshops. Om formiddagen brainstormer de først på, hvilke udfordringer de hver især ser, og derefter drøfter de, hvilke af udfordringerne de mener er vigtigst – og hvorfor. Udfordringerne formulerer borgerne som spørgsmål efter skabelonen ”*Hvordan sikrer vi at...?*” – samt: ”*Og det mener vi er vigtigt at forholde sig til fordi...!*”. Processen foregår i fire mindre grupper under hver enkelt workshop med 4-6 personer i hver. Hver gruppe har en ordstyrer som den selv udpeger blandt deltagerne. Når gruppen har fundet frem til, hvilke 6-8 udfordringer de vil prioritere, mødes ordstyrerne fra de fire grupper for at afgøre, hvilke af de fire gange 6-8 udfordringer, der skal gå videre. De må højst vælge 12 udfordringer, eller cirka halvdelen. Når det er sket samles alle høringens deltagere i plenum, hvor alle de valgte udfordringer præsenteres. Deltagerne giver point til udfordringerne, og igen er det kun nogle, der går videre. Det viser sig ofte, at flere udfordringer lapper over hinanden og disse bliver grupperet.

Om eftermiddagen får de samme grupper så hver deres udfordring, som de skal foreslå midler til. Midlerne skal borgerne formulere efter skabelonen: ”...*(Idé, mulighed, forslag til middel)*...” – samt ”*Dette er et godt middel, fordi det vil have den effekt at...*”. Her bliver ingen forslag sorteret fra. I plenum præsenteres udfordringerne endnu engang, nu sammen med de foreslåede midler. Og deltagerne giver igen midlerne point.

Processen kan sammenlignes med en tragte – det der kommer ud til sidst, er det borgerne mener det er vigtigst at fokusere på – og hvordan. Borgerne bliver ikke bedt om at tage stilling til nogle konkrete udfordringer eller midler – de skal selv formulere dem. Styringen går kun på proces, meget lidt på indhold. Der bliver dog i et debatoplæg lagt op til, at det drejer sig om miljø, forbrug, livsstil og teknologi. Debatoplægget består dels i et skriftligt debatmateriale, dels i to mundtlige oplæg der introducerer høringdagen.

Som afslutning på de enkelte borgerhøringer er borgernes vurderinger og anbefalinger blevet præsenteret for kommunens og amtets politikere, lokale miljøorganisationer og for lokalpressen. Politikerpanelet har som udgangspunkt for dialogen med borgerne kommenteret borgernes idéer og fremført hvad de særligt har hæftet sig ved og hvilke perspektiver, politikerne ser i idéerne.

Et mindre antal embedsfolk fra forskellige af kommunens forvaltninger har deltaget på høringerne som praktiske hjælpere som led i at kunne kanalisere borgernes dialog ind i den kommunale forvaltning.

Borgerhøringens lokale forankring

De tre værtskommuner – Herning, Odense og Glostrup – er udvalgt ud fra et ønske om forskellighed i forhold til geografisk placering (tre landsdele), kommunens størrelse og partipolitiske ledelse. De tre borgerhøringer blev afholdt i henholdsvis Herning Kongrescenter, Odense Rådhus og Vestervangskolen.

Borgerhøringen er arrangeret af Teknologirådet fra A-Z i samarbejde med kommunen, som har leveret praktisk assistance og stillet lokaler til rådighed. Til samarbejdet har kommunen udpeget kontaktpersoner, typisk en medarbejder fra borgmesterforvaltningen, miljøchefen og informationschefen.

Teknologirådet har på forhånd opfordret kommunen til at overveje hvordan den kan have udbytte af høringen, fx i forhold til det Agenda 21- strategiarbejde, som skal være gennemført inden 2003.

Op til høringen har borgmesteren og eller miljøudvalgsformand til lokalpressen leveret indlæg, der bakker op om arrangementet og opfordret borgerne til at deltage. Samtidig har politikerne udtrykt ønske om at kunne gøre brug af høringens resultat, at der er en politisk efterspørgsel på resultaterne

Forud for høringen har Teknologirådet holdt orienteringsmøde om borgerhøringen for lokale ngo'er, grønne guider, Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomité, oplysningsforbund, aftenskoler, lokalpresse m.fl. Et formål hermed var at opfordre disse aktører til at udnytte den opmærksomhed og mobilisering, som høringen lokalt afstedkommer, til yderligere debataktiviteter om bæredygtig udvikling.

Umiddelbart efter borgerhøringen arrangerede værtskommunen opfølgingsmøde med deltagelse af de embedsfolk, der deltog i høringen. Opfølgingsmødet i Glostrup var under ledelse af borgmesteren og en række af kommunalbestyrelsens medlemmer deltog. Også Teknologirådet har medvirket på disse møder. Kommunerne har på politisk niveau og i embedsværket drøftet konkret hvordan kommunen kan gøre brug af høringens resultater og den proces, den har sat i gang.

De tre værtskommuner har ytret ønske om at Teknologirådet præsenterer det endelige Idékatalog for de respektive byråds og kommunalbestyrelse.

Hvem var med

Teknologirådet har gennemført borgerhøringerne i samarbejde med en arbejdsgruppe, som består af:

Bo Feierskov, tekstforfatter, Valør & Tinge A/S
Henrik Kærgaard, udviklingschef, civ.ing., Niras A/S
la Brix Jensen, projektleder, Agenda 21, Danmarks Naturfredningsforening
Jeppe Læssøe, projektleder, cand. psyk. phd, Danmarks Miljøundersøgelser
Jørn Thulstrup, direktør, cand. polit., Institut for Konjunkturanalyse
Per Paludan Hansen, sekretariatschef, Liberalt Oplysningsforbund

Fra Teknologirådet har deltaget:

Anne Funch Rohmann, projektleder, afr@tekno.dk, 33 45 53 64
Ida Leisner, projektleder, il@tekno.dk, 33 45 53 55
Morten Andreassen, projektmedarbejder, ma@tekno.dk, 33 45 53 61
Vivian Palm, projektsekretær, vp@tekno.dk, 33 32 05 03

Det endelige "Borgernes Idékatalog", Idékatalogerne fra de tre kommuner samt Teknologirådets debatoplæg til borgerhøringerne m.m. kan ses og hentes fra Teknologirådets hjemmeside www.tekno.dk og fås hos Teknologirådet på telefon 3332 0503, e-mail: tekno@tekno.dk.

Teknologirådets kontaktpersoner i de tre værtskommuner var:

Herning kommune:

Lis Madsen
 Økonomi og planlægning
 Tlf. 96 28 22 13
 e-mail okplm@herning.dk

Mogens Bentzen, Miljøchef
 Miljøafdelingen
 Tlf. 96 28 26 50
 e-mail mjomb@herning.dk

Hanne Ellgaard, Informationschef
 Informationskontoret
 Tlf. 96 28 28 90
 e-mail infhe@herning.dk

Herning Kommune, Rådhuset
 Torvet
 7400 Herning
 Tlf. 96 28 28 28
www.herning.dk

Odense kommune:

Søren Holm Christensen
 Borgmesterforvaltningen,
 Erhvervs- og planlægningskontoret
 Tlf. 66 14 88 14 lok. 1186
 e-mail shc@Odense.dk

Anne Grethe Pedersen
 Miljø- og teknikforvaltningen, Miljøkontoret
 Tlf. 66 14 88 14 lok. 2481
 e-mail agpe@Odense.dk

Odense Kommune, Rådhuset
 Flakhaven 2
 5000 Odense C
 Tlf. 66 13 13 72
www.odense.dk

Glostrup kommune:

Britta Berg, informationschef
 Tlf. direkte: 43 23 62 12
 Fax: 43 42 47 17
 e-mail Britta.Berg@glostrup.dk

Kern Lærkholm Petersen, cand. agro, afd. leder
 Teknisk Forvaltning
 Tlf. 43 23 63 60
 Fax: 43 23 21 19
 e-mail kern.petersen@glostrup.dk
 (teknik.miljo@glostrup.dk)

Glostrup Kommune, Rådhuset
 Rådhusparken 4
 2600 Glostrup
 Tlf. 43 23 61 00
www.glostrup.dk

Announce for høring

Invitation til Borgerhøring:

Bæredygtig vækst – hvordan?

Lørdag den 19. januar 2002 kl. 9-16
i Festsalen på Odense Rådhus

Hvordan vil vi gerne leve i fremtiden? Og hvordan får vi vækst og forbedret livskvalitet til at gå hånd i hånd med en bæredygtig udvikling? Giv nogle gode råd til politikerne – både de lokale og dem i Folketinget.

Det handler om teknologi, miljø, livsstil og forbrug, når vi inviterer i alt 300 borgere i Herning, Odense og Glostrup til at diskutere og give deres bidrag til "Borgernes Idékatalog". Det samlede Idékatalog indgår som bidrag til de danske politikeres forberedelser til verdens-topmødet om Bæredygtig Udvikling i september 2002.

Du får ikke honorar for din medvirken. Til gengæld kan du være med til at præge udviklingen – og få en oplevelse ud over det sædvanlige: En hel dag med oplægsholdere, diskussion og debat om vores fremtid i selskab med engagerede mennesker fra alle samfundslag.

Meld dig til borgerhøringen senest onsdag den 19. december 2001 hos Teknologirådet. Det kræver ikke særlige forudsætninger eller særlig viden for at deltage. Du kan enten rekvirere et tilmeldingsskema eller bruge vores tast selv på www.tekno.dk/tilmeld-odense

Der serveres morgenmad samt frokost i løbet af dagen. Den lokale høring arrangeres af Teknologirådet i samarbejde med Odense kommune. Flere oplysninger om borgerhøringen kan fås hos Teknologirådet og på www.tekno.dk

TEKNOLOGI-RÅDET

Antonigade 4
 1106 København K
 tlf. 33 32 05 03
 fax 33 91 05 09
 e-mail tekno@tekno.dk

Teknologirådet er en uafhængig institution nedsat af Folketinget. Teknologirådet har til opgave at fremme teknologidebatten, vurdere teknologiens muligheder og konsekvenser samt rådgive Folketinget og regeringen.

Brev til borgerne

Til 1.000 tilfældigt udvalgte borgere i Herning kommune

Den 3. december 2001

Vi har brug for at høre din mening!

Vi tillader os at skrive til dig i et vigtigt ærinde. Teknologirådet – en uafhængig institution nedsat af Folketinget – har brug for at høre din mening om hvordan vi sikrer en bæredygtig udvikling. Du inviteres derfor til at deltage i en

Borgerhøring om "Bæredygtig vækst, hvordan?"

Hvordan vil vi gerne leve i fremtiden? Og hvordan får vi vækst og forbedret livskvalitet til at gå hånd i hånd med en bæredygtig udvikling? Giv nogle gode råd til politikere – både de lokale og dem i Folketinget.

Borgerhøringen, som Teknologirådet arrangerer i samarbejde med Herning kommune, finder sted

Lørdag den 12. januar 2002 kl. 9-16 i Herning Kongrescenter

Teknologirådet ønsker at høre din mening om hvilke udfordringer, du ser for at vi i Danmark kan sikre en bæredygtig udvikling. Og hvilke midler, vi skal bruge for at tackle disse udfordringer. Du og 99 andre borgere fra Herning får hermed mulighed for at deltage på borgerhøringen, hvor det er borgerne, der har hovedrollen.

Det handler om teknologi, miljø, livsstil og forbrug, når vi inviterer i alt 300 borgere i Herning, Odense og Glostrup kommuner til at diskutere og give deres bidrag til "Borgernes Idékatalog". Det samlede idékatalog med borgernes vurderinger og anbefalinger indgår som bidrag til de danske politikeres forberedelse til verdens-topmødet om Bæredygtig Udvikling i september 2002. Og naturligvis sender vi også et eksemplar til de borgere, der deltager på høringen.

Deltagelse i borgerhøringen er gratis. Du behøver ikke at have nogen særlige forudsætninger eller særlig viden om emnet for at være med. Inden høringen udsender vi et debatoplæg, som deltagerne kan orientere sig i på forhånd.

Du kan læse mere om borgerhøringen, og om hvordan du tilmelder dig, på de næste tre sider. Får du lyst til at deltage, så send din tilmelding i vedlagte svarkuvert, så vi har den senest onsdag den 19. december 2001.

Blandt de der tilmelder sig sammensætter Teknologirådet borgerhøringens op imod 100 deltagere så blandet som muligt på baggrund af oplysningerne i tilmeldingskemaerne. Vi besvarer skriftligt alle tilmeldinger inden jul.

Med venlig hilsen

Ida Leisner
projektleder
Anne Funch Rohmann
projektleder

Om borgerhøringen

Du er blevet udvalgt tilfældigt blandt borgerne i Herning kommune. Teknologirådet har i samarbejde med Herning kommune udtrukket oplysning om navn og adresse på 1.000 borgere i alderen 20-65 år i CPR registeret.

Du er anonym indtil du eventuelt bliver én af de 100 borgere, som Teknologirådet udvælger til at deltage i borgerhøringen. Oplysninger om dig har vi kun i form af den label, der sidder på vores invitation til dig. Nu hvor invitationer er sendt ud har vi således ikke længere oplysninger om hvem vi har sendt invitationerne til.

Hvad er Teknologirådet?

Teknologirådet er sat i verden for at udbrede kendskabet til teknologi, dens muligheder og dens konsekvenser for både mennesker, samfund og miljø. Teknologirådet skal derfor fremme debatten om teknologi, vurdere teknologien, og rådgive Folketinget og regeringen i teknologiske spørgsmål.

Teknologirådet er en uafhængig institution oprettet af Folketinget i 1995 og modtager årligt et tilskud via Finansloven på 12,5 millioner kroner.

Blandt de meget forskellige emner, som Teknologirådet beskæftiger sig med er for eksempel: gensplejsede fødevarer, allergi, kloning, genetiske test og elektronisk overvågning. Mere information kan fås hos Teknologirådet eller ses på vores hjemmeside www.tekno.dk

Hvorfor en borgerhøring om bæredygtig udvikling?

Danmark har som andre lande lavet en strategi for en national bæredygtig udvikling som oplæg til *Verdens-topmødet om Bæredygtig Udvikling* i september 2002. Mødet bliver også kaldt Rio+10 fordi det er 10 år siden at det første miljø-topmøde fandt sted i Rio De Janeiro i Brasilien.

Spørgsmålet om hvilken udvikling vi ønsker os bør alle borgere være med til at besvare. Løsningen af de globale udfordringer for klima og miljø og for relationer mellem Nord og Syd, starter i det enkelte land, og hos det enkelte menneske – *hvordan ønsker vi i Danmark at være med til at tage fat om disse udfordringer?* I Danmark har vi stor viden om teknologiske løsninger på de miljømæssige udfordringer, fx på områder som vedvarende energi, at håndtere affald og forebygge forurening. Vi er også dygtige til at få vores samfund til at fungere, så der er plads til alle og alle får del i velfærden.

For vores egen skyld, for at fastholde det velfærdssamfund vi allerede har, må vi tage fat i de udfordringer, som vores måde at indrette vores liv på skaber. Øget trafik, mere affald, knaphed på livsvigtige ressourcer som vand, energi etc. Og ikke bare kan vi gøre det – andre kan få glæde af vores erfaringer. Vi kan udvikle teknologi så vi løser problemer med CO₂-udslip. Vi kan indrette vores livsstil så vi ikke behøver at forbruge så mange ressourcer og belaste miljøet osv.

fortsættes næste side

Om Borgerhøringen

Borgerne får hovedrollen i Teknologirådets høring om bæredygtig udvikling arrangeret i samarbejde med Herning kommune. Det er de op imod 100 borgere som via fælles dialog giver deres vurderinger og anbefalinger, der sammen med de to andre høringer i Odense og Glostrup samles i "*Borgernes Idékatalog*". Inden høringen udsender vi et *debatoplæg* til deltagerne, så de har mulighed for at orientere sig på forhånd. Oplægget har til formål at være udgangspunkt for og inspirere til deltageres dialog på høringen.

På høringen, som åbnes af kommunens borgmester, vil deltagerne blive fordelt i mindre workshops, der er tilrettelagt sådan at arbejdet er målrettet et resultat, som deltagerne – og Teknologirådet – kan få med hjem samme dag. Høringen afsluttes med et *pressemøde* kl. 16-17, hvor deltageres arbejde offentliggøres for pressen og for politikere fra kommunen og fra amtet. Deltagerne er naturligvis velkomne til at overvære pressemødet.

I tilknytning til borgerhøringerne etablerer Teknologirådet et *debatforum* på rådets hjemmeside www.tekno.dk. Her vil deltagerne (og andre interesserede) kunne følge med i forskellige synspunkter på emnet som inspiration til høringerne. Efter høringerne har deltagerne mulighed for at supplere høringens dialog og resultater.

Kort tid efter høringen afholder Herning kommune et *opfølgingsmøde* med deltagelse af medarbejdere fra kommunen og Teknologirådet. Idéen med dette møde er at drøfte hvordan kommunen kan bruge høringens resultater i kommunens videre arbejde.

I Teknologirådet vil en arbejdsgruppe af sagkyndige sammen med rådet arbejde med yderligere at kvalificere borgernes vurderinger og anbefalinger med henblik på at styrke *dets budskab til politikerne* i Folketinget og i kommuner og amter.

Teknologirådet offentliggør det endelige *Borgernes Idékatalog* i april 2002 i medierne og tilbyder samtidig Folketinget en præsentation af katalogets indhold. Samtlige politikere i kommuner og amter vil også modtage et eksemplar. Det samme vil naturligvis de borgere, der har deltaget på høringerne.

Teknologirådet laver ofte aktiviteter, der handler om at inddrage borgernes vurderinger. Det er vores erfaring at disse aktiviteter bruges i *det politiske arbejde i Folketinget* og skaber debat i medierne. Ved at deltage på høringen får du mulighed for at få politikerne i tale og bidrage til det politiske arbejde i Folketinget, i kommunen og i amtet.

Hvordan kommer jeg med?

Teknologirådet ønsker en bred sammensætning af deltagerne på høringen. Derfor inviterer vi borgere både via personlige invitationer og gennem annonce i lokalavisen. Det eneste du skal gøre er at udfylde vedlagte tilmeldingsskema og sende det ind til Teknologirådet i vedlagte svarkuvert (porto er betalt) *senest onsdag den 19. december 2001*. Og husk navn og adresse. Vi besvarer alle henvendelser skriftligt inden jul.

Hvis der er flere end 100 borgere, der tilmelder sig, vil vi udvælge blandt de tilmeldte så deltagerne er *blandet mest muligt* med hensyn til køn, alder, erhverv – dvs. på baggrund af oplysningerne i tilmeldingsskemaet.

Projektets tilrettelæggelse

Vi tilrettelægger projektet i samarbejde med en arbejdsgruppe, der fungerer som en *faglig baggrundsgruppe* for Teknologirådet. Medlemmerne kommer fra forskellige steder med forskellige ekspertiser i forhold til emnet bæredygtig udvikling og har ellers ikke noget med Teknologirådet at gøre.

Du kan læse mere om Teknologirådets borgerhøringer "Bæredygtig vækst, hvordan?" på rådets hjemmeside www.tekno.dk.

Har du spørgsmål om borgerhøringen eller andet, så er du velkommen til at kontakte os i Teknologirådet:

Morten Andreasen, projektmedarbejder,
telefon direkte 33 45 53 61, e-mail ma@tekno.dk

Vivian Palm, projektsekretær,
telefon direkte 33 45 53 51, e-mail vp@tekno.dk

Anne Funch Rohmann, projektleder,
telefon direkte 33 45 53 64, e-mail afr@tekno.dk

Ida Leisner, projektleder,
telefon direkte 33 45 53 55, e-mail il@tekno.dk

CPR-udtræk foretages jf. §2c i lovbekendtgørelse nr. 525 af 30. juni 1998 om bekendtgørelse af lov om folkeregistrering, samt §22 stk. 6 i cirkulære nr. 140 af 10. august 1998 om folkeregistrering, og notat af 11. november 1992 om vilkår for udtræk fra CPR til offentlige myndigheders konkrete forskningsprojekter.

www.tekno.dk

Teknologirådet, maj 2002
"Borgernes Idékatalog" er produceret på tre borgerhøringer om "Bæredygtig vækst – hvordan". Høringerne foregik i januar 2002 i Glostrup, Herning og Odense Kommuner. Teknologirådets projektle-delse: Anne Funch Rohmann, Ida Leisner, Morten Andreasen

Teknologirådet
Antonigade 4
1106 København K
Telefon 33 32 05 03
Telefax 33 91 05 09
www.tekno.dk

Design: BystedHQ
Tryk: Holbæk Ekspres
Oplag: 8.000

Idékataloget er trykt på miljøvenligt papir.

ISSN: 1395-7392
ISBN: 87-90221-66-4

TEKNOLOGI-RÅDET

Antonigade 4
1106 København K

Telefon 33 32 05 03
Telefax 33 91 05 09

tekno@tekno.dk
www.tekno.dk